

1857

Milý Karle, já doufám, že můj list máš, a my máme Tvůj i knížku i ostatní věci. – Chtěla jsem Ti hned psát, ale neměla jsem na marek, až dnes – tedy hned sedám, abych Ti psala. – Děti měly radost z těch věcí, Jarouš s vzorkami; – už má osm sešitů, ještě mu chybí zvířata a nějaké hlavy. – Děkuje Ti, a že ho tuze těšil ten sešit. – Dorinka také měla radost z růže i z obrázku – neboť já jí dala tu sněženku a petrklíč, a ty fialky jsem dala paní Hanušové – ty byly roztomilé. – Ono by to bylo nápadné bývalo, kdybych jen Emince byla tu růži dala, – to víš, že musí dát člověk pozor v takové rodině. Eminka se zapálila jako ta růžička, co jsem jí dala, když jsem jí řekla: „To je od Karla!“ – Těšilo ji to, a že Ti děkuje i paní Hanušová, a jakou ony Ti zase radost udělají? – Pan Hanuš ale se ptal, – jak se chováš? – On neumí hned zase zapomenout, a chceš-li mít u něho dobré oko, musíš se vzít dohromady, abys dobrou pověst si získal a nikdy neustoupil z cesty dobré, by z Tebe byl člověk užitečný. Eminka je tak vychovaná, že by žádného mladíka ráda mít nemohla, který není vzdělaný, – a vzdělanost, to víš, že záleží v ušlechtilých mravech, v dobrém srdci a jasném rozumu! – Na to nezapomínej tedy! – Ty Genfer Novellen nestojejí za mnoho – Höllenfahrt mne těšila sice, je v tom mnoho humoru a vtipu, ale není to od Heineho – je to od jednoho spisovatele, který Heineho napodobil a za jeho dílo to vydal. Dělá to mnoho rámusu! – Že jsi tomu všemu nerozuměl, věřím, je to celá literatura německá, kterou musí člověk znát, aby to zajímalo. On tam mnohého haní, který není k hanění! – Jestli jsi to koupil ale, to jsi mohl raději koupit Heineho Atta Troll, to je báseň, která má vždy cenu. Také od Lenaua Albigenser je krásná báseň – dostaneš-li to vypůjčit, to si přečti. – Pak

má krásné básně *Kopisch – Mörike – Böttger – Freiligrath* – ale každého nečti, někdy je škoda času. Lépe, když chceš číst, čti mytologii nebo něco z přírodovědy — anebo staré klasiky, Goetheho – Schillera – Jean Paula – Waltera Scotta – ti zůstanou vždycky pěkný a poučný – není to pouze časové. – Shakespeare ku př. věčně se bude s zalíbením číst. Čti Don Quijota – to je také lektýra dobrá pro mladý věk – je to krásná kniha! Musíš ale vždy myslet, že je Sancho Pansa ta holá praktičnost, próza života, rozvažující rozum, a Don Quijota si musíš představovat co vtělený cit, který nás vede k sentimentálnosti, k romantice, který člověka nešťastným činí, není-li s ním rozum ve shodě. – V Goethovém *Faustu* jsou tyto dvě stránky života, tyto dva hlasy, které se v každém člověku ozývají, zastoupené ve *Faustu* a *Mefistu*. Tento je princip zlého – totiž věčně chladného rozumu, ironie – a *Faust* blouznivý, v jiných sférách se potácející, člověk citu jen. – V člověku to též tak je, a když přemůže onen zlý hlas, když uvede ve shodu s citem rozum a stane se pánem svých vášní, – zvítězil a je vysvobozen, jako *Faust*. – Tak i *Heine*, kde nechal vládnout pouze *Mefistu*, jsou básně jeho urážející, uštěpačné, chladné, kde ale ta ironie né sice udušená, ale jen ovládnutá citem, tu je rozkošný, tu člověk při jeho básních okřeje – a to jsou skoro naskrze jeho *Gedichte*, co i já mám. – V jeho *Romanzero* převládá *Mefisto*. Když tedy něco čteš, musíš vždy hledět poznat *ducha* básní. – Ta *Amaranth* je sice hezky psána, skvělá v ní barvitost řeči, ale tendence je daremná; – je to opravdu ve smyslu té nové poesie katolické, a *Redwitz* jeden z jejích praporečnicků. – Tu knížku vandrovní jsem odeslala tátovi na Nový rok, poněvadž tamodtud musí být podepsána. – Tátovi to není milé, že jdeš ze *Sagan*, já také bych radší byla bývala, kdybych Tě věděla na jistém místě, ale přenechávám to Tvému rozumu. Dělej tak, abys neměl čeho litovat. Zdraví ovšem je nejdražší, ale proto přece musíš hledět, abys i s kapsou dobře vyšel. – Hleď také, abys dostal od *Teichert* *dobré* vysvědčení neboli *odporučení*, což Ti bude všude k dobrému, ať jsi již tu

nebo tam. – Jakpak jste strávili svátky? – Ani nepíšeš, a ty naši také ani na můj svátek ani k svátkům nepsali – až budeš Ty pryč a Aida z domů, to pak nebudu už ani více o mamince slyšet. Hodní jsou, to je pravda? – My měli také smutné svátky; na Štědrý den ráno neměla jsem ani groš. Teprv k polednímu jsem pár zlatých dostala – ale už bylo pozdě na rybu i vánočku. Měli jsme jen knedlíky se zelím, štrudl, švestky a na modro štiky. Dr. Staněk mi poslal malou štiky. Od Skřivanů dostala jsem bochník chleba a láhev vína a od Fingerhuta punš. Krejčovic poslali nám pár ořechů a Dora dostala z venku vánočku malou. Tedy jsme přece světili Štědrý večer, jak jsme mohli, a ještě jsem dala z toho jedné chudé rodině. Po večeři hráli jsme o ořechy loterii a karty. Byly jsme jen samy u večeře s Dorou a Manka – Jarouš byl u Skřivanů, ale záhy přišel. Pak jsme pili punš – na zdraví tátovo, Tvoje a na památku Hynka. O půlnoci šli jsme všichni na jitřní. – Byly jsme s Dorou pozvaný na Štědrý večer i na Boží hod k Palackým, ale já jsem na Štědrý večer nejraději doma, také jsem nechtěla jít kvůli Mance. Na Boží hod jsme tam ale byly u oběda a večer jsme byly u Hanušů. – Druhý den jsem byla sama. Dora byla celý den u Hanušů a Jarouš byl u Vrbů k obědu zván a pak dostal od něho do divadla. V neděli byly jsme u Krejčů; Krejčí Tě pozdravuje, i ostatní. Prokop je roztomilý kluk, ale hrozně rozpustilý. – Na Nový rok byly jsme večer u dr. Špotta – a včera jsme byly zase u Palackých na oběd. – Dle toho by se zdálo, že se máme tuze dobře, ale ono tomu není tak, jeden den máme a druhý den nic. Je to mizerný život; kdyby měl táta těch 700 f. už, věru bych byla snad už z Prahy se žejbrovala na jih, ale co platno, on sám nemá krejcar nazbyt. – Snad tomu ale nyní již přece bude brzy konec. Už mi pomalu, milý hochu, bude trpělivost docházet, to jediné, zač prozřetelnosti mohu děkovat. Zdrávi ale jsme při všem tom trápení a navzdor že máme vlhčeji v pokojíku než vloni. – Až mi táta tu vandrovní knížku pošle a já ji Tobě odešlu, přiložíme k ní něco; zeptej se zatím, jestli se platí clo za štykované věci, ku př. šmizetka –

rukávy – ale neušité, rozumíš, a řekni mi to; – já také napíšu: „In Sagan zu öffnen“ – možná že to u vás nebudou otvírat na poště. Zeptej se na to, abyste potom neměli opletačky. – Táta je zdrav, líbí se mu ve Villachu, ale přece by radší byl v Čechách; žádal již o 700 f. – budeme tedy vidět, jak budou pánové ve Vídni držet slovo. – Příroda je tam překrásná. – Táta byl na svátcích v Celovci u Boženky Staňkovic: byl tam tři dni. – Pan dr. Lambl se již vrátil z cesty a mnoho mi již vypravoval, co viděl a zkusil. Do Würzburku už nepříjde. – Pan Šťastný se na Tebe ptal, pozdravuje Tě; ženat není ještě, bojí se, protože stále churaví na prsa. – Pilz k nám nechodí, nevím tedy nic více o něm, než že je posud v Košíři. – Kodym vydá knížku o zelenářství, přijede sem na jaro, aby si objednal tisk; pak jede do Belgie. Jestlipak Ty, Karle, to tak daleko přivedeš, abys psal podobné články? – Nevím, Ty tuze lehce přes všecko přecházíš, co je obtížné, kde je potřeba vytrvalosti, stálosti, toho Ty se lekáš! Jarouš se dost dobře učí, učitelové jsou s ním spokojení, co mne těší; on má všechny ty nápady Hynkovy, také hezky kreslí a rychle jako on – i v tváři se na něho vyrostle – jen aby nevzalo to s ním též podobný konec, náklonnost k tomu má. – Že Ti je s rukou líp, to mne tuze těší – jen jestli je to pravda; dej tedy nyní na sebe pozor při práci, a když by se Ti zase cosi podobného stalo, nikdy sám se neléč, nepíchej to, a hned jdi k doktorovi – neboť se Tobě třebas maličkostí zdá, co velkých následků a zlých mít může a co pozná jen oko lékařovo. No a jakpak jste vy tam trávili svátky – a dostali jste Ježíška? – U nás byl chudý – nedostali ode mě nic – Dora jen dostala od Hanušovic Dorinky pentli a brazelety černý z kamenů, jak je nyní nosí. Emince dělá brustreif – jak se říká, čili náprsenka, – poněvadž nebyla s tím hotová. Já dostala k Ježíšku 10 fl. a to mi bylo nanejvýš potřebné, sice nevím, jak bychom byli přes ty svátky byli žili. Píš nám zase brzo, to Ti povídám, abych neměla zase starost; – když bys neměl mít peníze, raději ho nevyplat, jen ale píš; když napíšeš každý den řádku, – můžeš dvakrát za měsíc psát

– jednou můžeš list vyplatit, podruhé ho vyplatím já. –
Onehdy jsem musela nechat Tvůj list celý den na poště,
neměla jsem od něj – ale to nic nedělá, alespoň vím, že
ho mám zde, – a přece si to nějak seženu. – Podhorský tu
onehdy byl, a že by Ti rád psal – tedy jsem mu dala list
a psal. Pozdravuj naše a piš mi přece, jak to s tou svatbou
bude a koho si Aida vezme a co dělají. Děti také všickni
pozdravují. Gustava polib ode mě, a že by mi přece měl
také psát. Jakpak to bude s tím výkresem otcova hrobu –
to jste mi již mohli udělat. Buď tedy zdrav – a hodný. Děti
Tě pozdravují a líbají. – Děkujem Ti ještě jednou za
kníhy i obrázky. Buď jen zdrav! – Vroucně Tě líbá

Tvá matka.

Právě přišla telegrafická depeše, že v Paříži jeden *kněz*
tamějšího arcibiskupa u oltáře zabil. Arcibiskup ten byl
republikán a to se mnohým nelíbilo, ani císaři ani papeži.

Řekněte mi, člověče, co děláte, že mi tak dlouho nepíšete? – Před svátky jsem Vám psala list na kolika stranách a Vy ani muk na to – je to způsob? – Nenapadlo Vám, že budu mít starost, jestli jste list jak se patří a náležitě dostal – ve stavu panenském? Myslila jsem už, že jste v Březnici byl, – ale máme už 7/1, a tedy byste musel už být přece šest dní doma, byť byste tam i býval! – Nevím, co si mám o tom myslit. Včera poslal Štulc k Staňkovi paklík s knížkami pro Vás, aby Vám to do Budějovic poslal, – já tam zrovna byla a vzala to k sobě, protože chci něco k tomu přidat. Zítřka neb pozejtří dám to konduktérovi a on Vám to přiveze. – Můj muž Vás pozdravuje – ptal se, jak se Vám tam vede, – já mu psala, že dobře. On si tam také nestejská – jen kdyby měl už těch 700 f. Nebude-li to záhy, nevím, jak se mně zde povede. – Jak jste přece ty svátky strávil? – Byl jste doma či v Březnici? – Já měla smutný Štědrý den. – Byla jsem pozvána s Dorou k Palackým večer i na Boží hod k obědu – já ale na Štědrý večer nešla. – Udělala jsem to hlavně skrze služku, aby nezůstala sama jako kůl. – Mého jmění bylo 2 f. na celé svátky – můžeš si tedy myslit, že byl ten štědrý večer pouhá ironie! – Ostatně na tom nic nezáleží, a je to zpozdilost, vázat se na staré zvyky – jako by od černého kapra, vánočky a nadělení blaženost závisela. – Pít jsme měli dost – víno i punš – poslední dostala jsem od Halánka – a pili jsme na zdraví všech věrných Čechů – také na zdraví Vaška Čočky! – Jarouš má teď obědy celý týden – na Štědrý večer byl u Skřivanů, přišel ale záhy domů – hráli jsme loterii a karty – a povídali až do půlnoci – pak jsme šli na půlnoční všecy čtyři. – V hodinu jsme přišli, lehli na ucho a spali až do bílého dne. O Boží hod byla jsem s Dory u Palackých u oběda, odpoledne se

tam hrálo (muzika), četlo – byl tam Řezáč a páter Standler – oba to chlapíci – a k večeru šly jsme tamodtud k Hanušovům na večeri, malou soirée. – Na Štěpána dostaly děti do divadla – a já seděla jako duše sama. – V sobotu byla jsem u Lamblů zvána – v neděli u Krejčů, na Nový rok u Špottů – to jest na odpoledne – a v neděli byly jsme zase u Palackých u oběda. Dle toho bys mohl si myslet, že se mám jako na kraji v nebi, – ale, milý hochu, – já bych jim to všechno odpustila, kdybych neměla jinak peklo! – Ale to víš, jak mi as tak někdy je; jen kdybych nikoho nepotřebovala – „Ihre Großmut ist so groß wie das Loch einer Armenbüchse“ – povídá Heine – a já mu dám k tomu pečet a ruku – že to je pravda. – Ano Heine – slyšel jste o „Höllenfahrt von Heine“? – Vyšla letos a již je druhé vydání, ale není to od Heineho! – Já to dostala – je to „literaturgeschichte“ německá, v špatných verších psána – sem a tam je dobrý vtip – ale od Heineho v tom není ani jiskřičky. Má to být od Hartmanna. Dělá to rámus. – Mohu Vám to později půjčit. – Včera byla jsem v divadle, dostala jsem listek od Špottů – dával se „Břetislav II. čili Zápas o knížecí korunu“. Je to v německém jazyku psáno od dr. H. Schmidy – Frič to přeložil. – Řeč je pěkná, plyná – to je pravda, ale historie je v tom málo šetřena – Palacký utekl z divadla. – Kolár dělal Vršovce Tistu, hrál dobře, Chauer Soběslava – Kolárová Marii, jeho dceru, Šimanovský Břetislava. – Hra byla dobrá. – Je to také tuze romantický a sentimentální pro český charakter dokonce tehdejšího věku. – Lepší pochoutku jsem měla oněhdy v německém divadle. Byl tu herec Rott – a pan Halánek mi přinesl listek, poněvadž jsem se zmínila, že bych ho ráda viděla, – do „Wallensteina“. Šla jsem. – Já myslila, že vzal jen pro mne listek, on ale pro sebe též. Přišel později také. – Rott je znamenitý herec – dával Wallensteina – a poněvadž se nejlepší síly divadelní zúčastnily, bylo vyvedení výborné. Najednou Ti v druhém aktu – trkne mne cosi do ramena – já se ani neohlédla, aby mi ani slůvko neušlo, ono zase, tu se obrátím a Halánek vedle mne spí a hlavou sem tam klátí. –

Na mou duši jsem nevěděla, mám-li se smát nebo stydět za něho. Je to ovšem [věc] přirozená, byl uběhán, upracován z pivovaru – kus ten už slyšel – ale mne to přece uráželo. – To by tak byl člověk pro mě! – Ke mně on má ale zvláštní důvěru a úctu, – protože umím vyhovět jeho marnosti – že ho nechám mluvit, – a když ho tak někdy seknu, to on necítí. – Copak říkáte těm novinám z Paříže? – Hezká to věc – voják píchne po králi na parádě – a kněz po arcibiskupovi v kostele! – Škoda toho arcibiskupa, byl to velmi osvícený člověk! – Lambl se vrátil z cest a mnoho, mnoho povídal – mohla bych Vám všelicos opakovat, co by Vás zajímalo, ale není to radno. – Polda je také takový lenoch jako Vy, nepsal mi ještě; to šlak ví, co to v tom někdy je! –

Co slyšíš z Březnice? – Já nechci vlastně nic vědět než to, co se týče té záležitosti stranu listu. – Liblina mi posud ten list neposlal – nevím, co si mám o tom myslet? – Poslal jsi ten list Jurovi a jsi jist, že ho dostal jen on do ruky? – Dělá mi to starost, proto Tě prosím, abys mne jí co možná záhy zbavil! – – Děti Vás pozdravují, Jarouš Vám bude psát při těch věcích. Karel měl zase bolnou ruku – a proto nemohl psát. Chce na jaro pryč ze Sagan – buď do Erfurtu půjde, nebo zpátky do Rakous do Štyrského Hradce. Pozdravuje Vás také. U Riegrů byla o Vás řeč, Rieger řekl, že je Vás přece škoda, že jste *talent*, – ale kdosi na to řekl, že je to dobře, že nám takových hlav mezi klérusem více třeba než mezi úředníky. Mencl, Šlenkertka, Vorlíček Vás pozdravují, poslední Vám také pošle list. Mějte se dobře – podruhé víc. Jen pište. Vaše upřímná

BN

Z Moravy posud ani muk! – Blázen, kdo naděje na ženské srdce staví, povídal včera Břetislav.

Šťastný a veselý nový rok vinšujem!

14/I 57.-

Milý Václave! Že se na Vás nehněvám a Vám odpouštím, to budete již vědět z listu posledního, jakož i já vím, proč jste nepsal a jak se Vám o svátcích vedlo. – S posláním těch věcí jsem ještě odkládala, chtěla jsem přiložit ještě pár cigár a zrcátko – ale není možná těch několik grošů ušetřit. Také na punčochy jsem čekala; no, dostanete to ostatní podruhé. S tou maličností přijmete zavděk; paní Šlenkertka posílá ty štráfky a ještě šest dostanete. Ty dva ručníky a tři šátky přijmete ode mě; ještě dostanete punčochy, košili, šátky tři, dva ručníky, dva servitky, zrcátko, papír, a bude-li možno, i ten nožík. Já vím, že Vám to bude milejší, nikomu nemuset děkovat; – mě považujte za Vaši mámu. – Ale musíte mít trpělivost, protože byt bych to i s největší radostí poslat chtěla *hned*, – nemohu. – Nehněvejte se, že je to tak špatně vyprané, to víte, v zimě se na půdách pražských tuze čadí, a tudy je to jako uválené. – Ty ručníky vydrží Vám dlouho a v budějovickém prádle zbělí, poněvadž je to příze. – Mimo to posílám i Vaši Koledu, co jste si od Jarouše koupil, list od Vorlíčka a balík od Štulce. – Byl zde u mne Štulc a pravil, že v tom balíku, co Vám poslal – (míní, že ho již máte), také pár grošů přiložil. – Snad jsou v tom listu. Inu mohl by, je to dost naničovatý od něho, že Vás nechal tak jít. – Ptal se mne, zdali mi píšete, já řekla, že jste mi jednou psal a že píšete, že jste spokojen, a povídala jsem mu také, že jste držel již kázání k všeobecné spokojenosti. Vzdychl, zdvihl oči k nebi – a po dlouhé chvíli zašeptal tichým hlasem: „Schopná je to hlava, dobré srdce, kéž by jen *víra pevná* byla!“ – Znáte jeho jeremiády nad námi dvěma! – Musím Vám povědít, že bude vydávat *Almanach katolicko-národní!* – Snadno Vám to napadne, že za tím cosi vězí. Přišel prý ty dni

Schulzů Ferda k němu a prosil ho, že by těch prací, co jste vy studenti na gymnasium pracovali (totiž ten časopis), škoda bylo, a že by se mohl almanach vydat, použít jich, a on aby přijmul redakci. Jakou politiku s tím ti hoši chtějí vyvést, to nevím, ale Štulc se toho hned chopil (dokonce an prý již podobná myšlenka i v něm se vzbudila –), a že aby se čistý výnos věnoval na křtitelnici pro karlínský kostel! – Hoši chtěli kazatelnu, ta prý by ale mnohem více stála. – Tedy křtitelnici z bílého mramoru s bronzovým příklopem – a Levý v Římě ji bude dělat a papež aby ji hned vysvětil – (to je Štulcův nápad). – Prvně bylo, že běžel ke mně a že jsem musela mu slíbit „novelu“, – pak mu napadlo, „aby se věnoval ten almanach Viola de Prélouvi“! – Já mu to vymlouvala, ale znáte ho, jaké on hned má kombinace; – řekla jsem to tedy Palandovi a ten mu to vymluví jistě! – Poněvadž sbírky na karlínský kostel úředně povolené jsou, tedy se bude muset almanach ten také úředně ještě rozposilávat, a tudy se ho bude moci také dosti tisknout. Budou pěkné rytiny ze života Cyrila a Metuděje v něm a podobizna; beztoho že sv. Vojtěcha nebo Václava. V Lipsku všecko ryto! – Formát bude jako Perel. – Co tomu všemu říkáte? – Štulc je v elysium, to je zase něco pro něho. – Nyní budeme mít trojích tendencí almanachy – demokratický – monarchický – a ultramontanistický. – Jestli se někdo o to ještě se Štulcem neporadí, vyvede v tom nějaké hlupství. – V prázdninách jede s Lubomírským do Ostende a na druhý rok do Říma. – Kýž by pánbůh dal – by se tam trochu vzkřísil ze svých fantasií. – Vy máte asi také práce v té sbírce – snad nejvíc, vždyt jste to vedl? – Píšte Ferdovi skrze to, ten Vám to bude moct nejlepší říct – mne ale nevyzrazujte. – Ono to bude beztoho za krátký čas public. – To je tedy nejhlavnější novina, – nějaký literární klep bude Vám psát snad i Vorel. Rieger bude vydávat jistě Máchovy spisy. Také paní Čacká z mrtvých vstala – a tak se to zase hýbat počíná; ty poesie Máchova a Koubkova hnou zase trochu tou mládeží! – Pak přijdete zase Vy s Puškinem – a tak by nechybělo

nic než bohatého nakladatele a odbíratelů hodně. – Vy se těšíte na Pražskou paničku, – těšte se, bude hezká – mně se *posud* líbí. Dokončenou ji ale *posud* nemám, chybí mi někdy chuť k psaní. Ale budete se jí divit, ona trochu jiný směr má, než jsem si udělala plán, – ale to už tak u mne je, já jaktěživa nic nevypracovala, jak jsem zpočátku myslela; – jen jedna osobnost, ta hlavní, zůstane ale vždy nedotknuta – na té neměním, ta stojí vždy již celá přede mnou, ale to okolí někdy všelijak točím a měním – abych to, co vlastně vyvést chci, lépe dokázala. – Nevím, kolikátý svazek bude ta moje Žena z lidu, – snad ji dokončím koncem toho měsíce, jestli se mi zase v hlavě nezamračí; když ona je to bída, bídou rozená! – Předešlý měsíc měla jsem všehovšudy 20 f. a od toho všechno zapravit! – To aby byla trpělivost více než svatá – být ještě přitom v dobrém humoru. Hraběnka je zde – ale znáte mne, jak umím *za sebe* prosit, – a Staněk ani Štulc, zdá se mi, že *nejsou s ní* na přátelské noze!! Ta aristokracie, milý Václave, je přece jen – aristokracie! Karel mi psal, je zase zdráv, a snad tedy přijde zjara do Prahy na pár dní, než někam zase odvandruje. Jarouš se dobře učí, učitelové ho chválí, přece ho ta reálka trochu napravila. Dory vaří a dělá hospodyni, aby se tomu už přiučila, co má být tou ženskou blažeností. Manka nám několik dní stonala, a to byla úplnou hospodyní. – Nechce Vám psát, že prý byste to někomu ukázal a že by se jí smáli, že ošklivě píše. – Ona ale také škrábe jako kočka. – Jarouš zase není celý den doma, večer má úlohy, a tak že Vám posílá mnoho hubiček, abyste mu odpustil, že Vám bude psát podruhý. Znáte je, lenoši! – Muž se v každém psaní po Vás ptá – jak se Vám tam líbí. Naříká si na to mechanické kancalářování, radš by se za pašery honil. Jinak mu tam svědčí. Jen kdyby už měl těch 700 fr. Já jsem také tak dalece zdráva – čemuž se věru divím. Nebyla jsem jistě 14 dní zase ani z domů – to víte, já když se do mého hnízda zaryju, to mne nemůže zase vytáhnout. Ba ať nelhu, byla jsem v divadle na *Břetislavu samožvanci*, Frič to překládal z němčiny. Řeč je hezká, plyná, to je pravda – ale historie

je mizerně zkřesaná a ty charaktéry! Palacký utekl po prvním aktu. Je to od jakéhos doktora Schmida – Palanda řekl, že nyní ví, – jak se jmenuje *Klicpera na německy!* – Ale to Klicpera přece více historii šetří. – Dobře ale hráli. – Ráda bych Vás slyšela kázat; a ten Váš život seminářský, ač jednotvárný, velmi se mně líbí. Radší bych Vás však přece viděla jinde, ale co dělat. – Často o Vás mluvíme a ještě častěji vzpomínám. Já nyní piju každý den večer čaj a to je moje jediná pochoutka. – Ráda bych ho s Vámi sdělila, věřte; – ale těšme se blahou nadějí – co nevidět to uteče a shledáme se. Píšte brzy, budoucně víc, pospíchám. Vaše vždy stejná přítelkyně

Božena

Na den mého narození 4/2 57

Milý Karle! Že jsem Tvoji vandrovní knížku [hned posla]la, to víš. Táta musel to poslat zase do Celovce, a tudy teprv tento měsíc (v únoru) ji dostaneš zpět. Budeš ji mít na dvě léta pro Německé státy i Belgii, kdyby se Ti něco nahodilo, abys měl již všecko pohromadě. – Nyní ale se musíš rozmyslit, a nechceš-li tam zůstat přes léto ještě, musíš psát, jak to máš. Jít jen nazdařbůh do světa, bez peněz, to nejde, to by bylo holé bláznovství – jestli ale bys skrze Teichertu, neb někoho jiného protekcí, v Berlíně neb Erfurtu místo dostal, neměli bychom nic proti tomu, ačkoliv teprv tam uvidíš, až budeš zcela mezi cizím lidem, jak to je. Ty si ale říct nedáš, to je darmo. Posud, když to nemusí právě být, jsi příliš mlád, abys už se jen směle do světa pustil, a vidím, že Ty trpce zkušenosti zaplatíš všude, ať jsi kde jsi. – Najednou všecko pohlit nemůžeš, lépe když v jednom odvětví úplně se zdokonalíš než ze všeho něco, a dokonalého nic – tak myslí i Fiala. Abys místo dostal, dobré, někde v Němcích, abys přece mohl být od toho živ, jak se patří, pochybuju, chybí Ti i vědomosti i protekcí – dostaneš pár zlatých, pak nebudeš vědět kam dříve s tím, naděláš si dluhy – budeš pak muset ze sebe prodávat anebo mít nouzi – nebo v Němcích je všady drahé živobytí. V Saganech nejsi přece ještě jako cizí, když nevyhnutelně něco potřebuješ, máš to, když Ti něco je, dohlédnou na Tě, když se Ti stýská, máš přece někoho, s kým můžeš promluvit, – pak budeš stát jako kůl v úplné cizině. – Na nás spolehnout se nemůžeš. – To víš, když já mám, že Ti dám, třebaš mohl jsi již vydělat, ale když já sama nic nemám, co Ti dám? – Já jsem nyní skoro jen [z milost]i lidí živa, a bůhví kdy ještě to bude, že dostane táta těch 700 f., aby mi mohl něčím přispět. Pak teprv bych mohla i Tobě něco dát. Do té doby,

to víš, byla by to jen náhoda, abych někde více něco dostala, a to budu hledět, abych Ti, kdybys měl tamodtud odejít, něčím na cestu přispěla. – Ty nevíš, co to je, chodit pěšky po světě a nemít groše v kapse. – Když jsi chtěl tak záhy ze Sagan odejít, to jsi neměl na nic groše vydat, a jen spořit, abys měl na cestu. – Milé by mi bylo, kdybys ještě přes léto v Saganech zůstal a pak se teprv někam jinám obrátil. V letě Ti snad na zdraví škodit nebude; a jestli Tě jen to tamodtud žene, v Berlíně je ještě hůř a v Erfurtu o nic lepší. Co se týče Němců, to tuším také bys teprv se mezi ně dostal. – Co myslíš, že bys dříve snad ještě do Prahy se podíval a teprv zase do Němec, na to nemysli, nejen skrze peníze, ale i skrze policii; buď tam bys musel už dále cestovat, buď přijít do Rakouska a zde čas zůstat. Jestli tedy by Tě Teichert na *jisté* místo nerekomandýroval, nech těch plánů a píš *hned* Fialovi a pros ho, aby Ti něco zaopatřil, třeba v tom Štyrském Hradci, – nebyl bys tak příliš daleko od táty, je tam zdravo a lacino, a jestli půjdu i já za tátou, nebyli bychom tak roztroušení po světě. Také to není tak daleko od Vídně. – Nejmilejší bylo by mi, kdybys zůstal alespoň přes léto ještě v Saganech; – zatím by se to s námi srovnalo, táta bude nám moct něčím přispět a my zase Tobě, a do té doby mohla bych se [pak do Sa]gan i já snad podívat. – Tobě by to dobře prospělo, pan Fiala povídal také, abys nemyslel, že je to zbytečné, být v jednom odvětví delší čas, že jsi Ty se dlouho neučil a zde právě mnoho neviděl, že Ti to tedy velmi dobře, když jsi přišel do takové zahrady, – on není s tím dokonce srozuměn, abys šel již pryč, – a jedině zdraví by v tom mohlo rozhodnout – a to se snad také poddá. Jen nech kouření, rozumíš! – To mne velmi mrzí, žes mi v tom ohledu nedržel slovo, slíbil jsi mi, že kouřit nebudeš. Není tu konečně o ten krejcar, ač i ten na užitečnější věc vynaložit můžeš, ale jedná se tu o zdraví, a že to Tvému tělu a vnitřnímu ústrojí zdravé není, tomu lépe rozumím já než Ty, neboť jsem od mladosti Tě ošetřovala. Ty to snad nepozoruješ, ale počkej jen až dále, až přijdou léta 20–24 – až budeš plic víc a více potřebovat, –

počkej potom, co budou tomu říkat, když je nyní, kde toho nejzdravějšího vzduchu a šťáv potřebujou, zahacuješ narkosí, která všechny čivy umdlévá a otupuje! Vzpomeneš pak na matku, jako Hynek vzpomínal –! – Rozkoš takové kouření nepůsobí, to já vím ze zkušenosti, kvůli marnosti to dělat dokazuje zpozdilost náhledů – kvůli jiným příčinám (nezdravým výparům třebaš) to dělat nemusíš, tedy toho nech, dokud si nezvykneš, – a ty peníze si dej raději na pivo nebo maso – to Ti alespoň přidá síly, – když je už chceš na mlsek vynaložit! – Rozmysli si dobře moje slova všicka – a jednej jako rozumný mladík [a né jako] plaché dítě. Chceš-li ale přece ze Sagan, tedy by nám bylo milejší, kdybys šel do Hradce. V tom pádu ale musíš psát *hned* – Fialovi, aby se Ti o místo postaral, a pěkně ho pros – nejenom že si toho od Tebe zasloužil, ale jeho slovo má velkou platnost a bude Ti vždy užitečné. – Půjdeš-li ze Sagan na jaře, sotva tam přijdu, nemám peníze na cestu; později by se to bylo mohlo stát. Snad bys nám pak mohl něco vzít s sebou, co chce poslat Adelheid Doře, až se vdá. –

Tátovi se ve Villachu líbí, a on se 300 f. přece tam vyžije, je tam lacino, ale my zde máme starosti a nouze dost. Ten měsíc už dokonce se mi zle vede – dostala jsem teprv 11 fr. za celý měsíc, kam s tím – ani střevice si koupit nemohu, ani Doře, ta je chudák dokonce bledě v tom, já ani nesvačím už, a přece těch pár krejcarů nestačí. A nyní zase činže. Práce odevzdám a peníze pak nedostanu, až kdysi, a tak je to bída hrozná. Já mám už přes dva týdny silný kašel, nejdu ani z domů; Jarouš také kašle. Jsem ráda, že má po celý týden obědy dobré. – My jsme vždy v neděli u Palackých pozvány s Dorou. – Milý Karle, je to bída, a už nevím, jak to snesu, jestli tomu tátovi brzy něco nedají. – Vidiš, to mne také trápí, že Ty ještě také chceš pryč; a já bych Ti ráda pomohla něčím, a kterak budu moct, jestli táta do té doby ještě službu větší nebude mít? – Jarouš se dobře učí a stal se krajním v kreslírně i ve škole. Pan Šťastný Ti nechá vzkazovat, abys dostál slovu a psal mu, jak se Ti vede, žes mu to slíbil a že by ho to těšilo, řekl to

Jaroušovi. Piš tedy. – Bendl i Hansmann Tě pozdravujou. Tátovi se Hansmann líbil. Albert Tě také pozdravuje. Mají v zahradě pární topení v množárně a o jednu množárnu víc. – Eminka Tě pozdravuje, řekla to Doře. Byla na domácím bále. – Učí se nyní francouzsky. – Jakpak Ty, jestlipak se naučíš tam něco francouzsky. Nech té beletristicky a uč se raději řečím trochu. Šlenkertka i Mencl Tě pozdravujou. Děti Tě líbají. Táta Ti bude bezpochyby psát. Piš, na čem jsi se ustanovil, a buď jen rozumný a hodný a nezapomínej na matčiné prosby, která vstávajíc léhajíc na Tebe vzpomíná! Buď zdrav! Líbám Tě.

Tvá matka.

16/2 57. –

Milý muži! Zde Ti odesílám dvě knihy a listy – ty České bratry ještě nemám, prozatím můžeš se těšit s panem Helfertem. – Děti měly radost ze zlatky, a poněvadž jsem pár zlatých zase dostala, mohou si ji nechat. Měli jsme to bídu, ale skoro bych věřila v ono přísloví „Kdy je nejhůř, pomoc nejbliž“ – alespoň se mi to nejednou již tak stalo. – Včera týden neměli jsme skoro nic k obědu, v pondělí jsme byli u Palackých a v úterý byla zase bída – ale to jsme už nevěděli, kam se octnout. Dora dala ten poslední svůj dvacetník s panenkou Marií: doufala jsem, že večer mi Staněk něco dá, – ale on neměl nic, protože mi dal napřed ty příspěvky ze své kapsy, co dostávám od Plc., – a ty tři zlatky, – poslat jsem nikam už nechtěla – co tedy? – Ráno mi Staněk vzkázal, že si vypůjčí a že mi pošle, – čekali jsme tedy – bylo poledne – byly dvě hodiny – nic – zimu jsme měli – čím zatopit nebylo – protože já nechci nic na dlouh brát od těch hokyň, jsou hrubiánky a Manka, ta dokonce s nimi neumí promluvit, to není Marje. – Tak jsme čekali – Jarouš šel s plačky k Vrbom – chtěl prý říct, aby mu dali oběd do hrnčičku, a mně ho přinést, ale pak se bál, že bych se mrzela, – já ale neměla hlad, protože jsem měla lýtostí žaludek plný, – ale Dora si koupila za poslední 3 kr., co zbyly od rána, chléb a ten s Mankou snědly. Ve čtyry hodiny poslal nám Staněk 1 f. KM, no to bylo zase jen tak, jako kdy hladovému psu hodí kost. – Ale v pět hodin přijde Krejčová a přinesla mi 20 f. KM honorár od Wenziga. – Jaktěživy mi nepřišly peníze tak vhod jako to – dříve jsem měla takovou trpkost v sobě, že jsem ani slzu umořit nemohla, ale pak jsem se pustila do pláče, jako bych bůhví z jakého neštěstí vyvázla. – To Ty si ani nemůžeš pomyslit, když se neví člověk kam obrátit, jak to je, – a když vidí jiného trpět

a nemůže pomoci. – Já se ale s tím ani nepochlubím, když to člověk přestojí, zapomene zase a je rád, když je líp, – a tak i u nás. – Když jsme se najedly a jistoty měly, že alespoň ten měsíc chráněny jsme, byly jsme veselejší. Dora povídala: „No teď se alespoň vyspím, já jsem ti, mámo, ani spát nemohla, pořád jsem měla nějaký strach v sobě, jak to bude zase druhý den. –“ – Jarouš jak přišel ze školy, běžela mu naproti, že máme peníze. – „To je dobře, i to jsem rád, mamričko, já jsem ani dnes obědovat nemoh, pořád jsem si myslel, že ty nic nemáš.“ – To mne zase od těch dětí těší. Jsem ráda, že má Jarouš ty obědy; v pátek, to mně vždycky přinese buchtu od Vrbů, kterou dostává mimo oběda. – Psala jsem také Štulcovi nyní, aby mi zaplatil nějaké příspěvky, Staněk psal zase Markovi, a Nebeský mi také slíbil, že se o něco postará. Já tam byla skrze baladu, kterou mu Hansmann poslal do Musejníka, on byl pak u mne, a to právě byl ten smutný den pro nás, a tak to dílem viděl, že nemáme snad ani groše, dílem z mých řečí tušil, že málo dostávám, zkrátka nabídl se sám, že na některých místech řekne o příspěvky, a nabídl mi, abych napsala do Musejníka článek, že mi hned honorár dá napřed. To také udělám. Myslím, že nyní přece seženem tolik, abych už takovou bídu alespoň o ty denní potřeby neměla; a snad to s Tebou přece vezme jednou konec, že nám budeš moct také přilepšit něčím. – Teď s tím masopustem jsou ti lidé jako blázni, všude ve větších domech samé bály a společnosti, a není s nimi řeči; jak bude po tom, půjdu hned k tomu Bočonovi a Lanna také má zase přijet na trochu delší čas do Prahy v postě. Staněk chce psát také skrze Tebe do toho Kladna. – S tím Bydžovem mě to mrzí, já nevím, že Ty jenom na to myslíš a že Ti nenapadlo, že by to pro děti tak málo výhoda byla jako v každém jiném místě, ba snad méně, než kdybychom někde ve větším městě v cizině byli. – Ta jediná výhoda by byla pro Tebe, že by se Ti přání vyplnilo, a to ještě pochybuju velmi, že bys tam byl nadále i Ty sám spokojen. To, co snad někdy Bydžov byl, – ačkoliv Ty jej ani neznáš z delšího pobytí, Tys tam vždy

jen byl na návštěvě a pak má pro Tebe lesk upomínek z mládí, ale kdybys mezi těmi šosáky – kteří jsou tam tak kapitální jako jinde, – měl žít vždy, tuším, že bys necítil se také doma. A účinkovat – oje – dej mi pokoj při nynějších okolnostech smýšlení a pak při tom, že by Tě zdejší policie vždy měla v oku a každé Tvoje počínání sebenevinnější vykládalo by se jinak, – to bys musel pěkně kušovat. – O mně ani nechci mluvit, pro mne by tam bylo leda místo na hřbitově, jinde bych měla sotva pokoj, – a to já bych si přece ráda jinde vyhledala. – Mně je Bydžov protivný z mnohých ohledů; člověk třeba odpouštěl, nezapomíná. – Ty i já, my jsme tuze těm maloměstským náhledům a té sprostotě smejšlení odrostli, než abychom se cítili šťastní v tom navždy žít. – Já bych Ti tam nešla, to Ti upřímně povídám – pak bych na nic ohled nebrala. Já *chci*, abychom spolu žili, a přičiním se také, seč jsem, aby se to stalo, ale já *chci* tím si pokoj dobýt, *chci* spokojeně žít a pracovat v tom, co mne těší, tam bych to nemohla. A co děti? – Myslíš, že je tam reálka pro Jarouše? – Ano; – dostali zde v reálce také bydžovského chlapce, do vyšší; tam byl výborným, zde ale by prý měl být ještě v druhý nižší. – Copak na venku mají? – Psát, číst, počítat, zeměpis, takové věci je mohou naučit, ale přírodovědy nemohou je tak důkladně vyučit jako zde – nemají sbírky k tomu ani prostředků, ku př. k lučbě, kdepak to mají, co zde? – A mimo to přišlo nyní nařízení shůry (tajné), aby se reálky *na venku* němčily. – Učitelové i šosáci se toho lekají – a honem poslouchají; zvláště se v tom už Kutná Hora vyznamenala. Řekni proti tomu něco, pobídni měšťani, budeš vidět, co udělají, učitelové ze strachu, aby nepřišli o chléb, a měšťané, aby se nezrušila škola, učiní vše po vůli. Beztoho to mrzí ty nahoře, že je tolik reálek, – a ty přírodovědy mrzí zase jiné pány, a tak to máš. To by se ten chlapec mnoho naučil! – A dát ho na řemeslo venku? – Bylo by zase tak. Není do těch řemeslníků zde v Praze mnoho, a nyní beztoho budou zabití, a teprv snad ta mladší vycvičenější generace jestli se vyšine, – jakpak teprv venku. Zde budou mít nyní řemeslníci příležitost se vzdělat v té

Průmyslové jednotě, tovaryši, mistři i učedníci, budou chodit do přednášek do reálky, kde jim všechny sbírky a pomůcky pohotově stojí. Mimo Staňka, Krejčího a Mayera Šťastný bude přednášet o české literatuře staré a nové zdarma a Erben zeměpisu. Kde je ta příležitost jinde? – A že Jarouše z domu dát nechci, to jsem Ti již psala. Byla jsem u Šandy, žádat ho skrze to plavání, snad to dostane, protože bude mít *dobré* třídy. – Doktor na to doléhá, aby se učil plavat, a jinak by mi to přišlo těžko, zaopatřit mu to, ačkoliv bych musela. – Učitelové také na něho dbají a Šanda mu vždy domlouval, aby se jen učil a měl dobré třídy, aby měla máma radost, to on Jarouš sám říkal mi, a že mu Ryšavý nechal v počtářství opravit zkoušku. – Skrze Doru ovšem nemohu posud mnoho udělat, ale ona i zadarmo zde více pochytí, než na venku za peníze by kdy viděla; a jednou to snad přece bude, že se bude moct více učit. Ráda bych, až jí bude as 19–20 let, aby udělala učitelský kurs a pak si tu nějaký ústav zavedla, pořádně národní, – anebo třeba venku někde, kdyby se jí to líbilo lépe. – S Karlem stranu vojny, to je ovšem strach, snad ale, kdybys i kdekoli ve službě byl, dalo by se to spravit, a kdyby jinak nebylo, nesměl by domů; – trochu by mu také jeho spálená ruka pomohla, on ji má beztoho vždy slabší než druhou. – Domluvila jsem mu v posledním listu, aby jen ještě buď v Saganech přes léto zůstal nebo do Štýrska raději šel, jestli poslechne, nevím. – Ty mi píšeš, abych Ti vědět dala stranu přijetí; to je těžká věc, takového cos určovat, – a na vše strany nejisto, proto nebudu o tom ani mnoho mluvit. Kdyby se to dalo dělat, to víš, že bych toho použila, ale posud nevím nic. Včera týden v neděli byla jsem pozvána u Riegrů do společnosti večer – byli tam jen samí literáti, já jediná ženská. – Po jídle jednalo se o vydávání „Českého Plutarcha“ – což se i také ujednalo. – Každý dostal také hned úlohu napsat jeden neb dva životopisy, až pak bude rukopisu na jeden svazek, udělá se svolání na veškeré spisovatelstvo. Rieger už s Bellmannem mluvil stranu nákladu, a on by to také dle řeči nejspíš vzal, poněvadž jsou

na špici muži jako Palacký – Rieger – atd. – Vydávalo by se to také v německém překladu a obsažena by v něm byla i Morava, Slezsko a Slovensko. – Životopisy jsou rozděleny na historické a novějšího věku; o žijících se nebudou psát; – obsažení v tom budou nejen Češi, ale i Němci, když se v Čechách narodili aneb zde vychovaní byli od útlého mládí – (jako na příklad já). Ovšem že se některým životopisům menší pozornost věnovat bude, jiným důležitým osobám pro obec neb vědu větší, a znamenité, vynikající v historii charaktery budou beztoho pracovat historikové. – Pro první svazek musel se také hned každý na nějakou práci rozmyslit – Palac. řekl, že nyní nemá tolik času pro větší práci, ale aby vzali, co dal do Novin Bernarda z Cimburka, že je znamenitý chlap, a že k tomu přidá i Tomáše a Ctibora z Cimburka. – Chtěli, aby psal Wallensteina, ale nechtěl slíbit, že ho má v práci, ale že je to těžká práce, že nemá ještě ani vše pohromadě a že prý beztoho nemohou být Češi naň hrdí. – Tomek dá královnu Elišku a sv. Vojtěcha, Rieger Fišera z Erlachu (stavitele znamenitého, co stavěl Klamovský palác, vídenský hrad, části, a m. j.), pak malíře Diviš z Trotiny – ze XIV. st., Erben Veleslavína a Krocína – Vrtátka Jana z Dražic a Langerá, co dělal ty pěkné selánky. – Wenzig Komenského – Gindely Bohuslava a Augustu, čeští bratři. Krejčí Zalužanskýho, botanika, který vlastně Linnéovu soustavu dříve již zaváděl zde. – Lambl Jesenskýho a Krombholze. – Čejka – Slavíka a Glucka (který sice v Bavořích se narodil, ale v Čechách od dětství vychován, zde i šenkýřem byl i hudbě se učil). – Vinařický Jungmanna – Fialka Karla ze Švarcenberku – moje maličkost Marii Antonii a Rettigovou – aby ze všeho něco bylo. – Za arch se bude platit 20 f. KM – a za německý překlad též 20 f. KM, to si každý může obstarat sám; každý svazek bude as 10 archů obsahovat, formát o málo větší než Obzor. To budou Němci otvírat oči, kdo všechno z Čech pocházel. Palacký nechce, aby se jmenovala Morava, Slezsko, Slovensko, – nic prý – jen Český –, „však to beztoho patří k jednomu, nechť to má alespoň při tom plat-

nost!“ – povídal. – To je pravda, neustupná je to hlava, ten Palanda, ale člověk musí mít respekt před jeho charakterem, a to mají i jeho nepřátelé. – Zlobí se na ten Helfertův spis, a je to také hanebný, že on ani druhého hlasu neslyší a ještě řekne, že není stranný. – U něho jde poslušnost k pánu nade všecko. – Gindely, ten alespoň nezapírá, že se musel tuze moderýrovat, aby v nadšení pro ty charaktery více nepsal, než by radno bylo, ale ten Helfert je prohnáný. A přece nedokázal, co chtěl, ba snad spíše věci prospěl. – Ale vidět z toho, jak hluboko hledají kořínky revoluce 1848 – a jaká to vkořeněná nedůvěra k české straně tam nahoře. – Strohbachová dostala 500 f. KM pensí! – Každý se diví a soudí, že to jen Kulhánek spravil, ale kdosi řekl Vrtátkovi (pravil to u Plc.), že prý při těch zadáních na císaře jakýsi dokument byl od nebožtíka zpracovaný, z něhož by jako oddanost jeho k dynastii byla vysvítala! – „Und mit solchen Belegen konnte es gar nicht anders sein, als daß der Kaiser gnädig war!“ povídal prý ten pán. – Ony 500 f. nedostávají prý jen guberniálpresidentky. – To by věru Strohbachovi v hrobě čest nedělalo! – To víš snad již z Novin, že dráha z Liberce přes Brandýs na Prahu jít *musí*? – Wegen strategischen Rücksichten! Kdyby toho nebylo, mohla by jít třebaš přes Sněžku – čerta by dbali. Pan Bach stal se *hrabětem*! – Ještě to není veřejné, ale byla jsem dnes zase u Palackých u oběda a on to řekl, beztoho že se to ale již dříve dovíš z novin. Mencl Tě pozdravuje; onehdy mi přinesl večer od Apolla v papíře smaženou rybu; on je dobrý chlap. – V pátek rozsvítili u Auersperka na próbu lustry (Mencl tam byl na štěstí), a sotva ten velký a jeden malý rozsvítili, začalo to v pokoji praskat a hoření díly oken a zrcadel popraskaly – Mencl honem zastrčil kohoutek, zhasl, sice by byly všechny odhora až dolů se roztrhaly horkem. – Řekl knížeti již dříve, aby vyndali ve stropu as dvanáct prken, by odcházelo horko, že tam nikdo nevydrží. Ale kníže byl moudřejší, neudělal to a nyní má. Že by ale tolik tepla a v tak rychlém čase (za 2 minuty, co rozsvěcovali) se vyvinulo a takový účinek mělo, to si ani sám Mencl nepo-

myslil, a také se dost lekl. V těch dvou minutách udělalo se škody na těch zrcadlech a oknech za 400 f. KM, ale kníže ani nepipl. – Copak je těm chlapům o krejcar. Kníže Rohan dal Pepitě 5000 f., aby mu nahá zatancovala, – a když zadá chudá rodina k spolku, jehož je presidentem, o pomoc – když hladem mrou, dají jim buď nic, buď pětku šajnu – aby kušovali na celou zimu. – U Vanků budou mít štamgasti také bál pozejtří. Pavlas je také kus redaktora Pražského posla – proto ale chodí zase až hrůza. – Čejková matka je na smrt nemocná, on pochybuje o ní a je smuten – bude mu krušno po ní. Erbenova paní také stůně, má revma v ruce, má ji opuchlou a leží, on se musí chudák starat o ty malé děti a je celý ztrápený také s tím. – Lidé zde zhusta stůňou na anginu a silné chřípky, je to i smrtelné při zanedbání. Já také ještě pořád kašlu a bolí mne na prsech, také Jarouš kašle, ale přece je nám oboum již lepší. Byly hrozné zimy, ale as tři dny je odlev a skoro jarní počasí krásné. – Jsem tomu ráda, že Ty zdráv, – Tobě slouží to vince – to je to – také změna povětří přispěla. – Je to hatlanina, ta štejerská kuchyň, to věřím, že Ti to nechutná, ale člověk zvykne všemu, věř mi, a konečně základ potravy máš přece dobrý – maso, chleba, víno – to ostatní jsou beztoho přídavky. – Jakkak lidé na moři jedoucí, cestující v krajinách neobydlených a vůbec v Polsku, Rusku svobodní úředníci? – Těm je přece ještě hůř. – Jen když se zasytíš a když Ti to jde k duhu. Což jsi už se nasytil čaje? – Že do té společnosti chodíš, dobře děláš, ať už těch pár krejcarů to stojí, máš alespoň kam vejít; v letě až budeš moct dále chodit na procházky a známější budeš, najdeš možná ještě více Čechů v okolí. Kde by těch nebylo taky. – Nezapomeň na článek do Novin. – Posílám Ti také [– – –]

Drahá slečno!

Odesílám přiloženě Bohemii, srdečně Vás pozdravuju a těším se, že mne zase brzy navštívíte; zdá se mi skoro potřebné, abych se omluvila, že jsem [byla] při poslední Vaší návštěvě v takových rozpacích, jež jste vy snad si vykládali, jako by mi ta návštěva nebyla vhod. Avšak tomu není tak; byla jsem jen nadmíru ty dni všelikými starostmi sklíčená, nespala jsem mnoho a ten den ráno měla jsem hlavu jak otupěnou. Není to div v mých okolnostech, když mi někdy mysl zcela klesne a vše, nač se ohlédnu, omrzí. – Chtěla jsem skrýt před vámi, co mne tížilo, a jak se to také sluší, ukázat vám tvář jasnou, ale já to neumím, a přijdu s přetvářkou vždy do rozpaků. – My byli s panem doktorem vždy dobří kamarádi, dlouho jsme se neviděli, ale já se ho ani nezeptala, – jak se měl, – a teprv když jste odešla, jsem si dělala předhůzky, že jsem tak nelaskavě a neupřímně vás přijala. Omluvte mne tedy, slečno; také pana doktora, jestli ho vidíváte, pozdravte, aby mne navštívil, než odjede. Ráda bych s ním mluvila.

S úctou a šetrností Vaše upřímná

Božena N.

23/2 57

[Adresa:] Blahorodé / slečně, slečně Marii Němečkové / zde. / K vlastnoručnímu / dodání. /

Vůle naše je vždy dobrá, milý Václave, – ale ty okolnosti nejsou vždy dle toho, abychom *i jednali*, jak bychom rádi a jak by i mělo být. – Byla bych psala dříve ještě, než jsem Váš list dostala, a po obdržení hned, ale dílem že jsem byla churavá, mrzutá, a dílem že bych Vám byla ráda ten papír a „Höllenfahrt“ poslala, kterou měli u Palackých. – Ustavice starosti, bída a žádné peníze! – Vy se asi přece neumíte modlit, že mi to Vaše modlení tak málo jde k duhu. Štulc přece ujišťuje, že se modlitbou všechno může, vždy mi říká, jen prostě pánaboha – budete vidět, že vám pomůže!?! – Wo nicht Menschenhilfe ist, ist nicht Gotteshilfe! – Já nevím, jak on se to umí modlit, že mu pánbůh všechno dá; musí on mít nahoře dobrou protekci. – Byla jsem churavá, celých čtrnácte dní jsem z té mé klece ani nevylezla – a posud nejsem svá; měla jsem kastrickou zimnici, jak tomu kašli a rýmě nyní říkají, – a posud pokašlávám, trpím na zimu a nemám hlavu lehkou – leč jako bych ji měla všechnu zapavučenou. – Také jsem ani pracovat nic nemohla po ten čas, co mi bylo tak špatně; – a mrzutá jsem byla, Václave, to si ani myslet nedove[de]te jak! Pomyslete, když je člověk churav a nemá groše! – To je také ta nejhlavnější příčina. – Tamten i tento měsíc měli jsme velmi často místo masopustu – půst; – psala jsem Vám již, jak bídne to s těmi příspěvkami chodí, a výdělky moje jsou také skrovné, něco jen od Řezáče. Od Jeřábků to jde beztoho všechno na činži. – Mám psát do Musejníku článek národopisní – Nebeský mi říkal –, no to zase dostanu pár zlatých. Milý hochu, věrte mi, že mnohdy když večer lehám, nic si nepřeju, než abych usnula – a spala dlouho – dlouho. Tuze trpký je mi ten život a nemohu se někdy ani povznést nad tou mizerií světa. Hrdost, stud, omrzlost brání mi nedůstatek svůj

odkrývat před každým, ta sprostota lidu mne bolí a uráží, a kdo by uměl dát a rád dal, ten nemá – a tak je to bída. Muž posud nemá ani Personalzulage ani vyšší službu, ale žádal již o obé. Jen kdyby to již měl, abych měla nějaký větší příspěvek na děti, pak bych se neprosila nikoho. – A nyní právě kdy jsem v takovém smutném rozpoložení mysle, přijel sem Hanuš! – Jak dlouho již v Praze je, to nevím ani, u mne byl ve středu dopoledne se slečnou Němečkovou. Právě tu noc se mně o vás obou zdálo. Byli jsme pod Emauzy na pavlači: Vy jste ležel na kanapičku a kouřil. Já seděla na sesli a Hanuš seděl na zemi a hlavu měl položenou na mém klíně; já se mu prohrabávala ve vlasech, dívala se mlčky na hvězdnaté nebe, on funěl jen tak, Vy jste kouřil a dělal vtipy. – Já Vám navrhla, abyste udělal na tu naši situaci nějakou improvizací; Vy jste se chvíli rozmýšlel, pak jste odhodě cigáro přes pavlač se pozvedl – a začal patetickým tónem velmi humoristickou improvizací na náš trojlist. Jura se hrozně smál, popadl Vás okolo krku a řka: „Vašku, kdybych byl císařem, udělal bych tě mým dvorním poetem, tys kapitální chlap!“ – chtěl Vás k sobě stáhnout na zem, Vy ale jste velmi dvorně spustil se přede mne na koleno. – „Kdybych měla vavřín, ověncila bych tě ním,“ povídám, „ale že ho nemám, vezmi tu růži“ – a utrhla jsem z keříku v kruhuli vedle mne stojícího krásné poupě. Vy jste si povoněl, zastrčil jste si je za kabát, políbil jste mi ruku – pak jste se ale usmál, a že by Vám milejší byl šálek čaje a dobré cigáro, jste povídal. – Ochotně vstanu, bych Vám udělala v tom po vůli, a jak tu chci jít do kuchyně, leží tu na prahu veliký had, s otevřenou tlamou – vykříkla jsem a probudila se. Byl den bílý již. To víte, že se také dle přísloví „Morgenstund' trägt Gold im Mund“ tuze ráda nedržím. – Když se mi živě sní o milých osobách, ale vzdálených, o nichž vím, že je buď nikdy, buď dlouho neuvidím, bývám po celý den v jakémsi elegickém rozpoložení mysle. Tak bylo i ten den, vždy se mi zdálo, že musíte vejít do dveří. – Praly jsme, a to já mám vždy za úlohu uklídit pokojíky. Dlouho jsem se ten den loudala s tím, a sotvaže jsem si za-

topila, umyla se a česat se začala, přijde Dora s udivenou tváří: „Mámo, dělej, je tu doktor Jurenka se slečnou, chtějí sem jít.“ – Já nemohu ani říct, jak mi to okamžení bylo! – Hodně dlouho museli čekat, než jsem si jen kabátek přehodila, ani jsem nevěděla vlastně, co dělám, ani když vešli, nemohla jsem se Ti vzpamatovat, abych nabyla lhostejné mysle. – Musela jsem ukrývat přirozený cit a v přetvářce jsem já vždy k nevystání, buď úsečná, chladná, buď zcela nemluvná. – Vidíš, ani mi nenapadlo zeptat se Júry, jak se měl, aneb co jiného, tak jako by přišel každý jiný známý, na kterém mi jaktěživo nic nezáleželo. On to dobře pozoroval – ale on mi nerozumí, povídal: „Já myslil, že najdu ve vás starou přítelkyni, ale vy jste se změnila!“ – Avšak on zdá se mi též změněn – či by to bylo to, že jsem se na něho dívala vždy skrze růžové sklo? – Mnohé slovo jeho mne urazilo, – co by mne snad nikdy dříve nebylo se tklo. – Kdybychom byli sami bývali, byla bych s ním upřímně promluvila – pravil, že zase co nejdřív ke mně přijde, – ale nepřišel posud – a kdoví jestli přijde – to víte, že není člověk od slova. Mluvili jsme o Vás, chtěl vidět Váš list, který jsem mu dala přečíst. Nemohu pochopit ten charakter. – Sešel se s Pepíkem, myslela jsem, že půjdou na kordy, – a ejhle, jsou zase dobří! – Prál si také mluvit s Ohéralem – prý skrze nějakou brněnskou korespondenci –, já mu ale hned dala na srozuměnou, že je to *moje* záležitost, do které jemu nic není; a žádnému; to já si při příležitosti sama vyjednám. – Bude div, jestli Boženu zase nebudou přetrásat, nezavdá-li jim Júra k tomu sám příčinu. Ztloustl hodně. Bude zde dělat zkoušky z babictví, a proto se míní zdržet as čtrnácte dní, aby dělal studie!!! – Chce přijít do služby na arcibiskupské panství. – Nyní je mi to líto, že jsem byla taková sarkastická, je to nehezké ode mě – on už je takový podivín a nebude jiný. – Neměl mne navštěvovat, já ho o to prosila – ale když už se stalo – měla jsem mu raději vymluvit a být upřímná jako dříve, vid? – Já to nahlížím – snad bychom nyní mohli být tak dobří kamarádi jako s Tebou – ale když on je nešetrný, nezná si vážit laskavého srdce – a já jsem také někdy

divná –! Škoda, přeškoda toho, co jsme zbůhdarma rozko-
tali! – Myslíš, že Ti zapovím na Annu vzpomínat, – já,
milý brachu, Ti to nezapovím! Vašku, přála bych si, abys
ji mohl tak neviděn pozorovat, jasným okem, – tajné její
myšlenky vyslechnout, – snad by Tě to načisto uzdravilo.
Ale „láska je nemoc, a zdraví se nechce!“ –

4/3 Kolik dní leželo to psaní zase ve stolku; a já plna
starosti chodila, abych sehnala zatím někde činži, – neboť
„kurz und gut“ – Ženu ještě nemám dokončenou. Do všeho
bych se byla raději těch posledních čtrnácte dní pustila, jen
né psát povídky, byla jsem jako tělo bez duše. Teď je mi
zase lehčeji, né že bych byla bez starosti, ale mám zase
jasnější hlavu, zdravější jsem – aneb to čas dělá, nevím, ale
sedím zase každý den do půlnoci, a jsem ráno jako ryba. –
Doufám, že nyní nabydu vůbec lepšího humoru, co jsem se
zbavila otroctví, v němž mne fantasie moje posud držela. –
V mých očích je Jura změněn, a já v jeho (– dávno). Setřen
je ten idealismus, ani toho magnetismu není více, který
jindy k němu mne neodolatelně vábil, – veta po touze, po
žárливosti – po všem! – Jen ona upřimná sympatie zůstala,
kterou může člověk pro více přátel cítit. – Navrhoval mi,
abychom spolu korespondovali *co přátelé*, – nevím ale, zdali
by on měl dosti šetrnosti před neřádným světem mne chrá-
nit, – rozmyslím si to ještě. Byl u mne ještě jednou, potkali
jsme se na ulici, když nám ale Čejka přišel do cesty a se
mnou se zastavil, odešel Jura okamžitě. Pak jsme si udělali
kompliment na pohřbu Fričové – nevím, jestli se ještě uvi-
díme. Řekneš, Vašku, snad, že jsem lehkomyšlná, vratká
jako každá jiná, nedávno ještě že jsem blouznila, a nyní že
mluvím již jinak, – ale ne, Ty víš, že jsem já slovu dostála, –
ale jak Sandová praví: „Die Liebe ist nichts anderes als die
Idee der Überlegenheit des Wesens, das man besitzt, und
ist diese Idee einmal zerstört, so ist nur noch die Freund-
schaft vorhanden.“ – Ale věř, Vašku, že mi je mnohem
lehčeji; já vím, že budu mít ještě chvíle, kde s pohnutým
srdcem se budu na rumech minulosti procházet, kde snad

i přát si budu: „Kéž by se tak nebylo stalo!“, – ale budou to jen okamžení, jako i Ty jich máš. – Kýž bych Ti mohla, Vašku, od Anny alespoň pozdrav vyřídít, já vím, že by Ti byl milý, ale není o ní ani slychu – a po druhé psát jí nechci. Že by se však sen Tvůj byl ten masopůst vyjevil, pochybuju – to víš, ono je mnoho hochů z Drážďan, málo ale z Berouna. Nemám Ti však za zlé, že vzpomínáš na tu *žabku*, – Es gibt nur eine Jugend, ein Jugendglück! – Jak bys mohl na tu poesii zapomenout! – Odpust, Vašku, že jsem dala list Tvůj Jurovi číst, já ani když mi ho z ruky vzal, nevzpomněla, co v něm je, a nemyslila, že by ho *chtěl* číst; kdybych mu ho ale nebyla dala, byl by myslil, že snad o něm píšeš bůhvíco. Ale přece neušels pomluvy; zlobil se, že jsi jako *baba*, žes mi psal o té novele, – povídal, že ji roztrhá a že více ani pérem nehne. – Tedy když by Ti psal – abys o tom věděl, a na mě se nemrz; já mu také hned řekla, že to není žádná pomluva, že by to bylo pěkné přátelství, kdybychom si neměli pravdu povědít a jeden od druhého něco přijmout. Žes Ty více v češtině pracoval, že tedy musíš umět lépe psát než jiný nebo on, – a tak potom mlčel. – On mi přichází nyní mnohem neustupnější a drsnější než kdy jindy – a nemohu se s jeho náhledy srovnávat. Kdyby věděl, jak ho ti, co za přátele drží, roznáší, – ten by řádil; – ale já mu to nepovím – měla bych ještě ostudu; on by se do nich dal a za chvíli přece zase s nimi byl zadobře. – Jura Ti psal, že Anna mrtva, ne? – Snad také o mně a že se bude ženit? – Tak vidíš, milý Vašku, jak mnoho se změní v krátkém čase. – Josef – byl-li šťasten či nebyl, kdo to může vědět, ale myslím, že mu tím úmrtím spíše pomůžino, – jakkoli pro nynějšek se mu to zdát nebude. Tys ji také znal – nemusím říkat, proč by s ní jen trochu ideální člověk nemohl srovnati se *na délku času*, a Josef by to také byl cítil. Nyní je svoboděn zase, jen kdyby byl moudřejším pro budoucnost. Měla chudák těžký porod – byla tuze slabá na to – a tak od uslábnutí zemřela. Byla jsem na pohřbu. – Když jsem vešla k němu do pokoje, do něhož si ji před desíti měsíci „im wunderschönen Monat Mai“ uvedl – co ne-

věstu, a nyní viděla, jak ji do rakve zatloukají a jak on tak sám a ztrápen stojí u okna, bylo mi ho velmi líto. – Budiž jim odpuštěno, a jestli jsem jim ublížila, – necht' i mně je odpuštěno! – Šla jsem k němu a podala mu ruku – vyhrkly mu slze, stiskl mi silně ruku, řka: „Těší mne to velmi, že jste přišla, paní N.“ – O mrtvých buď dobře nebo nic! – Měla hezký pohřeb a dost lidu; veškerá mladá literatura i mnoho starých, české herectvo a mnoho známých z jedné i druhé strany. Druhý den měl Tomsa pohřeb! Kdopak nám bude překládat všechny ty německé škváry nyní? – Přiloženě posílám Ti Poldíkové listy – poslal mi také onehdy básně: *Besedy – Zázrak – Kazíkvět – Asan Doula – Kněhyňa*. Poslední je pěkná balada, co do formy i látky, a proto jsem ji donesla Nebeskému. Chce za ni mermomocí 12 f. 45 kr. – jako ten študent za onoho času v Rachejtlich – ale zdejší páni redaktoři nejsou tak ochotní za baladu tolik dát, co by člověk chtěl, jako ten dobrý převor, co za študenta zaplatil. V Musejníku ještě přece nejlépe se platí. Ostatní nejsou pro tisk v našich časech, – zvláště *Zázrak*, to je paskvil na kněze, podobný těm, jakých nyní mnoho v Piemontsku vyrůstá. – Je to vtipné – a s dobrým humorem psáno, jen tuze rozvláčný. – *Beseda* je satira na vlastence české i moravské, jež zastoupení jsou třemi hromotluky, kteří zřídí v Brně „*Besedu*“. – Místa jsou v tom kapitální. *Kazíkvět* je poetické více – květinový stát – v zahradě jsou páni a růže královna, v lese, na louce, za plotem je lůza – a rozpustilý kluk – je *Kazíkvět*, – podobný *Vindišgrécovi*, každému „hlavu dolů“. – Ten *Asan Doula* je také takový turecký podivín, který chce udělat národ svůj šťastný, a soudí tak, aby i vlk byl syt i ovce zůstala celá. – Škoda že Ti to nemohu poslat; – je toho hodný balík. To víš, on to píše na löschpápíru, hodně prostranně. Ale ty verše, to je někdy bída; nejpěknější formu mají přece jen ty jeho znělky, co nám tehdáž poslal, a pak se mu někdy dobře zdaří ty balady. Ale hlava je to šikovná. – Tille Ti opíše to „Generální sezení musejní“ od H. B. Ale to se nasměješ. – Ty Tyr. elegie znáš? – Vždyť jsem Ti to jednou dala opsat, né? – Ještě dostanu celou

Vladimiriádu – a to Ti pak dám také opsat, Tille bude tak dobrý a udělá Ti to. Byla bych Ti to Sezení opsala sama – a s sebou poslala, ale věru nemám času, ani Jarouš. Škoda té hlavy, že hníje, když člověk zase něco od něho čte, pozná zase, že je to posud nenahraditelná škoda. V tom Sezení je každá osoba tak charakterisovaná, že nemůže lépe být, a několika slovy. Ku př.: „Seděl tam též páter Štulec, co není ryba ani špulec, ani kabát, ani vesta, je liberální a vydává Blahověsta. – Tatík Tomek bokem k němu, ten se pořád směje a neví čemu!“ – atd. – Není to humor! – Kdyby ten byl směl psát! Ale i tak můžem být na něho pyšní – on je náš Heine, ale více ještě, než Heine byl! – Viš-li, že se bude vydávat český „Plutarch“, – totiž né překlady ze římského, nýbrž životopisy našich znamenitých lidí, starověku i v novověku, kteří se něčím stali proslulými neb užitečnými. Bude v sobě obsahovat Čechy, Moravu, Slezsko, Slovensko. – V Čechách i Němce. – Budou životopisy historických osob, větší pozornosti zasluhující v delších a důkladně pracovaných člancích a méně znamenité v kratších pojednáních – i nejkratších. (Ku př.: „Narodil se léta Páně tolik a tolikátého v Čechách v městečku Prčicích Materna švec, ten vystavěl klec – dal do ní kanára, ten mu scíp do rána.“ – Takových bude také mnoho, že né?) O živých se ale nebude psát nic. – Formát bude jako Revue des Mondes – či jak se to jmenuje. Za arch 20 f. KM. – Bude se to také spolu v německém překladu dávat – a ten si bude moct každý sám obstarat, ovšem dobrý, za německé také 20 fr. Rieger, Palandá jsou v čele, ale *pod rukou*, ale redaktorem nebude tuším nikdo jмін. Až budou práce na první svazek dohotovené, vydá se program a prohlášení na spisovatele. Onehdy bylo literácké soirée u Riegrů – a tam se to urokovalo. Byla jsem tam též, sama ženská. – Hned se rozdělili, co kdo chce do prvního svazku psát, a mně uložili Marii Antonii – starou škatuli jeptišku. – Inu kdybych mohla říct, že byla do všech mladých vlastenců zamilovaná, že psala náramně zamilované psaní páterovi Kamarýtovi, které jsou sladounké jako med – a z nichž, ačkoliv to všecko jde pod rouškou

„sesterství a bratrství v Kristu“, – přece vysvítá, že by raději jeho objímala než toho nebeského ženicha; – kdybych to mohla říci, alespoň by to nějaký interese mělo, anebo třeba i ideálně to vzít – udělat historii Abelard a Heloizu, ale to také dovoleno by nebylo z jiné strany – a tak mne to netěší. Spíše si vezmu Rettigovou. Vrtátko bude psát životopis Langra, Vinařický Jungmanna. Bude v každém svazku několik ze starší i z novější doby – a rozmanitost všech stavů. – „Nu, was sogn Sie dozu?“ – Není to ale ještě na bubnu – tedy pozor! – Vorlovu adresu Vám posílám a Höllenfahrt (co má být od Hartmanna), nestojí to za mnoho, člověk toho má dost na jednu. – Ty listy Poldovy zatím nech u sebe, nedávej je Jurovi, neboť on nic zpátky nepošle. Jen prosím Tě, hleď s těmi mými listy ho vždy čas od času napomenout. Já mu také řekla, ale on řekl, že se bojí poslat do Polska pravou svoji adresu, aby se to ta holka nedověděla, – bůhví tedy – jak to je – vidíš, jaký on je neopatrný člověk. *To mu ale neříkej, že jsem Ti to řekla*, – jen ho zase jednou připomeň. Také Ti posílám pár listů toho papíru, co se Ti tak líbí, přijmi zatím zavděk, až budu mít jen několik zbytečných grošů, dostaneš, Vašku, zase něco. – Já na Tebe nezapomínám, to si nemysli, byť Ti i dlouho nepsala, – až přijdeš do Prahy, pak si to všecko povíme. Máš mít čaj, „mit meiner höchsteigenen Hand gekocht“, to měj mé slovo – a k tomu cigárko něco fajn! Do té doby snad přece bude lépe. Teď, milý hochu, nemohu už ani svačit, jakkoli mne žaludek v pět hodin již upomíná. Nejde to – a přece při všem nedostatek na vše stranách. – Na masopustní pondělí měli jsme také půst – a to se mi líbil Jarouš. Jak víš, má obědy – chtěl vzít tedy s sebou hrnčec a prosit, aby mu dali oběd do něj, že mi ho přinese. To dobré srdce těch dětí a upřímnost některých přátel je také můj jediný statek. – Dora je nyní celá hospodyně – měl bys jí psát – ona se stydí, že prý špatně píše, a Jarouš nemá opravdu času, ti chlapi mají učení až hrůza. – Má ale dobré třídy. Mencl Tě pozdravuje a Šlenkertka též. Stala se mámou; ona sice nezplodila potomka, zplodila ho jedna její známá, chudá úřed-

nice, matka pěti dětí, která nyní na souchoť umřela. Jedno z nich, hezkou holčinu Barušku, vzala si Šlenkertka za své a stará se o ně poctivě. Vyjmouc její repetilku je to přece jen upřímná poctivá žena – tak jsem ji ze všeho poznala, jazyk má ale jak meč, to je pravda. Ono to ale není někdy na škodu. Mencl robí ustavičně lustry a jiní mají z nich užitek – to je také jeden z těch, kteří jaktěživ nic mít nebudou pro samou hloupou dobrotu. – Jakpak tedy dopadla Mordulína? – Já se těším, že mi to pořádně popíšeš? – Od biskupa je to dost hezký, že se jde na takovou švandu podívat, kdoví jestli by to Št... udělal. To já věřím, že je tam v tom semináři hezký život, – dokonce kdybyste byli všickni stejného smejšlení a kdybyste si směli někdy z kopýtko vyhodit a měli hodní učitele. – Já bych nebyla od toho, žít v takovém ústavu čas – a třeba bych se modlila i za „vzdorné mužské plemeno“ – a přitom bych si myslila asi tolik jako Vy, když se za ty pokorné bjele gľavy modlíte. – Já si musím nyní také zaopatřit noviny, abych přece něco o tom politickém světě zvěděla, to jen někdy tak něco lapnu. – Čtu ale „Háfize“ a to je fajn! – a pak všelicos, co mi přijde pod ruku. – Dlouho číst nemohu, a ono mi z těch drobností přece dost zůstane v hlavě. Dostala jsem ty dni hezký popis medvědího lovu ze Slovenska, od Gusty z Brezna, toho veselého doktora. Přepisuju ho do češtiny a dám do Živy. Také článek do Novin od muže tu mám k přepsání; má velmi komický konec, jemuž, až ho čísti budeš, se zasměješ. Také jsem dostala spolu „Heimatschein“ *na čtyry léta* – für alle östreichischen Staaten! – Teď je také velká úleva s pasami (jestli totiž úředníci nemají pro jistí lidé jiná nařízení) – a tak se mohu podívat, kam chci, jen peníze, Vašku, – jen ty – a všecko bylo by dobře. Od Karla nedostala jsem dávno zase list, a nevím tedy ani, zůstane v Saganech – nebo ne. – Rukopis máš mít, když Tě to těší. Teď chtějí někteří známi, aby se udělala sbírka mezi několika, z které by se mně dával za každý arch, co napíšu, honorár – jednou tolik, co kněhkupec dává –, abych totiž měla nějak existenci pojištěnou lépe a svobodně pracovat mohla. – Jestli to ne-

zůstane jako vše při pouhém slibu, byla bych tomu ráda a přičinila bych se více napsat, než by se jim líbilo. – Nebeský zase (slyšela jsem z jistých úst) má k tomu Halánka, aby vydal moje spisy a prozatím Bibliotéku dramát nechal. – Chce prý to tak – abych sestavila dva svazky pohádek českých a slovenských (česky psaných) a dva svazky obrázků a povídek *o lidu* a *z lidu* též českých a slovenských. To aby se elegantně a fajn vydalo – třebaš prý v Lipsku – mně dobrý honorár – a část užítku (– což bych já jim odpustila). To byl by fajn návrh, ale já nemyslím, že by Halánek k tomu cítil jakýsi vlastenecký Drang! – Adresu na ten Literární dzenník máš také připojenou a list od Toníka. Byl tu večer, a když řekl, že Ti bude psát, nabídla jsem mu, aby list k mně přinesl. Je to dobrý člověk nějaký, ten Toník. – Pomysli si, kdo u mě také s visitou byl, – tatík Tomek se svou paní. – Já tam nikdy nešla, tedy oni přišli. Včera jsem tam musela ovšem zase já s visitou, starý se pořád smál a nevěděl čemu a ona, abych obnovila zase kamarádství mladých let. Povídala, že mě vždy měla nejvíc ráda, že jsem jí nedala ublížit. Ona byla totiž Němkyňka, a než se naučila česky, zkusila mnoho, a je tiché povahy; já se jí vždy zastala. Vidíš, že jsem já už co dítě měla náklonnost k slabším, utlačeným. Povídala také, že mne ještě vidí, jak jsem sedávala o samotě v zahradě, velkou knihu na klínu, z níž jsem četla, když ony hrály. Proto jsem ale nebyla tuze moudrá, a větší skoták než ony. – Nyní ale myslím, že jsme si tuze odcízeny. – Tvoje malá básnička se mi líbila, jen piš, jak Ti srdce káže, a neboj se, že já Tě budu kárat, jen tenkrát, kdybys chtěl se oběsit, – a to neuděláš. Pozdravuju Tě co nejsrdečněji, též i děti. Buď zdrav a piš brzy. Tvá upřímná

B

Prosím Vás, spalte všechny ty listy, v nichž je všelicos, co není pro každého, jako tento, nyní tloustnete, mohl by Vás šlak trefit, a co by potom říkali Vaším korespondencím. –

5/3 Milý Karle! Já nemyslím sice, že mi nepíšeš proto, že nemáš ještě knížku, ale jestli přece na ni čekáš, je to zpozdilé, já Tě prosila, abys psal hned, co míníš dělat, a Ty nic mi neodpovídáš. Bude hnedle čas určitý pryč, a já posud nevím, co hodláš, a co mám Fialovi vyřídit? – Co jsem se Tě už naprosila, abys alespoň každý měsíc, když né dvakrát, *jednou* psal, a přece to není možno vyprosit; dle toho mohu soudit, jak asi na mě vzpomínáš a jak Ti na tom záleží, abys o nás se zase dověděl, jak se nám vede. – Táta mi posud tu knížku neposlal, ale psal mi, že ji co nejdříve dostaneš; on ji musel poslat do Celovce, a z Celovce zase psali skrze to do Prahy a z Prahy beztoho že zase odpověděli teprv, že jsi vskutku v Prusku a já zde; to víš, jak to je u těch úřadů. Já také musela mít Heimatschein z Villachu, že to ale tamější úřad vydal, dostala jsem ho hned, a kdyby s tou knížkou takových ceremonií nebylo, měl bys ji také již. Kdyby ale nějaké poptávky byly, že bys musel snad k úřadu, – o čemž ale pochybuju, dokud jsi na místě, tedy se jen odvolej na to, že jsi knížku poslal do Villachu – (Villach in Kärnten), kam patříš, poněvadž Tvůj otec se tam dostal za úředníka, a že ji čekáš každý den. Já také myslím, že ji ty dni dostaneme. – Jen mi prosím Tě *hned* piš, na čem jsi se ustanovil, to víš, kdybys tam nechtěl být a chtěl se jinám podívat a od Fialy skrze místo podporu žádal, že Ti to on také na poslední dobu nemohl by udělat, jak si Ty myslíš. – Milý hochu, nám se ještě vede, jak se vedlo, stejná bída, otec nemá ještě větší službu, a tedy mně také nic dát nemůže. A já zde píšu a píšu a starám, a ze všeho nevyplývá ani tolik, aby se člověk najedl a střevíc si koupil. Ty děti, chudáci, by nyní potřebovaly zase oblek, a z čeho. Já nosím nyní tu sukni a kabátek od Marie, ale

Dory to letní ještě potřebovat nemůže a z toho svého starého vyrůstá. – Jarouš by potřeboval kabát nyní na leto, všechno mu to je malý a bůhví, jestli tomu tátovi nedají ještě nic, co si počnem. – Žádal o Personalzulage, což by dělalo 300 f., že by mi přece mohl pomoci, a nic nejde. Jestli mu to nedají, řekne, že tam nemůže být, a přece jen do privátní služby vstoupí. Je to kříž; my máme někdy hladu dost a už se nám předešlý měsíc kolikrát stalo, že jsme neobědovaly až večer a neměly ani do huby chleba v domě. A když zase 1–2 fr. seženu, kam to stačí, to si můžeš myslit. Ještě že ten Jarouš má ty obědy – však on chudák kolikrát už chtěl mi přinést v hrnčičku jídlo, když věděl, že nemám peníze; už mi dal i ten dukát i dva dvacetníky, i Dora svoje. To palivo také mnoho stojí, v tom pokojíčku máme vlhko a zimu, musím tedy topit, abych mohla pracovat; milý hochu, je to někdy bída, a jak ráda bych Ti někdy s něčím pomohla, nemohu. Ty děti doma se mnou také pranic neužijou a Dora docela, chudák, mnoho musí postrádat. To víš, byť bych i tu a tam něco dostala, kam ta pětka stačí, nevím nikdy, kam ji dříve strčit, a přece zase ji držím, bojíc se, abych nezůstala bez groše. – Já byla také ustavičně churavá, a jen nyní týden as, co máme pěknější časy a co mohu chodit ven, je mi lépe zase. Nyní chtějí někteří pánové, že mi budou dávat za každý arch, co napíšu, ještě mimotní honorár, tolik co kněhkupec, jestli to nezůstane zase jen pouhým slibem, bude mi to nejmilejší, byla by to přece nějaká jistota. – Jarouš má dobré třídy a bude osvobozen od školního platu, také mi to udělají ve škole, že dostane svobodný listek k učení se plavání, což mu je tuze potřebné. Měl zase ty dva měsíce ošklivý kašel, ale pomysli si, že on musí nosit brejle ve škole, nevidí ani z třetí lavice na tabuli. Také bude nyní učit holčičku u paní Šlenkertky, kterou si vzala za vlastní, je jí šest let; něco dostane na přilepsenou od ní a už řekl: Počkej, mámo, to já ti dám, až nebudeš mít žádné peníze, vždycky si to nechám. To on ani krejcar neutratí a se vším je spokojen, a Dora dokonce je na krejcar jako čert na duši. Ona nyní vaří sama, když někde pár grošů dostanu,

dám jí to a ona si všechno zapisuje, co se vydá. Teď bude chodit k paní Staňkové se učit šít košile. Táta je zdrav, noha se mu zahojila a povětrí i vinko mu dobře slouží. Krajina je tam překrásná, má 4 1/2 [hodiny] do Itálie, přes Alpy, – je tam krásné jezero, doly na olovo nejznamenitější v Rakousku, Dráva teče skrze město, nyní tamtudy půjde železnice do Tyrol, a to bude překrásné tamtudy cestování. Tamtudy přes Udine do Triestu je 13 míl na vodě. Je tam také lacino, což je dobře, sice by tam táta nevyšel s 300 f. – Nyní znáš naši domácnost – a musím Ti také nějaké noviny psát. Předně věz, že umřela mladá Fričová, Josefova žena, Anička Ullmannová; umřela v koutě i s dítětem, chlapečkem. 28/2 byl pohřeb. Řekni to Marii. V máji bude rok, co se vzali. Měla pěkný pohřeb, on byl velmi ztrápen. Starší Fialovic bude se po velkonocích vdávat, vezme si nějakého profesora Nováka do Olomouce; dělá to prý skrze matku, protože je na ně zlá. Malý Eda lítá už po zahradě a je roztomilý kluk. Pilz už k nám nejde, co přišla Marie z venku, ona mu snad nedá; onehdy potkala Jarouše a zvala ho, aby k ní přišel, aby mně to ale neříkal, a také se ptala na Tebe. Ostuda. – Kodým je v Čechách u rodičů, blíže Klatov. Vydá nějakou knížku o zelenářství. – Pak půjde do Belgie. Pan Šťastný je posud neženat – vypravuje se k tomu jako chudý rytíř do boje. Máš mu psát, také má ještě Tvoje vysvědčení, které budeš někdy potřebovat. V reálce jsou nyní kapitální chlapi – bude to hodná rota česká z nich. Také je zřízená Průmyslová jednota česká a profesoři z reálky na ní přednáší. Direktor je pan Purkyně. – V literárním světě je všelicos nového, to by ale bylo těžko Ti vypsat. – „Žena z lidu“ ode mě ještě nevyšla. Bendl se má v semináři dobře a je spokojen, mají hodného biskupa, a ačkoliv jsou zavření a mnoho se musí modlit a v kostele přísluhovat a k zpovědi chodit, přece si z toho nic nedělá, poněvadž se nemusí o potřeby starat a to, co vlastně nejhlavnější, tam může dělat, totiž studovat. On píše ustavičně, překládá Puškina dále a básní. Až vyštuduje, může dělat doktorát z theologie a je chlapík, na ženění beztoho myslit

nemůže, je jako stín, a tak co by chtěl lepšího. Co svobodomyšlný kněz může nejvíc účinkovat. – Také si v chládku za větrem zakouří; o masopustě tam dávali „Rytíře Šnofoniusa a princeznu Mordulínu“ a biskup se přišel na ně podívat. Je jich 83, a Češi. – Jurenka se z Polska vrátil, to jsem Ti psala; chtěl být v Březnici lékařem, ale přišel pozdě. – Nyní se uchází o místo v Rožmitále. Byl tu v Praze; také mne navštívil ovšem, ale já ho skoro nepoznala. Tuze ztloustl a pak se stal v tom Polsku velmi divým a surovým. Pozdravuje Tě, i Vašek. – U Hanušů jsou zdraví. Pepíček je také velký, ale dělá hrozného pedanta, a ve škole dostal z lučby dvojku. Staněk to jinak sbírá než Vojtíšek Šafary. Mají skoro třetina dvojky z lučby. Pan P. Škoda snad umře, je těžce nemocen. Také Vojtíšek Šafařík (on je v Berlíně, totiž na cestách, ale zdrží se tam) se tam těžce roznemohl. Má srdeční neduh a to je chyba. Ptal se na Tebe jeden Tvůj spolužák, Novák, – a pozdravuje Tě. Pepíček jde k hornictví. Malá Ludmila roste a Emča je chůva její. Byla as ve třech domácích bálech – Villiků, ale prý se jí to nelíbilo. Mají mnoho práce, protože si vzali dva malý studenti na stravu. Pan Hanuš se na Tebe ptává; Emča také povídala, co píšeš, a abych Tě pozdravovala. Ty ale píšeš za uherský měsíc jednou, né ale český. Copak děláš, jsi pak zdrav, a co dělají naši. Nehněvala se Marii, že jsem psaní nevyplatila? – Já neměla bůhví ani vindry, neboť když mám pár grošů jen, ráda zaplatí[m] tu marku. Píš tedy jen *hned* a nezapomeň na 19. *březen*! Adresu máš přiloženou. – Děti Tě líbají a já Tě v duchu líbám mnohokrát. Tvá Tě milující matka

BN

Často se mi o Tobě zdá, a jsi vždy velmi bledý. Nestůněš? –

Pozdravuju Tě, Karle, a to ostatní, jak se máme a co děláme, Ti poví p. Kodym. Jsem tuze ráda, že jede na Saga-na, jen ho proved', což ale beztoho p. Teichert sám snad udělá, a po městě, můžeš-li odejít. A naši ho snad dle možnosti pohostí. Pan Kodym Ti také nejlépe bude moct poradit, co a jak bys měl dělat, a poslechni jeho rady, to víš dobře, že on nejenom vzdělaný člověk je, ale i světa zkušený. Prála bych si, milý hochu, abys jednou takovým se stal, jako je on, a víš, že již mnoho bídy a zlého přestál a ustavičně snáší a že také ze žádné strany podpory nemá. Příloženě Ti posílám pár punčoch, co zde zůstal od táty, snad Ti přijdou ještě vhod; kdybych se toho byla nadála, že p. Kodym k vám pojede, byla bych hleděla něco Ti poslat, ale právě ty dni jsem bez groše, mám dvacetník, a zítra zase bůhví co budem jíst, tak to máš ustavičně. Jen kdyby se přece už jednou Bůh smiloval nad námi; stranu knížky také Ti p. K. řekne; nestarej se o to nic. Jen mi hned piš a nebuď tak líný v tom ohledu. Nezapomeň také na tátův svátek, to Ti povídám. Líbáme Tě všickni srdečně a přejem Ti, abys byl hodně zdrav. Tvá upřimná

matka -

Milý muži! Přiloženě odesílám Ti přání od dětí – zase je o jedno méně, ale myslím, že Karel Ti snad psal, já ale celý ten čas od něho list nedostala – doufám ale, že nezapomeneme na tátův svátek, jako zapomněl na mámin. Děti by Ti byly rády něco udělaly, ale to víš, když nejsou peníze, ani na ten papír nebylo, ač je to mrzelo, že mají jen na bílém psát. Kdybych byla měla peníze na tu Babičku, byla bych Ti ji poslala, a to by byly přece nějak na ten papír stloukly, tak ale musím jen list poslat, a proto řekla jsem, že musejí jen krátké přání psát. Však, můj bože, přejeme Ti všickni krátce i dlouze, abys byl zdravý a aby se Ti tak vedlo, jak si Ty i my přejem, – ale bohužel když se ani to nejkratší přání nevyplní! – Letos budeš dokonce sám, v těch Uhřích alespoň byl jsi již jako mezi svými, ale tam jsi cizí; – no buď jen zdravý, to přeju Tobě i sobě nejvíce. – Že jsem list Tvůj obdržela, tos viděl z Novin, an článek tam byl, co s tím dělali, že to tak dlouho nedali, to nevím, já alespoň to *hned* vždy opíšu a pošlu zrovna do redakce. – Je to divno s takovým zemětřesením asi; že tam půda vulkanická, to jisto, nyní také, jak mi Krejčí řekl, tam jsou vyslaní zeměznalci k zkoumání půdy, ale u veřejnost než oni takové bádání a výsledky toho podají, trvá vždy dlouho. Zde je velký strach mezi lidem před tou kometou, lidé říkají, že bude soudný den, a mnozí dělají kšaft; a k čemu to bláznovství, když bychom všecky zhynuli i se vším mamonem. Mně to ani nenapadne. Ten samý komet ukázal se v roce 1556, tedy tři sta let, a hvězdáři angličtí nejsou v jistotě, kdy se nyní ukáže, někteří tvrdí v augustu letos nebo přesrok, jiní až v r. 1860, jeden, že 14. června letos. Což je to ale platno, kdyby i vsutku převrat nějaký přírodní se stal, my to nezamezíme, tedy nejlépe ani na to nemyslet. – Čekám již

s největší touhou na tu knížku; snad by bylo nejlíp, abys mu ji potom zrovna tamodtud poslal? – Byl tu ty dni Kodým zahradník; on nejede do Belgie, ale do Londýna, dříve ale chce se zdržet v Hamburku. Jede přes Berlín odtud a staví se v Saganech a v Muskavě; dala jsem mu list na Karla a ještě punčochy mu – a jsem velmi ráda, že tam jel. On mu nejlíp všecko poví i našim a zase mně bude psát také pravdu, jak to tam je. Řekl, že Karlovi řekne, aby buď tam zůstal, buď šel do Vídně, on míní, že musí do Vídně, že tam v zelenářství nejvíc profitýruje. Do Berlína že je těžko se dostat a v Erfurtě že není nic a vůbec v Němcích že je zle. On bude v Hamburku pár měsíců, než se naučí řeč a něco si vydělá, pak teprv se pustí do Anglicka. To je věru hodný chlap, a přála bych, aby Karel někdy takovým se stal. On je na vše odvážen a všechny oběti přináší svému účelu, to se musí mu ta čest dát. Budu vidět, co mi bude psát. Hrozně lehkomyšlný je ten chlapec, pomysli jen, jak dlouho už nepsal, jistě tři měsíce. Já mám beztoho dost trápení, pak se ještě soužím, není-li mu něco, a on kluk ani nevzdechne. Ale Kodým mu to vyřídí, já mu to řekla a prosila ho, aby mu vymluvil. – Pomysli si, kdo to umřel zase? – Johana Podhorských! – Tuze mi bylo líto té holky. Vždy byla zdráva, až na podzim dostala kašel a hlavy bolení. Já jí říkala, aby se šetřila, aby lehla a zeptala lékaře, ale jak už ty lidi jsou, neposlechla, matka jí vařila všeliké lekvary – a ona pořád chodila s tím a nebylo jí nic lépe, až tu před třemi nedělemi tak silné hlavy bolení dostala, že ulehla. Dali ji k Alžbětinkám a tam ve čtrnácti dnech umřela. Ve fantasií volala ustavičně bratra a Karla našeho. V neděli týden měla pohřeb; ten pytel Podhorský ale nepřišel říct, že umřela, až bylo po pohřbu. Nemohl prý z místa a ta starší sestra v zmatení nevzpomněla, až bylo pozdě, a tak jsme žádný nebyli na pohřbu. Byla to dobrosrdečná holka, líto je mi jí velmi; – a ten Václav nemá také zdraví ani za mák.

Tak s Bydžovem sklaplo; já nemyslím, že by to bylo tak skvělé, jaks Ty si to myslel, – ale jsem tomu ráda, žes Tvoje

šosácké krajany poznal. To mi věř, kdybys to byl i dostal a nestal se takovým šosákem jako oni, že bys tam byl měl očištec, a kdyby se byli dověděli, že jsi nebezpečné individuum, že by Tě byli i později dali pryč. – Ono má všechno svoje ošklivé a pěkné stránky – a já jsem přesvědčena, že by tam bylo těch stínů více bývalo než světla. My jsme nyní tak dalece zdrávi; já onehdy ležela dva dni, nastydla jsem na kříž od tý vlhké stěny. Jak měl Jarouš bolení zubů a u mě ležel, nechala jsem vůli, přilehla ke zdi a ráno nemohla jsem ani chodit ani sedět, celou tu jednu stranu měla jsem jako dřevěnou a v kříži hroznou bolest, jako Ty tenkrát. I lehla jsem a večer sedla do studené vody a nechala se vydrhnout; nebylo to nic platno. Druhý den vzkázala jsem Lamblovi a ten mi radil jen zase studenou vodu. Tedy jsem to opakovala a zabalila si do mokrého šatu celý kříž. Do rána byla jsem jako v lázni; druhý den jsem to opakovala a třetí den bylo mi dobře. Mohla jsem ale mít polízanou. Ta moje postel je celá shnilá z té strany a slavník se rozpadl na padrt; nemohu se už dočkat jara. Jarouš nekašle, ale pořád mu něco je, brzy rýmu, zase nežit a takové neřády. Dora také vyhlíží žlutá, zkrátka je nám všem potřeba už zdravého vzduchu a lepší stravy. – Jednoho se už dočkáme, ale druhého bůhví kdy, od nadějí člověk neztloustne, ani od slibů, a jen s tím nás krmí. Jarouš má brejle, Nr. 18. Dostal za opsání Mus. sezení od p. Hanuše 2 f. KM, a tak jsem mu je koupila, protože je musel mít. Doktor sám řekl, že snad tím se mu zrak posilní a že pak je bude moci později odložit. Má je ve škole jen, ale toť se rozumí, že se musel ukázat Šlenk., Mencl., Pavlom a Podhor. Dělá Menclovi obrázek k svátku a Dora flíčky k fajfce. Slíbil jí na šaty Mencl a věru se o nás vždy stará. *Piš mu*. Stranu těch kamen jsem mu to řekla, ale to se netýkalo těch, to prý si Turek něco jiného vymyslel, ale na základě těch ovšem. Mencl měl by nyní dobrý odbyt na kamna, ale nemá hotových; on je a zůstane vždy ten starý. Když nemáme groše a pošlu k němu, to mi vždy dá, a když přijde, mnohdy dá Jaroušovi na papír, a když vyhrá pomeranče, přinese je Doře. Dostala jsem

onehdy od Špotta listek do divadla, byl Hamlet. Kolár hrál výborně, a tak jsem se potěšila ten večer. Včera byli jsme zase u Palackých u oběda, oni tam měli také celý špitál, stonala paní i Mária. To dítě má mě velmi rádo, a snad mě někdy kvůli ní zvou, protože se každý oběd ptá: „A kde je paní Němcová,“ ale ona je také roztomilá. Škoda že nemůžeš číst ty polemiky, co povstaly skrze ty školy mezi Řezáčem a Marešem. To je praneřád, ten Mareš, a Klučák se také ošklivě zachoval, ale Řezáč jim ukázal, ale vzal na sebe beráncí rouno, jenže vlčí zoubek vycenil. Teď kušuje Mareš, a neudělalo mu to prý dobré oko. Tagesbote chová se hezky, a pro naši stranu, solidní to list. Stal se tu strašný mord, o čemž jsi beztoho četl. Ta paní Katzová (židovka) byla rozená Winternitzová od Králového Hradce. Hezká byla, as 40 let stará a velmi bohatá. Platila 50 f. KM za dobré vyspání – ale jen vojáci milovala. S mužem nebyla již mnohá leta. Syn její je právník a zdědí po ní as 100 000. Ten kadet byl Maďar, hezký chlap 22 let starý, ale lehkomyslný. Otec se ho odřekl; byl již honvédem, a tehdaž udělal na otce 64 000 dluhů. Ona ho měla delší čas, a nyní si zase namluvila od infanterie oficíra. Ten kadet byl právě venku, ona mu měla poslat peníze, a že je nedostal, přijel sem, a tu ji viděl v divadle s dvěma oficíry. – Ona se ho lekla; sliboval jí to vždy, že ji zabije, jestli si jiného namluví. Šel s ní domů, ale ty dva oficíři nešli s ní nahoru. – Bydlela na Uhelným trhu a měla celé první poschodí. Ona řekla před ním, že přijde hned dolů, že se jen přezuje, chtěli ještě někam jít. On ale nahoře jsa, dal děvečce 5 f., aby šla pro pivo, a když ta odešla, zamkl za ní, a tu šel teprv do pokoje, kde se paní zrovna obouvala, a tam ji zabil. Ty oficíři slyšeli dole pod okny ten rámus a běželi pro patrolu, ale než přišli a než zámečník přišel, byli ti již oba mrtví. On ji hrozně rozsekal; hlavu měla rozsekanou, prsa, žebro u srdce vylomeno, prsty, jak mu šavli snad chytala, usekaný – celá roztrhaná. – On se také kolikrát píchl a řízl ve zmatku, než se zabil. Vzal potom nůž se stolu kuchyňský a vrazil si ho skrze žaludek do srdce. Ona držela v hrsti celý chumáč

jeho vlasů a portopé mu utrhla. Hrozný je to – příslušno rabiátskému Maďaru! –

Snad to byla nějaká těch smiřických Winternitzů? Nebyla křtěná, ale židovkou také nebyla, proto ji také židé nelitovali, ale chudí lidé velmi, ona byla dobrá k chudým, mnoho rozdala. – Židi udělali vtip. Když se ptal jeden druhého „Was is gschehn?“, „Nü, wos is gschehn – én Hussar hat die Katz' erstochen!“ – (ona se jmenovala po muži Katz). – Tak ty noviny všechny nestojí za nic, co Ti já psávám, vždy jen smrt. – Abych nezapomněla: Ty musíš mít ty listky do zastavárny u sebe, já je zde nemám. Zdá se mně, že byly ty listky červený, ale jestli jsou, tedy jsme propadli oba, na ten pád by nebyly vyplacený; a zdá se mi, že tenkrát Karel měl ještě někam s tím jít, neboť tam musí při vyplácení interusu vždy po dva i tři dni chodit. Jestli je ten interes zanešen, tedy by ještě byl čas do 21/3 – včera se ohlásilo, ale pak je to propadlé, jestli ale interes zanešen není, beztoho to platno již není nic. Na všech stranách má člověk chudý nehody – to je staré přísloví – Ty dni byla jsem ve škole skrze školní plat, protože ho zase měli složit nyní. Učitelové Jarouše chválí, všickni, také Gindely řekl, že ho má rád, že je tichý, mravný a že si dává na všecko pozor. Šanda ho má také rád, onehdy mu dal perořízek, zapomněl svůj ve škole a přišel oň, potom brečel, a tak mu dal Š. svůj. Školní plat zapravili učitelové zatím sami za něho – on má dobré třídy, tedy bude osvobozen od školního platu, a pak já dostanu od prvního půlletí školní plat a oni si to budou moct také hned nechat. – Ta průmyslová škola je skvělá – je již 600 tovaryšů a učedníků zapsáno a ještě se hrnou. Mají českou a německou řeč. Zeměpis – náboženství, strojnictví – stavitelství. Technickou encyklopedii. – Účetnictví – měřictví a počtářství – lučbu. To přece bude moct nyní z nich něco být. Němci se tuze na to vztekají –: „Na, jetzt werden die Böhmen alles auf einmal fressen!“ – Nevím, ještě co bych Ti psala potěšitelnějšího, a přeju, bys jen Ty mi brzy něco psal. – Jak žijem, to si můžeš pomyslit. – Musím se také jednou k těm Wenclíkom podívat. Buď zdráv a piš nám

brzo. V těch Uhřích jsou také samý klep, ten pan kmoťr. Piš
nám brzy zase. Až budu mít groše – hned Ti tu Babičku
pošlu. – Manku Ti přeje mnoho štěstí, i Mencl a Šlenkrťka.
Líbám Tě v duchu a srdečně objímám,

Tvá upřimná

Bára

18 16/3 57

Milý Karle! Nevím věru, čemu už tu Tvoji netečnost mám přičítat, a nebyla bych si nikdy myslila, že bychom Ti všickni tak brzy mohli z mysle odpadnout. Rok bude co nevidět, co jsi z domu, a já mám od Tebe všeho všudy čtyry listy, a jeden se ztratil, tedy pět! – Vidíš, to je přece nedbalost – abys tolik práce měl, že by Ti chvilka k napsání několika řádků matce a otci nezbyla, tím se nevymlouvej nikdy, – protože je to patrná lež. Táta se velmi hněvá na Tebe pro to, a já neméně, neukazuje to alespoň žádnou úctu ani lásku k rodičům, když Ti tak málo záleží na tom, čeho se od nich dovědít. Snad kdybychom byli bohatí a mohli Ti posílat, psal bys často, ne? – Měl bys ale právě proto, že víš, v jakém zármutku a starostech žijeme a že žádnou jinou radost nemáme než vás, právě proto měl bys více šetrnosti ukázat. Ať Ty již rodičů nepotřebuješ, ať jsi čímkoli, když zapomeneš na rodiče a nebudeš si jich vážit, budeš darebák za to, nehodný, aby na Tě slunce svítlo. Pamatuj si to; já Ti to ještě odpustím, ale v budoucnosti budem se řídit dle Tebe, zapomeneš Ty na nás, zapomeneme i my na Tebe. – Jsem velmi ráda, že zůstal Kodým v Saganech, a doufám, že i Ty uznáváš, jaká to dobrota pro Tebe, že máš po boku upřímného přítele a zkušeného rádce. Jen ho poslechni ve všem a měj vždy důvěru k němu jako k bratru. Vidíš, jak on se chápal té příležitosti v Zahani, lépe to uznal než Ty, a viděl již víc, a Ty bys byl hned omrzely. Když jsi zdrav, buď rád, že máš dobré místo a nemusíš se ustavičně po světě potloukat. Lépe když se v každém odvětví úplně zdokonalíš, než abys těkal z jednoho do druhého a nebyl v žádném pevný. Jsi ještě mlád a rozum Tvůj není ještě schopen vše rychle pochopit, rozvážit a upotřebit, proto Ti radím, poslechni rady starší zkušené, abys uspořil si mnohé trpkosti

a škody. – Kolikráte jsi řekl, že budeš psát panu Fialovi, také jsi nepsal, ani Štastnému, – co si o Tobě pomyslí – když jsem jim to řekla! *Slovo dělá muže*, to si pamatuj. – Skrže tu knížku vandrovní Ti beztoho táta psal, a myslím, že ji snad již budeš mít v ruce? O nás Ti nemohu nic potěšitelného psát; táta posud nemá vyšší službu, a tudy i mně nemůže nic dát. Žijeme věru jako žebráci, ba huř. Všecko se trhá, nic přikoupit nemůžem, já nemám nic přes sebe ani na hlavu, Dora také a Jarouš jakbysmet. Psát nemohu někdy pro bolest hlavy i starosti kolik dní, a bylo by třeba, kdybych měla troje ruce. Těch pár zlatých, co vydělám, kam to stačí, a ty milosti lidu, ty jsou perné a skrovné. Kéž byste toho, děti, jaktěživy nezkusily! Od Jeřábků vyšlo jen na činže a odjinud nemám nyní – věru myslím někdy, že už nevydržím to živobytí tak dále vést. Svátky přede dveřmi, já nemám groše v domě, a nevím také, kde co dostanu. Obyčejně máme o svátcích trochu hladu, a ono to bude zase tak. Už jsem zastavila lžičky a všelicos, a přece to nestačí nikam. Jsem tomu ráda kdovíjak, že jsi zůstal v Zahani, kdo ví, jak by se Ti jinde vedlo, a já Ti nyní nemohu ničím pomoci. Kdyby už Aida byla paní, snad by mi něčím pomohla, ale takhle také asi nemají nazbyt. Kdybych měla na cestu, přijela bych do Sagan a vzala bych Doru s sebou a nechala ji tam na čas, ale stálo by to pro nás dvě nejméně 30 fl. se zpáteční cestou, a kde bych já to smutná vzala, musím to tedy nechat, až dá-li pánbůh nám lepší se povede. Dobré by nám [byly] zase nějaké věci, sestra slíbila, že mi všelicos dá, ale jak to sem dostat, skrže tu příležitost nechci už a jinak nevím. Možná že snad Adelheid letos do Prahy přijede, ale já bych ji věru neviděla ráda, dokud jsme v té nouzi. To je kříž, milý hochu; taková chudoba jako u nás je horší než žebráctvo, mě to tuze trápí, a jsem také letošní zimu povždy churavá! Dory také dobře nevyhlíží, ani Jarouš. Jarouš se ale dobře učí. Dělal Menclovi k svátku hezký obrázek, krajinu. – Pomysli si, kdo umřel? – Johana Podhorských. Již od podzimu postonávala na hlavu bolení a kašel. Já jí radila dobře, ale ona neposlechla a nešetřila se

pranic. Až předešlý měsíc bylo jí tak zle, že ji museli dát k Alžbětinkám. Tam ležela 14 dní a umřela; měla tyfus zanedbaný. Ve fantasii volala ustavičně Václava a Tebe. Já nevěděla, že umřela, a ten pytel Podhora nepřišel nám nic říct, až si vzpomněli o pohřbu ten den, a to bylo již pozdě. Měla prý hezký pohřeb. Je mi jí velmi líto, byla to dobrá holka; co se na Tebe navzpomínala. – Také sládek Staněk, pana doktora Staňka bratr, umřel náhle. K Hanušovým chodím nyní často, mají tam také ustavičný špitál. Také Eminka byla churavá trochu. Ptali se na Tebe, ale já ani nechci říci, jak jsi nedbalý na mě. V bytu máme letos tuze vlhko, všecko plesniví, a to mi dělá zle. – Co děláš a jak se máš? Adela mi píše, že budeš muset nyní do hospody chodit jíst; to Ti asi chutnat nebude, – ale musíš tomu zvykat, co dělat. Když tam máš Kodyma, a v letě to všecko je lehčeji a do zimy si to můžeš pak zjinačit. Copak dělá Marie, nepsala mi? – A copak nastávající pan švagr? Tedy Adela udělá štěstí; no alespoň bude ona moct někdy pro matku něco udělat, an je on prý dobrosrdečný hodný muž. – Pozdravuj všechny; děti Tě líbají. Já doufám, že nebudeš váhat déle a mi psát. Buď zdrav! Líbám Tě v duchu srdečně! Tvá Tě milující

matka.

Píšte mi k svátkům a popros Aidu neb Marii, aby nám něco poslali! –

[Adresní přípisek na listu:] Dem Karl.

Vašnosti!

Děkujíc příznivé náhodě, která mého muže s Vašnosti svedla, chci i já příležitosti té použití a Vašnosti srdečně pozdraviti co upřimná přítelkyně slavjanského národu i všech jeho zastavatelů, do jejichž řad i Vašnosti že dlužno stavět, dávno znám. Pan dr. Lambl nejednou o Vašnosti mluvil, a velice se těšil, slyše nyní, že jste naň nezapomněli a pozdrav mu vzkazujete. I on přátelské pozdravení vzkazuje a do přízně Vašnostiny se poroučí. –

Nemohu opomenout při této příležitosti projeviti žádost, jejíž splnění ale docela ponechávám jen času, kde Vašnosti volno i líbo bude odpovědít. – V Časopisu Českého museu, v čtrnáctém ročníku, svazek třetí, je článek „O upjorech i vidmách“, – kdež mezi jinými se udává, že „v Korutansku upír čili upjor se jmenuje *Vedrác-strygoň* a v pohlaví ženském *pijavica*“ – ? – Prosila bych tedy velmi Vašnosti, jestli byste mi nemohli o této pověře lidu něco bližšího sděliti. Jak si vlastně upíra představuje, co se o nich bájí, z čeho povstává upír neb upirica. – Já nevím sice, jestli se, Vašnosti, s takovými pracemi obíráte a jestli Vám to nepřijde zatěžko, ale pak prosím, byste bez ostýchu na žádost moji ohledu nebrali. Já se obírám sbíráním pověstí, zvyků a pověr lidu, a tu musím ovšem jako včela z mnohých kalíšků sbírat. – Velmi ráda bych i do Vaší rozkošné, jak slyším, krajiny se podívala, ale okolnosti nedají vždy člověku jednat dle přání. – Stranu slovníku všeslovanského p. Šumavského nemohu více sdělit, než že posud nic nevyšlo, mimo toho vyvšního aršíku. Kdybyste ráčili čeho poroučet v Praze, co se literárních záležitostí týká, mileráda Vám to chci vždy obstarat, když byste se na mne obrátit chtěli. Stranu p. Jezbery později odpovím, posud nevím nic bližšího, kdo je a kde je. – To ostatní vyřídí můj muž. –

Poroučejíc se do Vašnostiny přízně zůstávám s úctou

Božena Němcová

V Praze 1/4 57

[Adresa:] Jeho blahorodí / pánu, panu *Mayerovi* / faráři
v / *Gerljachu* /

18 17/4 57. -

Milý muži! Tvůj list jsem obdržela, i 2 f. v něm. Děti děkují Ti za peníze. Dnes je Jaroušův svátek, chudák, ani mu nemohu upéct buchtu; šesták jsem mu dala. Dora byla na svůj svátek u Hanušů, dostala šmízetku a rukávy bílý od paní. - Svátky strávili jsme jako každý jiný den. - V neděli měli jsme šnicle, 1/2 libry masa, salát a pivo. Halánek navřel 1500 věder podkvasného, a tak mi dal pár známek as na čtyry mázy, za to ho ale musím všude chválit, že má dobré pivo. V pondělí jsme byli u Palackých až do večera; byla tam velká tabule. - Byl tam Brauner, Šebek, ptali se také na Tebe. - Ty mi píšeš, abych Ti radila, co máš dělat; já myslím, že se to samo sebou rozumí, když Ti záhy nedají větší službu, abys nezůstal déle při k. k. Co mého možného bude, budu se zde starat, to víš. Má sem přijet nyní Klein i Lanna k nějaké schůzce, tedy chci jít k oboum. Pak půjdu ještě ke Krásovi, zkrátka, něco snad přece vyběhám. Ty ale dříve, dokud nebude tu něco jiného, nic nezačínej; - kdybys i 700 fr. měl, byla by privátní služba přece lepší - z mnohých ohledů. Takto bychom byli věčně na žebrotě, a také by to nemohl člověk déle vydržet, dokonce já. - Ale pensí snad máš jistou? - Kdyby dost málo bylo, lépe než nic. - Nyní ale bezprostředně zadej žádost na ministerstvo, a píš ještě jednou Neuwallovi, a zrovna mu píš, když Ti nedají větší službu, že nemůžeš tam zůstat, a odvolej se na amnestii v Uhřích - beztoho daj nyní všeobecnou amnestii, až tam císař přijede. - Bylo by velmi dobře, kdybys byl zproštěn té p. dohlídky, jen se hled', aby jim to nebylo nápadné, že se právě jen s vlastenci přátelíš. - Je to zatracený svět, a čas nejvyšší, aby nastala změna; - všecko se k tomu kloní, ale kdy přece k tomu přijde, to ví bůh. - Společnost jedna chtěla vydávat noviny politické, ale nevím, jestli z toho co

bude. – Kauci mají a povolení by dostali, ale to víš, jaká je to u nás choulostivá věc; když by se p. dověděla – (a což té je tajno?), že Plc. – Rieger, Brauner a podobní hoši v té společnosti jsou, a hlavní podnikatelé, již napřed byli by v podezření a každé slovo vzalo by se na váhy. „Kdo chce psa bít, najde všady hůl!“ – Chtějí, aby se vytknul směr jen industrielní a národní hospodářství, ale což je to platno – oni se dovtípí. – Krása měl být redaktorem, ale on nechce úřad ten vzít, a on je snad jediný, který by se k tomu hodil. Je dosti vzdělaný, neodvislý, poctivý charakter, žák H. B. – ale bojí se přece dát jisté postavení za velmi nejisté. – Jestli to ale přece k tomu přijde, že tyto *České noviny* vycházet budou, jsou Pražské zabity. – Pražský Posel – drží se kapitálně; ten dal také Marešovi notný štulec. – Dostanu exemplár zdarma a pošlu Ti ho pak. Oni nyní rozešlou as 1000 exemplárů *zdarma!* – Spekulace à la Mercy's. Jsou to spekulanti, ti hoši! – *Piš zase něco do Novin.* Ten Šesták je strašpytel! – Já mu onehdy donesla článek malý proti Kuldovi, ale on to nevezal, že prý nesmí nic přijmout, co by zavadalo příčinu k pohoršení. – Kulda má totiž v posledním svazečku jeho „Moravských pověstí“ jednu z mých, „Jak se učil Honza latinsky“ – od slova k slovu opsanou. To je tedy proti zákonu, a každý řekl, že jsem v právu. Dám to do Lumíra anebo mu budu psát privátně. – On vlastně Kulda je sběratel jen, ale má přece znát obor literatury, v níž pracuje, a mimo to, kdyby nebyl trouba, byl by musel mu napadnout ten zcela jiný sloh, než jsou ostatní. Podepsán je pod ní „Kajetán Branč“, který mu ji zaslal. Neřádí nestydatí. Chodím nyní začasté ke Krolmusovi. To je originální chlap, ale dobrý, poctivý. Řekl skrze mne Taxisovi, nevím tedy, jestli něco dostanu. Jednou v letě pojedou s ním ven na kopání popelnic, abych se to prý naučila. Škoda že je už tak stár a churav s nohou, co se týče praktické stránky archeologické, nemáme nad něj, ale co se mythologie týče, to on toho splešká dohromady, až člověku uši brní. – Pan Tomíček vydává zábavné čtení, „ruské novely“ – a sice ruskou literou také – ale pod čárou jsou vysvětlivky. První

novela byla česká i ruská, aby se naučil čtenář číst, ale nyní je to jen ruský; velmi je to praktický k naučení se ruské řeči a také velký pokrok k vzájemnosti, ale je to ovšem více pro mládež a vzdělance. – Přinesl mi také exemplár. – Průmyslová škola dělá rámus! Už učí 17 učitelů, pro vše musí být dvojí oddělení, a kdyby to místnost dovolila, chodilo by jich již 1000. Nyní se zase vypíšu sbírky, aby se mohlo přece něco učitelům přidat a pak skrze potřeby lokální. Darebák Amerling ze zlosti, že není direktorem, dělá všemožné překážky v místnostech – ani jim světlo nechce dát. On je nyní zcela v rukou kněžských. Ta škola je nevy-slovná dobrota pro naše řemeslnictvo i pro národnost; chodějí tam nejen mladí, ale i staří mistři. Němci na to zuří – „Was wollen denn die Böhmen wieder, sie werden doch wohl nicht aus den Handwerkern Doktores haben wollen!“ – Ale vysmívat se jim a nadávat, že jsou hloupí, to umějí, a to by jim také přáli, aby nyní, když bude Gewerbs-freiheit, cizinci je utlačili; to je právě dobře, že se těm našim v tom pádu trochu mozek otevře. – Oni mají ti učitelové s tím dost namahání, ale oni to všickni rádi dělají. – Náš Jarouš dostal vysvědčení; má z mravů, pilnosti, z pozornosti *výborně*, I. z náboženství *skoro výborně, jasný přehled*, II. v jazyku českém (Erben) *skoro výborně, vědění jen budiž hotovější*, III. jaz. německý *dobry, v praktické části náleží více obratnosti míti*, IV. v zeměpisu a dějepisu (Gindely) *výborný v každém ohledu*, V. v počtářství (Ryšavý) *dobry, snaží se*, VI. [v] přírodopisu (Krejčí) *skoro výborný, snaha chvalitebná*, VII. silozpyt (Krejčí) *skoro výborný, váhavý, ale správný v úsudku*, VIII. v měřictví a měřickém rejsování (Šanda) *skoro výborný, více obratnosti ještě třeba*, IX. krasopis (Mužák) *výborný, písmo velmi slušné*, X. tělocvik *dobry. Je sedmý z premiantů s vyznamenáním*. – Myslím, při jeho pilnosti a chuti že bude mít z druhého půlletí samý výborný. Pan katecheta ho veřejně pochválil, že je upřímný, *nábožný* chlapec, že je prý trochu mamincin mazánek, to ale že mu ke cti slouží. Jarouš, když přišel domů, povídal: Vidíš, mámo, to dělá to, že chodím každý den do kostela, – nebo

já v náboženství mnoho neumím! – Tak je učejí šidit a lhát sami, a to je to učení morálky – to hledání pravdy boží! – Nyní ale Tě prosím, abys nám poslal, a sice *hnedlinko, chudé vysvědčení*, to víš, že musejí nyní chlapci stranu osvobození školního platu zadat, také Jarouš. Šanda myslel, že to dostanu zde u faráře, a tak neřekl Jaroušovi až včera, a já zatím zde nic nedostanu, jak víš. Tedy jsem šla k Wenzigovi a prosila ho, může-li to sečkat, a on řekl, že do 14 dnů počká. Tedy si to tam u magistrátu a okresního soudu nebo faráře vyzdvíhni a hned pošli, abychom to zde *do té doby jistě* měli, sice by naposled musel přece platit. *Do 12.– neb 14. nanejdéle!* – Ze Sagan jsem nedostala od té doby žádný list. Dora chodí do franciny do jednoho ústavu, kde učí rodina *francouzská jen francouzsky!* – Setkala jsem se před svátky s Čejkou, mluvili jsme tak o všeličem, a když jsem skrze Doru se ptala, řekl, jestli se učila francouzsky. Řekla jsem mu jak a co. Slíbil, že promluví s tou paní, že je tam znám; druhý den mi vzkázal, abych k němu šla, a tu mi sdělil, že je Dory přijatá a spolu že on první měsíce sám za ni platit bude! Tedy jsem se mu poděkovala, a druhý den k té paní šla. Je to nóbl ústav, ale děti se tam naučí záhy a dobře francouzsky, protože se s nimi skoro jinak nemluví. Já myslila, že se Dora u Rit. nic nenaučila, řekla jsem to také té paní, ale když Doru zkoušela, dobře četla, hezky i psala, jenže špatně vyslovovala, tedy hned byla mezi větší přijata, a půjde to rychleji kupředu. Je tam každý den od 9 do 11. Později, až bude trochu více rozumět, bude mít třikrát za týden ráno dvě hodiny gramatiku a třikrát odpoledne konversaci. Čejka řekl, když si dá trochu jen záležet, že může za tři měsíce se naučit dobře francouzsky. Má do toho chuť a každý den do noci píše úlohy. Teď by tedy se Sagany nebylo nic, ale v prázdninách, potom by jí to právě přišlo vhod, že by se tam, když by se zde gramatiku naučila, docvíčila zase v rozmluvě. – Paní Palacká jí chce dát na cestu, když by tam pak jela. Musela jsem jí ovšem koupit hned knihy dvě, papír a také potřebuje čistý šat, an tam chodí pořádné děvčata. Dostala také od Staňkové střevíce,

staré šaty a klobouk na jaro. Tak se protloukáme všelijak, ale když mi to všechno přijde do hlavy a když si pomyslím do budoucnosti té nejbližší jen, jde mi hlava kolem. – Naběhám se jako mezek, času promeškám až hrůza, přemáhám se, nic mi není za těžký, a ze všeho nic – samé sliby. – Před svátky byla jsem kolik dní trochu churavá, ač jsem to na sobě ani neukázala, ty děti mají hned hrozný strach, když řeknu, že mi co je. Udělala se mi na lopatce černá neštovice čili karbunkl (peteče), já si toho hned nevšímala, až mi ruka dřeveněla a na krku mi od bolesti žláza naběhla. Dělal se to větší a větší, ale nic neteklo. Přišel doktor k nám, tak jsem mu to ukázala, a tu on mně teprv řekl, co to vlastně je; otevřel mi to nástrojem, tu hnilotu vytrhal a teprv se mi to potom po kolikerém vyčistění asi za tři dni zacelilo trochu. To vyhnije celý kus nervů, a když se to na mnoha místech udělá, aneb kde se mnoho nervů sbíhá, i umřít může člověk snadno. V starších časech bývalo to epidemické – a myslelo se, že snad král Ladislav ty karbunkule měl (hlízy). Já to přičítám tomu vlhku u té postele, vždyť je postel celá shnilá a slamník se na drt rozsypal; hlavy bolení mám ustavičně, ač nyní dost vycházím. Měli jsme svátky chladné, deštivé, ale před svátky bylo velmi krásně, teplo, a dnes máme zase první den teplý. Broskve a merunky už kvetou, ale jiné stromoví ještě né; ozimina ale je bujná a vrchy se zelenají. Obilí náramně padá, ale na chlebě a mouce znát to není, to je vždy stejné. – S tou planetou byl takový rámus, že lidé na mnohých místech ani zasívat nechtěli; tu vydal páter Havránek brožurku, že nebude ještě konec světa, a to dokazoval z bible, a dokládá, že přijde ještě 7 papežů a prorok Eliáš a teprv že bude konec světa! – Na zámku kázal v dvorské kapli jezuita (misionář) a tak vymluvil damám, až hanba. Že si hleděj jen světa, že děti jen porodí, ale více si jich nevšímají, že jsou chlipné hříšnice, že místo klášterů a nemocnic stavějí jen letohrádky, že nedávají chudým, jen když jsou bály a koncerty k jich prospěchu, – zkrátka bylo v tom mnoho jezuitismu, ale také mnoho trpké pravdy. Nadával prý jim až hanba, ale

přece každý den přišly. Stálo to v Deutsche allgemeine, četla jsem to u Plc.; a pak se o tom také zde povídá, „ale za větrem“. – Naproti nám pan Wurm se zbláznil z chlastu, a také je v blázinci Rudolf Kounic; toho je mi tuze líto. To je hrozná historie, Staněk je také celý pryč nad tím. Ta šlechta, ta šlechta! Vlasy člověku vstávají, když se za kulise jejich divadla podívá. Jeden jak druhý, malá vyjímka. – Staněk jel do Vídně, dělat zkoušky. – Paní profesora Aksamita měla v sobotu pohřeb; dostala tuberkule po koutě. Bylo jí 21 let; byla hezká žena. Zelený je již doma, je mu lépe. Erbenová ale chudák musí umřít. Opuchala jí už dávno ruka a cítila vždy bolest na straně. Mysleli, že je to rehma, a jen tak hojili. Nyní se ukázalo, že je to rak. Čejka ji léčí; také Podlipský tam chodí. On to již ví, chudák. – Tři malé děti, a on také churav! Samá bída a samá bolest, kam se jen člověk obrátí. – Jak jsi se měl ty svátky a jak jsi se bavil? – Co říkal Meyer? – Nyní tedy přece musím ty slovenské pověsti předělat do české formy, jak jsem to z prvopočátku zamýšlela, nerušíc ale zvláštnost řeči, – sami Slováci to chtějí a Hattala stranu toho schválně ke mně přišel! – Alespoň mi zůstane honorár, pak to snad přece někdo vydá. Překládám také po chvílích srbské pověsti. – Mencl jel na svátky do Hořovic, není ještě zpět; známí Tě pozdravují, faktor měl prý hroznou radost, žes ho zval „pocitivým faktorem“, a chtějí Ti psát i s „Bobšem“, až bude i Mencl psát; kdy to bude, nevím. Šlenkrтка Tě také pozdravuje. Ty dni nám vylítl kanár a už jsme ho nedostali. Bylo nám ho všem líto. Chytili ho prý v blízkých domech v Řeznické ulici, ale kdopak ho dá – a soudit se oň nebudem. Zle se mít nebude; ale pěkně zpíval, každý by byl zaň dal 2 f. KM, kdo je milovník. – Tak má člověk všude jen škodu. – Jarouš byl už dvakrát na exkursí celý den a nosí zase byliny; já také ten týden půjdu na procházku, na drahé nám místo, kde spí také takový milovník botaniky. Tyhle jarní doby, to naň vždy s největší bolestí vzpomínám, on byl tak rád v přírodě; – bylo by nám všem nejlíp, kdybychom vedle něho spali. – Často se mi o něm zdá. Také o Tobě se mi

někdy velmi živě zdá, a pak se mi celý den jaksi stýská a dala bych za to pět grošů, jak je někdy nemám, kdybych Ti mohla ruku podat. My jsme se už jaktěživi jeden druhého dost nazlobili a natrápili, ale já vím přece, že mne upřímně miluješ, a já, byť i podivínské nápady měla a svou hlavu tvrdou, přece mám také srdce upřímné a neopustila bych Tě v ničem. Co slyšíš z Uher? – Bude tam asi v Ďarmotech rámus, až tam přijede císar, to asi bude mít Věžnický práce, aby honem všechny ty silnice a mosty spravil. Já bych nic nepřála, než aby hodně přšlo, až tam budou cestovat, aby zkusili ty cesty. Do toho ústavu, co chodí Dory, chodí také Věžnického, guberniálního rady, dcera, je s Dorou i s Eminkou zadobře. – To je bratr uherského, né? Kdyby dali Emču sem Špottovi, ale oni to neudělají, stálo by to mnoho a bylo by jim jí líto; – snad by jí to ale jedině pomohlo. – Šlesinger odejel do Ameriky, nemohl už to týráni od p. zde vydržet, ale plakal u Krolmuse jako malé dítě a povídal, že neví, jak se má z Čech rozloučit. Šel také do Milwaukee, co je Fingerhut. Zůstat tam ale nemíní navěky. – O Cenefelsovi ani muk, bůhví jestli nezahynuli na moři. U vás už snad bude hezky, ne? – Tam přece na Tebe dbají, ženský totiž, že Ti připravily tak slavný svátek. – Nebyli Šetlíkovic u vás v Běláku? – Chtějí o prázdninách do Londýna. – Nezapomeň na ty rudy a kdybys někde o nějakých starožitnostech slyšel – dokud tam ještě jsi. Z těch starých byrokratů si čerta dělej; já Ti věřím, že je to psota, tak žít, ale co dělat. Pošlu Ti zase 6. sv. Obzoru, beztoho jsi ho nečetl, pak toho Posla, a snad ještě něco najdu k čtení. Což tam nemá nikdo knihy, třebaš německý? – Nyní musím končit. Děti Tě pozdravují a líbají a děkují za peníze. Manka Ti ruku líbá. – Já Tě v duchu líbám též, jenže takové líbání na papíru je špatný surogát, vid'?

Tvá upřímná

B

Píš jen hned skrze to vysvědčení chudoby, vlastně ho pošli *hned*. –

Jarouš dostal od Manky velmi slavné přání a čtyry cukrový cigára a Dora také přání, a chtěla jí koupit manšety, ale já tomu nedala. Jarouš měl z přání hroznou radost a komedii, to je kluk – a roste tuze.

[— —] jestli nevydělám, musí se ze zastavárny dosadit. — Milá brachu, je to zatracený svět! Už mi z toho vlasy šedivějí, a jestli mi přitom i mozek zplesniví, bude konec všemu. Cítím předobře, jak to žere na mém zdraví. — Bývám také často churavá a někdy přejde mnoho dnů, kde jsem jako tumpachová, čtu a nevím co, a to, co napíšu, musím spálit. Pravím Ti upřimně, že si mnohdy nic nepřeju než usnout a více nevstat. Děti jsou zdravý; Dory chodí od svátků teprv do frančtiny, k Francouzům, které neumějí ani německy. Paní Palacká za ni platí, a jestli jí ta pilnost a chuť neochabne, naučí se za půl leta hezky mluvit, an je tam ke konversací donucena. Jarouš chodí už botanisovat; v půlletním vysvědčení má jen z německého jazyku a z tělocviku *dobře*, ostatně samé eminence a půleminence; je sedmý s významáním. Učení ho nyní těší, a tak mi přichází, jako by se byl z dlouhého spaní najednou probudil. Sám každý den časně vstane a jde do kostela, aby ničehož nezameškal. Přitom ale hrozně roste a je suchý jako lunt, a to mi všecku radost kalí, bojím se ustavičně, aby náhle nepadl do jeho nemoci staré a jí nepodlehl. — Karel je v Saganech, a nyní je tam také Kodym s ním, kterého alespoň dle jména znáte? Vždy Vás Karel pozdravuje a ptá se na Vás, jenže málo píše kluk, je lehkomyšlný. — Manky je posud u nás; je sice trochu příliš prostého ducha, ale jinak hodná, poctivá. — Ty dni nám ulítl náš malý zpěvák, kanárek, pro něhož jsme všickni plakali, — já si ho vychovala a velmi pěkně zpíval. Pan Mencl je tlust a zdrav — a jel na čtrnácte dní do Hořovic, provětrat si šosy. Paní Šlenkrka je posud veselá, hovořivá a rebelantka, ale stala se maminkou! Nedivte se, nevyvalujte oči, Ježíšek jí nadělil holčičku hezkou, modrookou, ale již sedmiletou! Udělala dobrý skutek, který

by mnohá bohatší než ona neudělala. – Dříve se ale přišla zeptat paní Boženy. – Udělala jsem si novou známost; jsem zamilovaná navrch hlavy – do pana Krolmusa! Vždy mi lidé předhazovali, že musím mít něco zvláštního, tedy jsem si vyvolila tu nejzvláštnější zvláštnost, všech originálů futrál! – Znáte ho? – Jestli ho znáte, netřeba řeči šířit, neznáte-li, nechte si to až na prázdniny, potěšíte se. Ale poctivá duše je – upřimný, co na srdci, to na jazyku, beze všech tretů a capartů. Bývám tam v neděli u oběda a co nejdříve mám s ním do okolí pražského učiti se vykopávat staré střepy! – Bůhví co ze mě ještě všechno nebude! – V pondělí býváme s Dory u Plc., tu slyším zase doktorskou moudrost Honzovu, která je bůhví tak zmatená jako Krolmusova – mythologie. – Jinak chodí vše v starém koleji, blázni hrajou před blázný – a všude jen bláznovství. Těším se velmi na Váš list. Co slyšíte o Vašich. O A.... nic? – Já také ani muk. Jen nadejte ženským, my nejsme o chlup lepší než vy; – když jsem ty svaté dni také chodila po chrámích s dětmi, kolikrát jsem si myslela: chudák Vašek! – Buďte zdrav a nezapomeňte psát. Děti Vás srdečně pozdravují; často o Vás mluvíme. *Dejte si jen na listy pozor!*
Sbohem! Vždy Vaše upřimná přítelkyně

BN

18/4 57

Včera byl Jaroušů a 15/4 Dořin svátek, ale měli chudáci špatné svátky. –

Milá přítelkyně!

Buď tak dobrá, můžeš-li, zapůjč mi do *zítrí* 1 f. KM, bůhví se nevím kam obrátit, sice bych Tě neobtěžovala.

Zítřa Tě navštívím a s poděkováním Ti to odvedu, chci také stranu té služky s Tebou mluvit.

S úctou Tvá přítelkyně

Božena

18 25/4 57

[Adresa:] Blahorodé / paní, paní / Karolině Staňkové /
zde. /

Milý hochu, špatně se mi vede – a pořád kašlu – také tu máme hrozné zimy, není to div. Tu knížku, jak mi ji táta pošle, hned dostaneš. – Jen *hned* piš mně i Fialovi skrze to místo a buď rozumný, dobře si vše rozlož! Líbáme Tě všickni. Mně se často o Tobě zdá. Jestlipak jsi přece proti té zimě zaopatřen?

Dej ty listy sestrám, žlutou nití pečetěný Adelheid a modrý Marii, ale neříkej nic mamince, kdoví jestli ony to chtějí, chtějí-li, ať si to dají pak jedna druhé přečíst a řeknou, co se jim líbí, Ty to odevzdej tajně, dokonce Marii, aby Jacq nevěděl.

Prag 3/6 57

Liebe Schwester!

Sehr gewundert habe ich mich, als ich von dem zehn Seiten langen Brief las, den Du mir geschrieben, aber den ich *nicht bekommen habe*. Ich kann es nicht glauben, daß er aufgefangen worden wäre von der Polizei, denn ich bekomme von andern Orten Briefe, wo es auffallender wäre, warum ich da korrespondiere, aber daß ich in Sagan Verwandte habe, weiß man ganz gut. Es kann nur die Schuld an Euch liegen; ich glaube, der Brief war sehr stark und man vermutete darin Geld. – Ich wollte Dir gleich antworten auf Deinen Brief, aber ich bin die letzte Zeit fort kränklich, manchmal fühle ich mich so schwach und ohne allen Lebensmut, daß ich wünschte mich nur niederzulegen und ewig zu schlafen. Die Furcht mit dem Jaroslaw seiner Kränklichkeit [wegen] läßt mir auch keinen ruhigen Augenblick, und dazu die furchtbaren Sorgen, die von allen Seiten auf mich einströmen, es ist kein Wunder, daß mein ganzer Organismus so nach und nach zerstört wird, – überhaupt bei meiner immerwähren[den] geistigen Anstrengung. In die Nacht hineinarbeiten, und lege ich mich der Müdigkeit des Körpers willen nieder, bin ich aufgeregt, kann nicht einschlafen, dann kömmt das ganze Heer der trüben Gestalten, die toten und lebenden, die mich lieben und nicht lieben, ein ganzes Heer Sorgen, und all das wirbelt mir im Kopf, scheucht den Schlaf mir aus den Augen und trübt sie in Tränen oft stundenlang. – Und die Tage sind nicht besser. Dabei die zu wenig kräftige Kost und mein ohnehin nicht starker Körper, so ist es kein Wunder, wenn ich krank bin. Es wäre mir eine Wohltat geschehn, wenn die Dory hätte können nach Sagan gehn, nicht etwa daß ich es meiner Bequemlichkeit wegen täte, ich gebe sie nicht gerne von mir, aber nun ist es mir doppelt

notwendig, wenn ich mit dem Knaben hinaus könnte aufs Land. Und das kann ich nicht, wenn die Dory zu Hause; wem sie hier lassen. Wäre mein Mann schon hier, wäre es gut, sie könnten mitsammen wirtschaften, – aber so ists schwer. Wäre sie nicht, so sag ich's Quartier auf und gehe gleich wo hinaus ins Gebirg mit dem Buben, und mir wäre es auch sehr nötig, aber alle drei, das ists schwer, jemandem lästig zu fallen. Könntet Ihr's also machen, daß sie künftiges Monat hinreisen könnte, so möchte ich sie einem Herrn übergeben, der nach Dresden reisen will und sie mitnehmen möchte, er ist ein Bekannter von unserem Hause. Vielleicht bis zum Winter daß sich unsre Verhältnisse ändern und daß ich doch so viel erspare, um nach Sagan zu kommen und sie abzuholen. – Ich möchte sie ja ohnehin nicht gerne aus dem Lernen reißen, denn ich will, daß sie sich zur Lehrerin qualifiziert und in zwei Jahren den Kurs antritt. Im Herbst hoffe ich, daß sie in die Musikakademie umsonst aufgenommen wird, wo sie dann am ehesten und gediegensten die Musik und Gesang, insoweit sie es als Lehrerin verstehen muß, erlernt. – Es ist also nur auf die Zeit, die ich gerne zur Erholung des Jaroslav verwenden möchte, wenn ja noch Hilfe da möglich ist. Freilich kann ich ihn auf etliche Orte schicken, aber allein ist es doch immer nicht ratsam, er braucht eine sehr strenge Aufmerksamkeit in der Diät und in den kalten Waschungen: wer wird sich mit ihm im fremden Hause abgeben? – Daß wir aber alle drei hinaus gehn, das geht nicht. – Vielleicht daß mein Mann bis zum Herbst auch die Pension hat und den Privatdienst hier. Freilich sind jetzt alle politischen Vergehn amnestiert worden, ja auf dem Papier steht sogar, daß man Niemanden deshalb in seinem Dienst bemißträchtigen oder ihn deshalb verkürzen soll, der früher in Untersuchung war, – das ist aber nur in den Zeitungen so, des Geschreis wegen, aber in der Wirklichkeit ist es ganz anders – die Befehle aus den *geheimen* Kanzleien könntn wohl am besten zeugen, wieviel Gnade und Gerechtigkeit in der Tat geübt wird. – Und

was nützt das alles, die Regierung will einmal nicht, daß wir Čechen leben, und wer da nicht mitschreiet „Kreuzigt, kreuzigt!“, – der wird halt dann selbst gekreuzigt. Den Mantel nach allen Winden drehn, das versteht nicht jeder! – Und darum wird es am besten sein, wenn mein Mann aus einer Sphäre kömmt, wo die Menschen nichts anderes sind als uniformierte Maschinen. Die Tage schickte er mir den Partezettel der Tante Beyer, auch für Euch, aber ich laß ihn unterdessen hier, im Briefe wäre es zu dick. Du schreibst mir nichts näheres über Deine Hochzeit, weißt Du noch nicht, wann Du sie feierst? – Der lange Brautstand, liebe Adele, taugt nichts, wenn Du heiraten kannst, so heirate rasch. – Deine resignierte Gesinnung hat mich sehr über deine Zukunft beruhigt, obzwar man nicht immer auf sein Herz bauen kann, denn oft läuft es mit aller Vernunft davon und stürzt den Menschen in einen Abgrund von Schmerz, ohne daß er die Kraft besitzt ihm zu wehren, ja er ist so schwach, daß er all dies Weh lieber trägt als die stolze kalte Ruhe des Verstandes. – O wer könnte dieses unergründliche Meer mit seinen Klippen und Abgründen, mit seinen reichen Schätzen und furchtbaren Ungeheuern, dies Meer, Menschenherz genannt, wer könnte es ergründen! – Du glaubst also, K... ist verliebt. – Nun, das Frauenauge ist in diesen Sachen scharfsichtig, aber ich würde ihn bedauern, wenn er es wirklich wäre, und würde Dich bitten ihn mit keiner Teilnahme, die nutzlos, zu schonen. Läßt er es durch Worte merken, lieber gleich ihm aufrichtig sagen *nein* als Pflaster auflegen oder mitleidig um die Wunde herumgehn, ohne sie aufdecken zu wollen. – Man nimmt oft für Liebe, was ganz andere Gefühle sind, am öftesten ist es Eitelkeit, die Torheit der Männer und Frauen. Glaube mir, jeder Frau schmeichelt die Huldigung eines Mannes, und wäre er der häßlichste, und je heftiger, je höher sie ist, desto mehr Teilnahme oder Mitleid fühlt sie für ihn, und wäre auch ihr Herz einem Andern hingegen. – Dagegen, versichere ich Dich, kann jede Frau den Mann in sich verliebt machen, wenn sie ihm Interesse

zeigt, denn die Männer sind noch viel eitler; – oft reden sie sich aus lauter Eitelkeit ein, sie wären wirklich verliebt in diejenige, bei der sie Gefallen erregt haben. Ach was nennt man oft nicht alles Liebe! Und es sind Seifenblasen, bunte Kinderspielereien, die von der leisesten Luftschwingung in Nichts zerfallen! – Wem aber einmal das Gefühl einer wahren Liebe in das Herz gewachsen, der behält es bis zum Tode; wie ein heller Bernsteintropfen, der weder vertrocknen noch versiechen kann, glänzt solch eine Liebe in der Brust! – K... hat mir in seinem Briefe keine Erwähnung getan, er hat nur im Allgemeinen geschrieben, welchen Eindruck alle auf ihn gemacht. Er schildert alle aus uns'rer Familie, wie ich ihm zum voraus gesagt, als gutherzige, natürliche Menschen, ohne Lug und Trug! Sagt ferner, diese Natürlichkeit, Offenheit und Freundlichkeit sondert Euch gleich auf den ersten Anblick von den Einheimischen ab. Unter andern schilderte er mir Dich und Marie als zwei liebenswürdige Wesen, die auf ihn einen sehr angenehmen Eindruck machten. – Der Marii wünschte er einen Mutterausdruck ins Gesicht und bei der Adelaide glaubt er, *es schlummern noch die Gefühle in dem tiefen Schacht des Herzens, und er wünschte ihr nicht, daß erst später der Mann käme, der sie alle hervorzuzaubern im Stande wäre!* – Er versicherte mich, daß er bei Euch seine Heimat gefunden. – Sonst schrieb er mir nur über meine zwei Romane und über verschiedene Weltansichten. – K... ist kein Maulmacher, er ist ein stilles, tiefführendes Gemüt und ein männlicher Charakter. Gibst Du seinen Gefühlen gar keine Nahrung, so wird er Dir auch gewiß nichts sagen und sein Gefühl in der Brust verschließen, zeigst Du ihm aber mehr Teilnahme, gibst Du ihm Gelegenheit, daß ihm doch einmal sollte das Herz überfließen, bringt ein ernstes Freundeswort alles ins Gleichgewicht, denn er wird gewiß nie wollen, daß Du ihm die Achtung entziehst, wenn er auch deine Liebe nicht hat. – Dem Karl sage einmal derb die Wahrheit, oder bekömmt er von mir seinen Teil. Er hatte hier ein bekanntes Mädchen,

die Tochter von meinen besten Freunden Ema, ein liebenswürdiges Mädchen, in seinen Jahren und gebildet, die hat er gerne gesehn. Es ist freilich zu früh, an so etwas zu denken, aber er hat ein bischen zu viel Phantasie, und da ich aus Erfahrung weiß, wohin das führt, war ich nicht dagegen, daß sich seine Phantasie, statt sich in wollüstigen Bildern zu gefallen, auf ein Ideal lenkte, das so lieb und rein ist. So, dachte ich, kann er besser von allem Gemeinen und Schlechten abgelenkt werden, denn wem einmal ein reiner idealer Stern im Herzen aufgeht, der kann des Schlechten nicht fähig sein, und sollte er auch stolpern, er hebt sich wieder aus dem Staube und sein Blick sucht den hellen Stern, der ihm der Führer wird durchs Leben. Nun sehe ich aber mit Trauer, daß der Karl sehr unbeständig ist, sein letzter Brief enthielt noch eine Nachfrage an Ema – aber es war der letzte. Es ist ein halbes Jahr, und es kränkt mich sehr, daß er so wenig Aufmerksamkeit für mich hat. – Ich erkläre mir seine Anhänglichkeit an Dich nicht anders, als daß seine Sinnlichkeit erwacht ist, dessen er sich vielleicht selbst nicht bewußt ist. Als er zu Hause war, hätte er mich auch den ganzen Tag geküßt, nun dort hat er sich an Dich gehängt, und da Du doch ihm fremder bist als Mutter oder Schwester, bildete er sich einen Roman im Kopf und sich als den Helden. Käme ich nach Sagan, ich möchte ihm den Kopf schon zurechtsetzen; oder wird er fort müssen. Grüße ihn von mir und sag ihm, er möchte sich dann und wann in stillen Stunden erinnern, was er mir versprochen hat, als ich von dem Totenbette des Hynek kam! – Er weiß es wohl! – Übrigens sage ihm von dem, was ich Dir geschrieben, *nichts*, ich sage es *blos Dir*, um damit Du eine Richtschnur hast im Umgehn mit seinem kindischen Charakter. –

Nun muß ich schließen. – Ich stehle immer die Korrespondenz dem Schläfe ab; sonst komme ich gar nicht dazu. – Nun bereite ich zum Drucke slowenische Märchen, dann eine Übersetzung der serbischen. Nun haben sie mir eine Arbeit aufgebürdet, ein Drama aus dem russischen zu

übersetzen, das sie aufführen wollen; was mir viele Zeit hinnimmt. – Ich möchte lieber meine Novellen beenden, aber dazu muß ich ohne Sorgen sein und unterdessen ein Auskommen haben, da ich es aber nicht habe, muß ich nur arbeiten, um gleich Geld zu bekommen, und kleine Artikel in die Zeitschriften, Märchen und Übersetzungen aus den slavischen Sprachen kann ich schneller arbeiten und ohne so vieles Denken als Originalarbeiten. Ist es möglich mit der Dory, so bitte ich die Mutter, sie möchte es mir machen, damit ein Stück Sorge auf eine Zeit mir abfällt und ich für den Knaben etwas tun kann. Sie wird Euch auch behilflich sein können. Was das Mürrische anbelangt, laß ich es ihr manchmal hingehn, als ob sie noch krank wäre, aber außer dem Hause ist sie liebenswürdig, auch zu Hause aber wird sie jetzt ganz brav, überhaupt ist Kochen ihre Passion. – Wenn Du oder die Marie von Garderobe etwas habt, lasse es uns, wenn Du, liebe Schwester, meine Garderobe sehen möchtest, ich glaube, Du möchtest weinen. Die schwarze Juppe von der Marii ist immer noch meine Staatsjuppe, es ist nur, daß ich mich sehr reinlich halte und Obacht gebe auf die Kleider, sonst ginge ich barfuß und in Lumpen. Ich küsse der Mutter die Hände, Euch küsse ich alle; leb wohl. Deine aufrichtige

B

Grüße auch Robert. Ist der Jacq nicht in Sagan?

Sage der Marii, sie soll mir doch auch einmal schreiben, sie hat doch mehr Zeit wie ich? –

Schreibe ja bald, ich bitte Dich – und keinen so dicken Brief, daß er nicht verloren geht. –

[Přípisek na zapečetěném listu:] Der Adele zur eigenhändigen Eröffnung.

13/6 57

Milý muži! To je hezká věc, já přemejšlím dnem a nocí, proč Ty nám nepíšeš, už jsem se hněvala i strachovala, a nyní už nemyslila jsem jinak, než že stůněš. Cožpak jsi můj poslední list nedostal, kde Ti děti psaly? – No, a na ten nedostala jsem ještě od Tebe odpověď – a kdypak to už je. – To víš, že Ti vždy, byť i né druhý, třetí, zajisté čtvrtý neb pátý den odpovím. Muselo se tedy Tvoje psaní nebo naše ztratit. Také se mi psaní ze Sagan ztratilo. Není divu, byl zde nedávno úředník poštovní zavřen, u kterého našli 2500 rozevřených listů, v nichž buď že peníze jsou, se domníval, dílem peníze, kde byly, vybral a za list sám zaplatil. To dělal již několik let, co tu tedy asi již listů se ztratilo. Tedy se nehněvej, já za to nemohu a Ty tedy také né; – je ta rota na tom vinna. – Ráda jsem, že jsi zdrav, to je nejlepší ještě, když je člověk jinými křížemi sklíčen. – My to říci nemůžem. – Dora je nejzdravější. Jarouš ustavičně kašle a špatně vyhlíží; ale když mně zase říkali, abych ho přece jen nechala toho půl roku dochodit, tak jsem tomu svolila. Zůstane-li zdrav, bylo by mu to škoda. – Oni mu ale učitelové nadlehčují; nemusí dělat úlohy, ani do kostela ani, když je špatné počasí, do školy chodit, a nebude také muset setrvat až do konce s druhými. Já ho doma každý den myju ve škopku, s koupáním není ještě nic, skrze nestejně počasí, a užívá doverské prášky každý den dva. – Jak bude se školou konec, hned ho pošlu ven; bude buď u děkana Krameriusa v Michovicích na Sázavě nebo u Vinařického. Tam jsou lesy, a mají kravíny, tedy bude moct býti ve dne v lese a každý den v chlívě trochu. – Snad ho to zotaví, jinak nevím, jak to dopadne. Však jsem Ti to v posledním listu všecko psala; lepší by mu ovšem bylo na slovenských horách a pít žinčici, to by ho uzdravilo, ale na to nesmí si

člověk pomyslit. Chodí také každý den na procházku, a v neděli jdu s nimi někam ven. V neděli byli jsme v Šárce Malé. Šli jsme k Svatému Matěji a ke Kodymovi, ale on tam staví a takový je u něho nepořádek, že jsme šli dále. Vzali jsme si s sebou kousek šunky a chleba, na Jenerálce dali jsme si pivo a pak jsme šli dále. Ale mnoho jsme se uchodili, lezli jsme po bylinách, a tak jsme druhý den byli jako ztlučení a Jarouš více kašlal; nesmíme podruhé tak daleko. – Onehdy ve svátcích šli jsme všickni k Wenclíkom. Měli radost. Jarouš je s Toníkem kamarád; už byl u něho zase a byli spolu na procházce. Toník také bídne vyhlíží, ale oni nevěří, že by mu co bylo. – Dora byla o svátcích u birmování, Špottová byla jí za kmotru; dostala od ní letní šaty. Jarouš nešel ještě. Ze Sagan psali, že pošlou Doře na cestu peníze, později ale, teď že mají velký nepořádek tam. Já jim ale psala, aby to na prázdniny udělali, nevím tedy, co mi odepíšou. Karel mi posud nepsal, ale Dora mu psala a hodně ho vyhubovala. – Je to kluk lehkomyšlný; on se bude nyní stydět psát a bát, to já vím, a tak to bude ustavičně odkládat. Na svatého Jana přijela sem Naninka Bělohřadskej[ch], byla tu as šest dní. Stálo mne to zase, ale ona nám také přinesla 2 libry másla a 2 kopy vajec. Je vždy stará. Ty dni, když tu byla, dostala jsem průjem a bylo mi velmi ošklivo, doktor řekl, abych lehla, ale to víš, že jsem to neudělala, a proto jsem to nemohla zastavit. Před svátky ten týden přišel Mencl, abych s ním jela do Hořovic, že tam musí na tři dni a že by nerad sám. Už mi kolikráte říkal, já nikdy nechtěla, to se nedalo již odepřít bez uražení, neboť on dříve již, než ke mně šel, drožku najmul s párem koňmi. Co dělat. Myslela jsem, že snad při změnění povětří průjem ztratím, ale ono to bylo pak ještě horší. Vody jsem se neměla napít, jen bavorské a červené víno po trochu, ale kdo by to ustavičně pil, to přijde draho. – Jeli jsme jako páni. Byli jsme v Hořovicích, z Hořovic jsme jeli na Komárov do železářny, kde si Mencl objednával 7 centů plechů na trouby pro fabriku jednu, pak v starém zámku jsme byli a šli tamodtud na Valdek. To je krásná stará zbořenina, – a krajina

velmi pěkná. Z Valdeku jeli jsme do Žebráka a z Žebráka na Točník. Tam jsem v bolesti myslila na zašlé doby někdejší české slávy a na veselé kratochvíle Václava, který tam tak rád byl a své milence pěkný dům tam vystavěl. Je to nádherná zřícenina, ten Točník, ale surovost je to, že nechají vše tak zhubit a nic tam neopraví, by se zachovalo. – A z Točníku je překrásná vyhlídka na okolní krajinu až k Zbirovu. Třetí den jsme přijeli odpoledne časně do Berouna, a tak jsme jeli až do Vraže a z Vraže šli jsme k Sv. Ivanu pěšky. Příležitost nás čekala potom doleji u hosp. Ivanky. – Zmokli jsme. Vůbec každý den trochu přšelo. Jednou jsem si hodně nohy zmáčela, a tak jsem si průjem velmi zhoršila. Když jsem domů přijela, as po tři dni byla jsem i osmkrát za den. – To mi celé to potěšení zhorčilo. V Žebráce byla jsem u Erbenové, ona je tam. Nebude z ní nic, ale může to ještě i půl i rok trvat s ní. Také pátera Vyhánka jsem poznala, to je rázný chlapík, ale nemá mnoho vzdělání. – Mencl si zase uhonil na cestě katar a posud není mu dobře; pije minerální vodu, byl po prvé v páře, a nechutná mu bavorské. Mně je nyní s průjmem dobře, ale trvalo mi to tři týhodně a velmi jsem od toho slabá. Co ale horšího, že se mi ještě ustavičně ty neštovice (karbunkle) dělají, plnou lopatku mám jízev, a nyní mám zase novou zpředu na vazy a ta mne na té holé kosti velmi bolí. Tuze mně to překáží, a tak jsem s tím všecka mrzutá, a každý se mě leká, že špatně vyhlížím, což při všem jiném trápení není divu. Doktor už také nyní říká, že by jich bylo dost; a Špott a Čejka řekli, abych šla ven, do lázní někam, že by se mi to mohlo rozlézt po těle. To já ovšem také nahlížím, ale když nejsou prostředky, přestává všecka řeč. – Jestli Dora přece do Sagan pojedje, pak bych si to přece nějak zřídila, abych jela i já ven, ale jinak nebudu moct. Jsem už všecka skleslá a lhostejná pro všecko. Já bych tu měla s kým promluvit, ale jsem ráda, když nikoho nevidím. Nyní i málokam jdu mimo Hanušovic. Palacká a Riegrovic jsou venku. – Nejvíc jsem navštěvovala p. Hattalu; opravuje mi slovenčinu v těch pohádkách, budou se už brzo tisknout.

Dostanu za arch 9 f., to jsem Ti beztoho psala. Mánes dělá k nim vinětu, aby byly kroje slovenské. – Ale nemám ti pražádnou chuť k práci, já nevím, co to je, nejraději bych se zavřela, abych ani človíčka neviděla. Ty chceš žádat o dovolenou; já Ti věřím, že se Ti stýská a že tam nerad jsi, ale myslila bych, že by lépe bylo, abys dodržel, až jak se to rozhodne; věř mi, že by Ti to zde také za zlé měli, a když člověk přece od těch lidí nyní závisí, musíme se na jich řeči ohlížet. – Také myslím, že by Ti ve Vídni nebylo k dobrému; snad tomu přece bude už konec, abys věděl, čeho se můžeš nadít, a pak můžeš hned do pense žádat. – Wenclík pravil, že by nejlíp bylo zadat nyní žádost přímo k císaři a že by Ti zajistě dali alespoň plat, jakýs měl, – já nevím, jak to je; ale kde se jedná o peníze, není ani císař rychlý. Povídal W. o dvou úřednících, kteří byli kviescírováni, a když opět do služby vstoupili, neměli pro ně takovou službu, jakou měli dříve; tak žádali k císaři, a přišlo, aby se jim dalo buď služebné, jaké měli, nebo na to, co mají, se jim ostatní připlácelo. Já nevím, jak Ti v tom radit; myslím, tolik, co jsi udělal, že je dostatečné; dali amnestii zrádcům, proč by Tebe trestat měli? Že to nebude direkcí dobře, to věřím, ale naschvál jim přece nedělej nic. Ale proti Tvému úradu villaš. neměl jsi říkat nic, jestli tam déle zůstaneš, budou se Ti mstít, mohls to raději psát privátně Neuwallovi. – Snad to přece vezme nyní nějaký obrat. Slyším, že má za dva měsíce být železnice pardubská „im Betrieb“, – no tedy snad Lanna něco vzkáže. Já bych myslila, abys mu psal ještě, nebude to škodit. – Mohl bys také psát Šnirchovi, on je v Sessaně u Terstu; on je znám s Kleinem, snad by mu mohl stranu Tebe také psát, zde ho není možno nalézt. – Já bych to alespoň raději viděla, kdybys, až sem přijdeš, byl už zproštěn toho a v pořádku, věř mi, že by Ti to měli tu za zlé. Také kdoví jestli tu právě budeme, tak by to bylo všecko roztržité. – Nemysli si, že já snad bych Tě ráda neviděla, nebo že neuznávám, jak Ti tam je. To já si dobře mohu myslit, vždyť Tě znám, ale co dělat; přišel bysi sem, byla by stará mela s p. a se vším.

Já bych Tě také ráda viděla, mnohdy, když jdu na procházku sama nebo s dětmi, cítím se tuze osamotnělá a zatoužím po Tobě, ale naučila jsem se mnoho postrádat, tak i to. Myslím si zase, kdybys tu byl, že by to přece zase dle starého šlo, že bychom si nerozuměli, a tak se těším, že jsem alespoň paní svou. – Ale v skutku to není tak; já bych to břemeno ráda s někým sdělila a to panství jemu přepustila, ale když jsou okolnosti takové, že to musím sama nést, tedy nesu. Já tu také žiju, lépe než mnohá jeptiška, ale někdy mimovolně přijde mi touha, kdybys tu byl, abych si mohla na Tvoje prsa [hlavu] položit a poplakat si. Já vím, že tam přece jen můj jediný útulek, všechno ostatní je cizí. Tys mi vždy říkal a myslíš si, že já Tě mám za nic – a že v mojí duši zcela jiné ideály žijou, – ale nemáš zcela pravdu. Neupírám, že jsem kdys neměla před sebou ideál muže, tak jako i ideál manželství. – První byl vzor vší dokonalosti a krásy a druhé představovala jsem si co nebe. – Inu byla jsem mladá, nezkušená, vychovaná jen v přírodě, přenechaná sama sobě. Nikdo se nestaral o moje fantasie, aniž mi svět z pravého stanoviska ukázal. Bujná fantasie moje i k Tobě mne zavedla, a Tebe též jen zevnějšek lákal a snad nezkažený cit můj. Kdybys byl ten rozum tehdyž míval, co nyní máš, a mě tak znal, byl bys ze mě jinou ženu udělal. Já Tě měla ráda a na ideály svoje zapoměla. Stalo se jinak, a trpěli jsme oba. V duši moji je vštípen, od mladosti již, pud k vzdělání, touha po něčem vyšším, lepším, co jsem vůkol sebe neviděla, a ošklivost před sprostností a hrubostí. To bylo mojí štěstím, ale také příčinou našeho rozpadnutí, mojí neštěstím. – Kdybych byla svět tak znala a sama sebe, nebylo by se to ovšem stalo. Málokterá žena má tak [v] uctivosti manželskou důstojnost, jako já měla a mám, ale víru jsem v ni pozbyla záhy. Kde ji vidět? – Samá lež, klam, privilegované otroctví, nucená povinnost – zkrátka sprostáctví. – Moje srdce bažilo být velmi milováno, mně bylo lásky zapotřebí jako květině rosy – ale darmo jsem hledala takovou, jakou já cítila. Já chtěla muže mít, před nímž bych se kořit mohla, jenž by vysoko nade mnou stál, já bych život

proň byla obětovala, ale viděla jsem v mužích jen hrubé despoty, jen pána. – To zchladlo všecku vroucnost – úcta se ztratila a hořkost a vzdor v srdci se umístily. Tak to šlo – já žila zase v sobě, jako děvče, a ty staré ideály v duši opět se umístily. Tělo moje jste měli, činy moje, moji upřímnost, ale touhy moje šly do dálí, kam, tomu jsem já sama nerozuměla. Toužila jsem, chtěla jsem to prázdné místo v srdci něčím vyplnit, a nevěděla čím. Tenkrát jsem myslela, že to může být jen láskou k muži; – nyní vím, že to není pravda. Byla jsem sama sebou nespokojená, nesjednocená. Děti byly moje jediná rozkoš, a přece mne jejich nevědomá láska nemohla uspokojit. – Já chtěla být lepší, chtěla jít po pravdě, a svět mne nutil lhát. Bože, co mne to náboženství stálo bojů; nyní jsem to vše přestála a duše moje pokojná je v tom ohledu. – Ideji národní chopila jsem se celou duší, myslela jsem, to že je to, co touhu moji ukojí. Ani to; idea ta ovšem časem stala se pevným přesvědčením a cílem mých snah, kdežto dříve více jen romantická byla fantasie, neuvědomělá. Já poznala svět a shledala jsem, že není na světě ideál úplné dokonalosti. Chtivost srdce zklamala mne mnohdy; – držela jsem za zlato, co bylo bláto. Tak jsem se učila; a přece nepřestala toužit a hledat po zosobněném mém ideálu. – Měla jsem ctitele nejednoho, – jeden měl ducha, který mne zaujal, onen tělo, ten srdce, onen rozumem, ale konečně jsem přece v nich neviděla, po čem jsem toužila; *muže*, před nímž bych se ráda kořila. – Všickni měli své slabosti, nimbus spadl a byli to obyčejní muži, z nichž bych si žádného za muže svého nevolila. Touha ta spočívá v duši mé jako kapka, která nevysychá ani neodtéká, ale věčně se třpytí jako diamant; je to ona touha po neskonale Kráse a Dobru, je to ona touha, která člověka z prachu povznáší, která, kdy se octne v přírodě, náruč mu rozevívá, že by celý vesmír k srdci přitiskl, která ho vede na cestu Kalvárie! – Touha ta spojená s láskou, láskou opravdivou, né k jedné osobnosti, ale ku každému člověku, k veškerému lidstvu, láska, která nežádá odplaty, nalézaje sama v sobě vše, snaha státi se vždy lepší a Pravdě se sblížití, to je můj

ráj, moje štěstí, můj cíl. To mi dodává síly, to mne blaží, a bez té lásky co bych byla? – Ale svět ti to nepochválí; já vím, svět haní, co je v člověku nejkrásnější; přirozenost slove mu hříchem. Kdo se nežene s obecným stádem pouze jen za korytem, toho křížují; takový každý je mučenicem. Ale lépe být mučenicem než být darmochlebem, který neví, zač a proč je živ. – Kdyby té lásky, té poesie ve mně nebylo, jakže bychom my spolu žili? – To by to bylo se mnou špatně dopadalo, neboť jsem všecku důvěru k Tvému srdci a úctu před Tebou ztratila; kdybych nebyla přišla k lepšímu rozumu, bylo by to tak zůstalo. To však je pravda, že když jsi vzdálen, se mi zdáš pěknější a že po Tobě častěji si zatoužím. Je to přirozené a Tobě snad také tak je. Když jsou dva ustavičně pospolu, všechny svoje potřeby jeden před druhým vykonává, pěkné, nepěkné, tu se zevšední jeden druhému. Není pak touhy ani poesie, je to jen zvyk a potřeba, co je k sobě vábí, – a to je, co se mi protiví. Mně by se každý muž zprotivil, kdyby ustavičně byl okolo mě. To je, co aristokracii neb boháčům závidím, tu příležitost, že si mohou být vždy vzácní. To víš, já mám už takové své podivné náhledy; a ty já už asi nepřemohu. Přemohu sice, já se umím přemoct; ale což, pak se děje *vše* bez potěšení! – Já bych přála si, aby mezi námi bylo při všem činění a jednání potěšení, a né jen ta chladná povinnost. – Goethe povídá: „Was ist Pflicht? – Pflicht ist, was sich der Mensch *selbst* befiehlt!“ – Všecko si však člověk poručit nemůže; já bych Ti byla také někdy ráda v *jedné* povinnosti vyhovila, ale právě v té případnosti neplatí žádný zákon, žádný mus, hrozba ani prosba, jestli není vzájemné vzplanutí citu. – Právě v této případnosti měli by mužové vždy zapomenouti, že jsou páni, a chovati se k ženám, jichž si váží, *co milenci*. – Tu dlužno šetřiti co nejvíce citu a chrániti se co nejvíc každé sprostnosti. – Já alespoň myslím, že by takovéto chování květ mnohého svazku manželského do pozdních let udrželo. Co Ty myslíš? – Ale já jsem se dala zase jednou do plácání o věcech, o kterých snad bych neměla s Tebou mluvit. Co psáno, to psáno, poslouží Ti alespoň, že lépe

poznáš tajné skryše Tvé ženy, – kde schovává ty svoje tajnosti, – a jestli nás ta kometa dnes v noci smete, tak budeš vědět k mnohému verši notu. – To je rámus s kometou. Né jen já, ale mnozí jsme to pozorovali, že nejvíc strachu lidem nahnalo knězstvo. Rozposílali modlitbičky, kázali, že je lid bezbožný, že na ně bůh sesílá trest; – byly modlení, zpovědě, písně – a bůhví co všecko, a mezi lidem se rozneslo, že se papež v Římě ve dne v noci za lidi modlí. (Někde u žbánu nebo kurvy.) – Havránek vydal brožurku „Nebojte se komety“ – ale takový nesmysl, že se tomu lidé smáli. O Boží tělo, když šli lidé se zámku z kostela, chodil jeden mužský a přilepoval na rohy, od zámku až dolů do Karlové ulice, plátky, na nichž bylo vytištěno: že budou z nebe padat (dnes o půlnoci) ohnivé kameny, jako mlejnské, že roztřískají celou Prahu do gruntu, pak že se setkají dva oblaky nad samou Prahou, roztrhnou se, a že bude potopa. Mnozí lidé polomrtví odcházeli – a bylo pláče až hrůza. – Za chvíli ale přiběhli policajti, plátky trhali a po onom se pídili, co je lepil. Nejspíš že také do tiskárny šli. – Dnes bylo zase na rohách přilepeno, aby se lidé nebáli, že už nepřijde kometa. Povíдали studenti z reálky: „Aha, ona nesmí do Prahy, když nemá Legitimationschein!“ – Kluci! – Kolik lidí se tu ale ty dni zbláznilo, že přišli do blázince; ze samého strachu. – Teď řeknou kněži, že to na prosbu Svatého otce a jejich modlitby bůh odvrátil. – Na venku se zase tuze vzmahá bigotismus, misionáři toulají se po krajích, poutě se vzmahají, porodinec je plnější a kapsy kněžské; srdce lidu prázdnější. – Kýž by jim tu někdo vyčesal jako v Belgii! – A když všude jen fušují a nikde nic kalého se nespraví. – Co říkáš Halánkovi? – Ten se uhodil přes kapsu! – Ale také s tím běhal jako slípka s vejcem! Já si přitom vydělala několik mázečků ležáku, ale na moutě věru, to je pivo výborné, nejlepší v Praze, jak každý říká! – Nyní má zase melu s vydáváním klasiků, vstrčil mi ruské, anebo z německého něco. Z ruského v próze není nic než *Nedorosl* a *Revisor*, přečetla jsem obě, ale pro naše občentstvo to není, to je psáno pro petrohradské činovníky, jejich

šlechtu a lid. – Tedy jsem musela vzít od Gutzkova Tartüffe – je to takový *pobožnůstkář* – vlk v kůži beránčí, a výborný kus pro náš lid. Dám si na tom záležet. Zaopatřil mi to z bibliotéky divadelní i s Mecséryho podpisem a policejním vyškrtáním nelibných jim míst. – (Policie ho má v žaludku.) Chce, aby se kus ten v októbru hrál, musím tedy s tím pospíšet. – To on začasté přinese také kus šunky nebo pečeného kus kuřete, ale se mnou to také hned sní. Já mu ale za to musím všelicos napsat a číst. Jen kdyby nebyl takový sprosták; jako všickni tak i on ví, že se mnou smí mluvit otevřeně, a proto i on mi všechno poví, a onehdy mi také řekl, že bych se mu líbila, já mu také řekla svoje mínění a on si zakousl kus šunky a zajed to. – Onehdy zase přinesl v kapse holoubě, a když jsem mu za ně napsala 16 adres na Slovensko, dal přinést máz piva svého a holoubě snědli jsme. Při jídle povídal: „Vidíte, milostpaní, já bych vám nevímco dal, a vy mne nechcete mít ani trochu ráda.“ – „Ját myslela, pane F., že jste mi to holoubě přinesl za ty adresy? To jsem já nevěděla, že vy byste mi chtěl něco dát za to, abych vás měla ráda,“ – usmála jsem se. – „To ne, vždyť nejsem takový sprosták a znám vás, ale to víte, kdybyste mě chtěla mít ráda, že bych si troufal více vám podat než nyní.“ – „Děkuju vám, pane F., já pro moji osobu nepotřebuju víc, než mám, a žádosti nemám, co mi kdo dává, to přijímám ve jménu mé rodiny. – Vaše nabídnutí mne tedy nemůže pohnout, a že libost se nekupuje, jen za libost, to snad přece víte, jestli [j]s[t]e nezacházal jen se sprostými ženskými?“ – „Vy jste zlá, na př. hned člověka odseknete, já vás držím přece za paní tak rozumnou, s kterou se nemusí člověk ostýchat promluvit pravdu, – aby mu nedala hned facku, – vy přece víte, jak člověku někdy je, že se to rukávem nevypotí, – ani u mě ani u vás; vždyť vy to také potřebujete. Já jsem zdravý chlap, a jsem mlčenlivý, a vy byste to také na mě neprozradila. – Vidíte, a já vás mám tuze rád, mimo moji matku vás ctím nade všechny ženy. No, řekněte, že mne budete mít trošku víc ráda?“ – přitom si utřel hubu, protože ustavičně žvejkal, vzal mne za ruku

a políbil mi ji. – Jakožto ctnostná prudní paní měla jsem ho vyhodit ze dveří, ale jakožto rozumná pustila jsem se mu do smíchu. Ten jeho Liebeserklärung při tom jeho žraní, plnou hubou, byla tuze komická studie pro mě. – „Ale jděte, vy se mi vysmíváte?“ – povídal. –

„Jestli vám na tom něco záleží, abychom zůstali dobří přátelé, jací jsme už tolik let, tedy buďte rád, že se vašim podivným nápadům vysmívám, někdy jindy bych vám pověděla, co by vás mrzelo. Copak vám to nenapadá, že mne urážíte?“ –

„Já vás tím urážet? Co si myslíte? Vždyť je to přirozená věc, a vy jste přece paní, která má zkušenosti, jak to chodí ve světě a že si to každý hledá, kde by se mu to nejlepší líbilo. Či to máte za hřích?“ –

„Ano za hřích, kde se to děje bez vzájemné libosti, a takového hříchu bych se ošklivila. Kdyby mi toho bylo potřeba, jako vám, a kdybych považovala ukojení té potřeby ze stanoviska všedního, možná že bych si to také tak prakticky zařídila jako vy. Ale libost není žok chmele, aby ho mohl koupit, ani sklenice ležáku, aby ho vypil, když dostane žízeň. – Já vás mám ráda co dobrého přítele a člověka, co *muž* byste se mi nelíbil. – Teď víte, co myslím, a více o tom nemluvte,“ – povídala jsem mu. „No vy jste mi pěkně pověděla, to mi také ještě žádná neřekla,“ zamračil se, ale pak jsme to zamluvili literaturou klasiků, a od té doby se nezmínil. – Tak vidíš, jaký on je sprosták. Já bych Ti to nebyla vypisovala, snad se budeš i mrzet, ale abys viděl, co já všechno v svém živobytí nemusím přeslechnout. Pro mne je dobře, když poznám všelijaký lid, pánbůh stvořil koně i vola. – Když já tu scénu někde neuvedu, ať jsem co jsem; kdybych byla tak *tuze* emancipovaná, jak si to mnozí myslí, měla bych jistě méně starosti. Dnes ku př. máme několik krejcarů, zítra je neděle, a já nevím, kde se obejdu; – mohla bych jen poslat k p. Halánkovi. – Já mám ale jiné starosti; ba nyní mám strach s tou nešťovicí na krku, že se mi to až k prsu rozleze; – silně mi to bolí. Musím jít k doktorovi zase s tím; on mi beztoho nedá na to nic. Šlenkertka

dostala do krku bouli a ležela osm dní. Lambl k ní přišel a řekl, že to není nebezpečné, ať dává obklady a leží; nepřišel ale ani druhý ani třetí den, ona měla silnou bolest, poslala teda pro Podlipského a teď zle na Lambla hubuje, že ji nechal tak ležet. On má ty svoje přednášky, celý den pak píše a málo chodí k pacientům. – Je churavý a tuze mrzut; nedivím se mu. Profesor Staněk bude mít ten týden svatbu. Josef Frič se bude také ženit, ale snad né hned. Vezme si Kavalírovou, svůj ideál. To byl velký smutek! – Ale je to nejmoudřejší Josefů kousek. Je to as osm neděl, co umřela Prudilová (od Myslíků paní), a on má již ohlášky s tou svojí pobočnicí, co vedle nás bydlela pod Emauzy. (– Ó konkordát!) Šabina je doma, bude se živit spisovatelstvím, [s] Arnoldem jsem mluvila, je tlustý, a jako býval, křikloun. Dostane službu v Strakonících. Některým, co přišli, museli sbírat na šaty, přišli polonazí. – Wenclíková je *těhotná!* – Tuším že v októbri slehne! Venclíček se šklíbí tomu, je ale snad rád, i ona. – Na tu slavnost se těším. Mayer ať jen ty věci sbírá a k tisku zchystá, nakládatele mu najdem. Pošli ty rudy; Mencl by také rád nějaké. Pozdravuje Tě. Kdybys tak při těch procházkách našel neobyčejnou bylinu, zvlášt na vrchách, vytrhni ji s kořenem co možná a pěkně vlož do knihy, listy a květ rozdělej pěkně, aby bylo barvu a tvar znát, a polož na knihu tížku nějakou, tak to nech, leč bude-li tuze vlhká, jednou jinám přelož; tak uschne dost dobře. – Tam jsou krásné květiny alpský a trávy. Není tam na jezeře také ten vodní ořech, jako v Miškolci prodávali? – Zeptej se; to Tě bude snad i těšit, když si toho budeš všímat. Všimni si všeho a všechno si zapíš. Což mi ten Mayer nebude psát o tom *upioru*? – Ať pošle, má-li sebrané pověry a písně, alespoň něco, dáme do Musejníka, beztoho tam nic kalého nemají, a on dostane honorár dvakrát, když by to později vydal o sobě. – U Vanků je novina ta – že ztratil faktor 10 f. KM i s tobočkou. Nezpozoroval to, až měl u Vanků platit pivo. Tu dělal rámus, zavolal policajta a chtěl nechat všechny okolo stolu sedící (známé Ferles – Ryba – Pavlas etc.) vizitýrovat. Ti

se rozzlobili, vstali, a že ať přijde hned komisař, že když to má být, ať je komisar vyšetřuje. Tak se stalo. – Ale mnozí tam od té doby ze zlosti nechtějí chodit, dokud on tam chodí. – To byla přenáhlenost! – Kdoví kde ji ztratil. – No ale už toho máš k čtení, až Tě z toho hlava rozbolí. Píš zase brzy – myslím, že snad list tento dostaneš; vyplatit ho nemám čím. Líbám Tě, i děti, mnohokrát. Buď zdrav a pamatuj na

BN

20/6 57 odpoledne. –

Včera přišel sem Mencl s Tvým listem; myslím, že můj list už nyní máš, odpověď na Tvůj druhý list, neboť jsem hned psala. Jeden můj i Tvůj se musely ztratit. – Divil se Mencl velmi, že chceš přijet na dovolenou, – neschvaloval to také z podobných ohledů jako já. – To bylo nepředložené od Tebe – zbrknout se najednou; ať je už jak chce, měl jsi dodržet, až jakou odpověď dostaneš. – Když by Ti dali 700 f., musel bys beztoho na čas nastoupit, než by Ti přišla pense; – když Ti to dají, nehodíš jim to zase pod nohy; formu alespoň musíš zachovat. Nyní jsi tři čtvrtě léta tam, chceš se vrátit zase s nepořízenou? Co Ti tu ti lidé řeknou, prosím Tě? – Takhle vidí každý, že si pomoci nemůžeme, a tak se přece ustrnou – pak si nemysli, že by mi kdo co dal, kdybys Ty se vrátil. Řekli by, když mají peněz na ježdění, ať nám daj pokoj; já to znám; ještě by mně vinu dávali, že jsem Tě snad sem lákala. Žes tam nemohl vydržet, s tím se nevymluvíš – byli zavření mnohá léta a museli mlčet – když svoji věc uděláš, nepotřebuješ se na žádného ohlízet. – Zde budeš zase marně chodit a čekat jako tam. To si nemysli, že bys tu hned něco dostal, – to víš beztoho, jak to chodí. Jestli by Tě ale Lanna vzal, dokud nejsi prost svého úřadu, to pochybuju. A co si počneš, jestli Ti budou ve Vídni naschvál všecko zdržovat, a pak ještě i zdejší ouřady? Tam, když by Tě rádi odbyli, – alespoň Ti rychle všecko expedýrujou. Já vidím, že Ty Tvojí prudkostí zase něco vyvedeš. – Když tolik let jsme museli trpět, to už o dva tři měsíce zle nebude. – Ostatně můžeš být rád, že jsi tam zdrav, zde bys beztoho neměl, co máš tam, – a zase do starého padl. – Nám bys tím jen zhoršil; – starat bysi se o děti nemohl, mně by potom nikdo nechtěl pomahat, a tak by nám nezbylo nic jiného než vzít hůl a jít žebrot. – A k to-

mu ke všemu ta policie; nyní bys zrovna přišel jim do rány, mají na Čechy s kopce skrze divadlo. Stöger nechtěl hrát v Aréně česky, psalo se o tom v Novinách a láli na Stögra, když ale na to nedbal, – šlo jich několik, Halánek v čele, k němu, aby hrál ve čtvrtek a v neděli, že musí hrát, a né jen v Aréně, ale i napotom v Stavovském; Halánek hned, že mu garantuje za 170 sedadel dole, 17 lóží a tuším 70 sedadel v galerii na *každé čtvrteční* představení. Stöger svolil; udělali petici k stavům, Fingerhut, Holý, Berger a j. j. šli s ní. Dělá to rámus a policie a Mecséry mají hroznou zlost a Halánka by utopili. Můžeš si myslit, že v tom kdovíco zase čenichají. Kdož ví, jestli nepůjde deputace od Výboru pro české národní divadlo do Vídně k císaři, aby se zapsal na část, – pak by to šlo. – Když dal v Miláně, může dát zde též, a jistě by také dal. Halánek začasť přijde k nám, a teď ho zase špiclujou; kdybys ses tu zase octnul, a jen na dovolenou, věř mně, že by v tom hledali něco jiného, neboť oni dobře vědí, že nemáme peněz na cestování z rozkoši, a pravý účel bys jim neřekl. Smazaného Tě jistě nemají. Lehko by se i stát mohlo, že bys potkal některého z amnestovaných, na př. Ar. Ten Tě zdaleka by pozdravoval, nedá Ti to, abys nezastavil se, on ale hned začne nadávat na kněžskou rotu, na konkordát a jezuity, to je nyní jeho koníček; špicl není daleko od něho nikdy – Tebe také ještě znají, mohl bys přijít zase do bryndy, ani bys nevěděl jak, a konečně i těch pár grošů ztratit, né-li cos horšího. – Abys do Prahy nepřišel a do Bydžova snad jel, – to Ti radím, zůstaň raději ve Villachu, tuším, že jsi už poznal to šosáctvo, a teprv bys je poznal lépe ještě. – Pak ty bryndy a psaní zase s tím vyplácením měsíčním a to čekání. – Já nevím, co Ti to tak to hlavy přišlo. – Já tu zkusím jako pes – a přece to všecko snáším a doufám: „no, za nějaký tři měsíce se to musí urovnat všecko a pak snad si oddechnem“ – a teď Ty se zbrkneš a zkazíš naposled všecko. – To víš, že se jim podložit musíš, chceš-li co mít, oni nebudou dělat, jak si Ty myslíš. – Ty říkáš: „My máme zákony pro to – já vím, co dělat mohu a né a co musím dostat.“ – Ty vaše zákony

jsou tak dobře změnitelné jako jiné, a že to nejde podle zákona, nýbrž podle libovůle, toho máš příliš mnoho zkušenění. – Když Tě budou chtít zkazit, máš jisto, že Tě zkazí, ale pokornou hlavu meč nebije, říká se, když jim ale sám meč podáš, pak mají lehkou hru. – Či Tě láká domácnost; co v ní najdeš? Bídu a chorobu. Jarouše pošlu nyní ven, a jestli pošlou pro Doru saganští, půjdu já do Lobkovic k Palacké, mohla bych tam jít třeba hned. Jestli tam Dora nepůjde, něco snad pro ni zde v Čechách vyhledám, aby mohla také přes prázdniny venku být; beztoho ani ona kale nevyhlíží. – Já jsem tuze sesláblá a zase mám průjem, ač né tak silně. – Ten vřed jsem měla zlý na tý kosti u krku, a zase se mi dělá vedle jeden. Je to, jako Tys ho měl na noze. Byla jsem už u Čejky i Hamerníka, abych viděla, jestli by se s Lamblem v tom srovnávali, každý mi říká lázně, dobře se mít, veselá být a jít na čas ven. – Mýju se studeně celá, ráno i večer, ale to ostatní jsou pro mě marné rady. – Čejka a Hamerník myslí, že ty vředy jsou něco od Tebe, ptali se, jestli jsi byl zdravý; já, že jinak ano, ale že jsi měl otevřenou nohu. „No však, však to není dobře!“ řekl Hamerník. Čejka povídal: „A ještě jste si do takové zatracené díry vlezli!“ – Také Lambl myslil, že to hlavně následek toho vlhka, pak zeslábnutí od slabé stravy, následkem čeho mám ten bílý tok zase poslední čas. K tomu ještě ten průjem, není div tedy. Mám užívat jod, aby se mi ty vředy nerozlezly po těle víc a víc, řekl Lambl. – Jsem tuze mrzutá s tím, k práci nejsem a k ničemu. – Vidíš, co by Tě tu čekalo, zase bys chodil po Praze nečinně a marně, omrzel bys sám sebe, nám bys neprospěl, lidé by Ti to za zlé pokládali a platné by to nic nebylo. A konečně kdybys tu já nebyla ani děti, co bys tu dělal? – To by ses dlouhou chvílí ukousat musel. Rozmysli si vše moudře a nemysli, „že snad bych Tě já nerada viděla a že bys mi překážel“, – jako tenkrát, když jsi z Uher přijel. Potom Tě to také mrzelo, žes přijel; mohls také mít pár zlatých v kapse, kdybys tam byl ještě zůstal. Potom když bys tu byl a dali Ti službu se 700 f. – co potom? – a třeba bez kauce? – Tak

bys poděkoval se a žádal o pensí? A jakž kdyby to nechtěli přijmout a někam Tě konec koncem, kdybys přece jen vzdoroval, internýrovali? – Aneb při vstoupení do privátní služby překážky dělali, abys žádnou nedostal? – Co potom? – A kde, kdybys chtěl jít, vezmeš pak na cestu? – Jen si to rozmysli, a né, když Tě tam někdo dopálí anebo se Ti tam zasteskne, abys chtěl hned se vším praštit. –

Kdybys přivezl hodně peněz s sebou, aby nemusel člověk na nikoho dbát, nechť potom, ale takhle je to věc těžká. Anebo když už budeš s poslední žádostí odmrštěn a zadáš o pensí, no pak je to něco jiného, čekat zde na poslední rozhodnutí, neboť když Ti nic nedají, nemohou Ti to také za vzdor pokládati, když si na jiné cestě přilepšit chceš. –

Neurážej se nad těmito slovy, ale abys potom jednou neřekl: „mohlas mi to říct!“ – Tedy Ti moje mínění píšu napřed. Jestli na ně nedbati chceš, přičítej následky sám sobě a nediv se pak, když z Tvého příchodu těšiti se moci nebudu. – Co se týče naší chorobnosti, to neměj nikdy starost, že by se Ti to nedalo vědět. Je tu Dora, kdyby mně bylo zle, – což dá bůh tak zle nebude – a kdyby se s Jaroušem to mělo tak zhoršovat, dala bych Ti to jistě hned vědět. On chodí sice do školy, ale kdyby Kramerius dnes psal, hned ho pošlu ven; může později dělat zkoušku ještě, to chodění v tom horku mu přece jen dobře nedělá. Jak je dva dni doma, hned je mu lepší s kašlem. Děti Tě líbají. Manku Ti ruku líbá. Byla tu její matka skoro celý týden. Chudák je bídná. Dostala krvotok, 16 neděl s tím ležela a od slabosti oslepla. Nemá kapku krve v sobě, tak je žlutá a studená. Byla jsem s ní u Hasnera. Také jí řekl, aby seděla v zelenu a silná jídla jedla. Těžko jíst chudému člověku. Dal jí léky, ale sotva bude vidět na to oko více. Tak má každý něco. Líbám Tě, buď zdráv a piš mi hned. –

To vĕm, ŕe jste si jiŕ asi kolikrĀte zaklel na to ŕenskĕ plemeno falešnĕ a ŕe mne takĕ jiŕ k nim poŕĕtĀte, ale kdybyste vĕdĕl a vidĕl, jak mi bylo a je, musel byste mne odprosĭt. Je to bĭda, bĭdou rozenĀ, milĕy hochu! Kdyŕ jsem VĀš list dostala, byla jsem velmi churavĀ, tyfus se o mne pokoušel, potom dostala jsem osypky – a tak slabĀ se cĭtĭm posud, ŕe nejsem k niĕemu. Tille povĭ vĀm, ŕe špatnĕ vyhlĭzĭm; protoŕ mi odpuste, ŕe jsem VĀm nepsala, a oĕ jste ŕĀdal, VĀm neposlala. Tu bĀseň „Omer a Merima“ nemĀm v mĕch bĀsnĭch, jĀ mĀm prvĭnĭ vydĀnĭ; starala jsem se o druhĕ, ale myslĭm, ŕe ho majĭ jen mladĕy ŀelakovskĕy, ŀafařĭk, v Museum a p., a to vĭte, jacĭ jsou pĀnĭ. Řĭkala jsem o tom Vorlĭĕkovĭ, aby se poptal, ale on u mne od tĕ doby ani nebyl. – No myslĭm, kdyŕ jste z 15 řĕĕĭ zkoušky dĕlali, ŕe na tom aŕ dost, aĕkoliv mne to mrzelo, ŕe jsem VĀm to poslat nemohla. – Co se tĕĕe A... svĀtku, to spolĕhĀm na VĀš vlastnĭ ŕtlocĭt – beztoho kdybych řĕkla ne, psal byste pŕece, to je tĕŕsko radĭt. JĀ vĭm, ŕe VĀm to uleh[ĕĭ, proĕ byste] to neudĕlal? – Ono je vŕdy sladšĭ [poslouchat citu neŕ roz]umu! Jen kdyby ŕabka [byla psala mnĕ alespoň,] abychom vĕdĕli, je-li svo[bodnĀ ĕĭ vdanĀ, spokojenĀ ĕĭ] nespokojenĀ a co [se to s nĭ dĕje! Vy pĭsete, VĀclave,] ŕe jste mrzut byl, jĀ VĀm to vĕřĭm a mohu si myslet proĕ. Ješĕ VĀm nĕkolik takovĕch chmĕr pŕes hlavu pŕejde, neŕ budete ze svĕho jĭst kolĀĕe – a putrtajk! – Komupak by nebylo ŕivobytĭ nĕkdy tĕŕkĕ? – „Die Welt ist bitter und nicht ohne Kandel zu genieŕen!“ povĭdĀ HĀfiz. Neni mi o chlup lepšĭ neŕ VĀm, nĕ-li hĕř. Milĕy VĀclave, nepŕĀla bych VĀm bĕtĭ v mĕ kĕŕi! Āĭm dĀle, tĭm je to hĕře, a kdyby alespoň nĕjakĀ nadĕje byla, ale to nic – ze ŕĀdnĕ strany! – Ve Vĭdni samĕ sliby, a nynĭ, kdyŕ muŕ ŕĀdĀ, obsadĭ mĭsta mir nix

dir nix a jemu utřou u huby. Nyní, když dali amnestii, zase žádal do Vídně, ale stará vesta, „až bude místo prázdné se 700 fr., že je obdrží“, – ano, v Munkáči v komůrce, to by nám snad nejraději dali všem Čechům, ale na jiné nesmí doufat, kdyby chtěli, dali by, když už pět obsadili za ten čas se 700 fr. Ještě naposled žádal, a když bude zdarma, zadá o pensí. Já bych tu musela zhynout, beztoho jsme se o všechno ožebračili, on tam s 300 f. sotva sám vyžije, co mohu od něho žádat. Příspěvků, jak jsem Vám psala, mám 12 fr. – a to nedostanu najednou. Ach Václave, kdybyste věděl, co my bídy máme! Vy také víte, co je zle, uvěříte to, ale mně je tím hůře, an netrpím sama. Sama bych si z toho nic nedělala, ale když vidím [ty děti, co vše po]třebujou, a nemohu jim to dá[t, to mne náramně hněte,] a to vlastně je moje [nemoc. S Jaroušem mám] zase starost. [To víte, že vloni nikde nebyl. Celou] zimu to dřepění ve škole, ten vlhký byt a slabou stravu a k tomu silné rostení přivedlo ho do staré nemoci, kašlal tuze silně, slábl a na píchání nařikal, takže sotva ty zkoušky doklepal. Lékaři radí jen ven – aby nebylo hůř, já se dost starala, tu a onde jsem psala, ale to víte, ono je přátel dost, dokud jich člověk nepotřebuje. Tam se boří paní, bude v domě rámus, tam se staví, onde čekají biskupa, tamto zase něco jiného, a tak je všude něco. A na některá místa nemohu samotného poslat. Dorinka půjde snad přece do Sagan, ale až po sestřiné svatbě, která se má na druhý měsíc vdávat. Pak se snad někam ven podívám, dříve budu sotva moct. Je mi toho tuze potřeba, sice nebude celou zimu se mnou pořízená. Na Slovensko mne dost zvou, ale kde na cestu! Pomyslete si tedy, při tolika trampotách, je-li možno mi s chutí pracovat. Já také nic jiného nepíšu než pohádky a pověry z lidu, ve fantasmii jsem v samých zlatých zámčích, hrabu se v zlatě a drahém kamení, sotva si čeho přeju, už to je – ale v skutečnosti samá psota. To jsem Vám psala, že Šálek je mým nakladatelem na pohádky slovenské, srbské a na české, které posud v rukopisu mám? – Platí mi za arch 10 f., překlad i původní. Tisknou se v Arcibiskupské knihtiskárně.

Vydání bude slušné. Vinětu na obálku dělá Mánes ze slovenského živo[ta] dle mého návodu. Mám už osmou korekturu. Slo[...korektuře] Hattala. [.....] v druhé si ji už sama prohlížím, i češtinu. Oni mají Slováci mnoho gramatik, ale žádný nepíše, jak by měl, abych tedy neměla pak výčitky, poprosila jsem Hattalu a on se k tomu ochotně uvolil. Budou se Vám líbit. Pospíšil se nyní náramně zlobí, tak prý přečestěné že by je byl také vzal; to věřím, ale nebyl by mně dal 10 f., a kdoví jestli by byl dialogy chtěl trpět v slovenčině psaný. – To je můj výdělek, mimo Školy a života. „Žena“ leží v stole – kolikrát pustila jsem se zase znovu do práce, ale není nic do toho, nemá to žádné živosti, a vždy s tím zase praštím. Snad na venku budu moct psát – a ať je to již jak chce, dokud mi nebude lépe se zdravím, není s takovou prací nic – nutit se to nedá. Št..c byl as před dvěma měsíci u mne, jestli jsem mu něco napsala do Poutníku. – Já že nic, že mi to ani nenapadlo, že musím psát, kde mi hned platí... – Měl žlost a předhazoval mi, že jinám mohu psát a jemu né, já si ale myslila své a nechala ho zlobit. Jsem ráda, že nyní nepřichází ke mně s jeho kázněmi. Myslím si:

„Mich zu warnen, mich zu mahnen,
Frommer, unterlaß,
in das Land der *guten* Namen
habe ich keinen Paß – –
eure Moralsysteme
sind mir allzu graß!“ –

On se tuším za mě modlí co za ztracenou dceru. Kdy Rieger vydá Máchovy spisy, nevím, ale myslím, že to už Bellmannovi dal, jenže tam mají náramn[– –]

[— — —] člověk nemůže někdy ani vědět, jak to přijde k slovu. Já nechci být nevděčnou, ale perné byly ty příspěvky, to říkám Tobě. Se Staňkem nejsme sice nepřátelé, ale já ho poznala a od té doby se naň v ničem nespolehám. U něho je, jak jsem vždy říkala, velký kus marnosti při těch dobrých skutcích, co dělá, — zpočátku se do toho žene, to by duši dal v prvním návalu, to je plánu až pod oblaky, slibů, a když trochu ta horlivost přejde, je po všem. Já nevím, co by on všechno nebyl pro mne vymyslel, moje spisy vydat, byt mi zaopatřit zdarma, já neměla mít žádné nouze, v pokoji jen pracovat a bůhví co vše. Zpočátku věřila jsem, že je čirá šlechtnost a že to dělá z ohledů vlasteneckých, později jsem se přesvědčila, že to ještě něco jiného; písemně se to říci nedá (není to nic fingerhutovského), ale ústně Ti to povím. K takovým intrigám já fantasii moji nebudu namahat a nepodám. On přede mnou odhalil všechny tajemství své k tomu účelu, žádost však vyslovit se ostýchal, a tuším, že konečně, vida, že dělám, jako bych nevěděla, co tím vlastně chce, nahlídl, že nemoudře jednal, svěřiv mně tolik věcí choulostivých, ačkoliv se nemá u mne co bát o svoje tajemství. Proto jsem také přestala tam chodit, ačkoliv jsem dříve každý týden na čaji u něho byla. Dříve si přál, abych s jeho nastávající paní seznámila se blíže a pak do domů chodila, pak ale před svatbou viděla jsem, že jinak smežšlí. Jáť beztoho na to ani nepomyslela, chodit k ní, chudá kompromitovaná úřednice nehodí se k dceři guberniálního rady. — Ona je ostatně dobrá a upřímná ženka, a zkusí s ním myslím chudák dost. — Myslím, že je rád, že se o něho pranic nestarám, ačkoliv já snad jediná byla, která mu upřímně pravdu řekla; není oblíben. Co se jeho jmění týká, psala jsem Ti již, že to není, jak se dělá. Má

dluhů pod krk. S ní dostal 6000 f., ty nebudou dlouho trvat. On je zvyklý žít panský, a tudy něco spotřebuje. On mi ze své kapsy nedával nic, skoro co jsi Ty pryč, jen mně dával příspěvky od Palackých a pak ještě dva zlatý. – Ty dva zlatý, nevím, nyní snad odpadnou a ten měsíc mu Palacký také už nedá, dal to mně. – Tak budeme spolu kvit. Ostatně mu za mnoho děkuju a před světem bych ho zastávala. – S Krejčím jsou kamarádi, ale kdybych zase Krejčimu povídala, co on o něm mně řekl! – Vidíš, tak jsou ty přátelstva! – Krejčí má synka zase a Staněk i ona jsou kmotří. *Ivan.* – Do Poříče při takovém našem přátelství nechci Doru poslat, a také tam, ač se dobře měla, nic ušlechtilého neviděla, ona přestala již být holkou malou, a nyní musí člověk na ni jiný ohled bráti. – Čejkovi je trochu líp. Dnes po prvé byla jsem u něho v pokoji; ach bože, ten je bídný, sotva že mluví, a hnout se nemůže. A chudák myslil přece, co mi skrze Doru slíbil, aby chodila do toho hudebního ústavu, chtěl tedy se mnou mluvit. Tak mi to dal všecko na ruku. Tak si naříkal, co vystál, a povídal, že je to hrozné, když člověk čtyřikrát umírá, neumře a pak teprv léta ustavičně umírá. Mně ho je tuze líto. Myslíla jsem, kdybych mu tak nějaký malý dárek mohla dát, něco k snědku, a napadlo mi, jestli by to mnoho nestálo a dobře se dostalo sem, as dva tři krásné, sladké hrozny – do malé škatulky – kdybys mi poslal. Já nevím, nechávám to na Tobě, ale myslím, že by ho to těšilo; zde jsou ještě kyselé a zelené. – Jestli by to ale nešlo, pust to mimo se. Mám tedy nyní žádat o chudé vysvědčení; to Ty mi budeš muset poslat snad z Villachu, to víš, že mi ho zde nedají. Pak to musím zadat k Lobkovicovům do kanceláře a to ostatní se poddá. Budu také prosit hraběnku o protekci. – Když se pak Dora naučí hlavním základům hudby, nemusí ani hbitě hrát umět, jen když bude tolik umět, aby znala učiti děti. – Když bychom jí více dát prozatím nemohli, alespoň by se přece nějak protloukla. Teď se hledají učitelky pro děti mnoho do Uher, Valašska i Ruska, a hlavně z Čech jdou; dostávají i 300 f. i více platu s výpravou ostatní, a žádá [se] jen hlavně

frančtina a hudba aneb němčina. Možná že se nám lépe povede a že ji budem moct dát více učít a že jí třeba nebude jítí záhy mezi cizí lidi, ale budoucnost není před námi rozprostřená, a protož lépe toho, co přítomnost podává, použítí. –

Tolik jsem Ti toho už napsala, a ještě nic o Tobě. Co mám říct k tomu darebáctví? – Frič řekl, abys šel čím dříve tím lépe, když je tak; ale s dobrou. Já také myslím s dobrou, víš, že msta mnoho umí. Ti tam budou ovšem třebas rádi, ale kdož ví, jak to ve Vídni vezmou, to víš, že neradi dávají pensí; – když vědí, že je člověk ještě k světu (a viděli Tě, že jsi ještě chlap). Já nevím, jestli to tak rychle, a jak si Ty myslíš, půjde; nevím, *kdy Tě tu* uvidíme, a dokud nemáš vše písemně v rukou, budu se bát, že zase z toho něco pojde a že se to ještě na dlouhé lokte protáhne, bojím se, že Ty potom z netrpělivosti něco vyvedeš. Těch 100 fr. musel bys také hledět zpátky dostat, to víš, že Frič také je potře- buje; k čemu by tam měly ležet, když by Tobě neprospěly. – Kýž by to už všecko bylo odbyto; já nebudu mít zase s tím pokoj. Ty pišeš, kdybys tam něco dostal? Zeptej se, kdož ví, jestli by to vskutku nebylo lépe s platem, jenže by to dělalo pánům snad oko. Avšak tam též sotva by Tě co netechnika potřebovat mohli. Tomu Lannovi piš. – Wenclík se dostal do Litoměřic; ona je na rozsypá[ní], je zde ještě. Chudák, také s ním začínají šmejkat. Pozdravujou Tě. – Mencl má mnoho práce, ale málo výdělku jako obyčejně; to je můj čtrnáctý pomocník, ale čím může, vždy pomůže, a nikdy ani muk. – Dnes nám také dal 1 fr. Šlenkertka je v Roztokách na zdravém luftu – vyhlíží také špatně, ale sebrala se tam. Také Čejku, jak vydrží trochu pohyb, tam dovezou; jestli myslíš, že by s tím dárkem, těmi hrozny, [se] to vyplatilo, a můžeš-li to udělat, tedy to pošli, dokud je zde ještě. –

Ten článek napíš pro Noviny. Když se tam déle zase zdržíš, snad budeš mluvit ještě s p. Mayerem; pozdravuj ho a ať tedy nezapomene na dané slovo a pošle mi něco a ty články ať pošle třebas také na nás, udej mu byt, také

p. Frčnickovi, pozdravuj a že mu budu velmi povděčná, když mi některé ty věci sesbírá. Mohl by Ti něco dát s sebou. O těch *rojenicách*, *roděnicách*, *súdenicách* (řec. mythol. Parzen) jsem četla. Nerozumím sice každému slovu, ale smyslu zcela a někdy i celým větám. Záhy bych se tomu nářečí naučila, dokonce písemní řeči. V Čechách, na Slovensku, v Moravě přichází zhusta v pohádkách, že k porodu dítěte přišly tři babičky, neb potom, neb při křtu že za kmotry byly, a ty dávají dítěti obyčejně za dary krásu neb jiný neobyčejný dar, pak prorokují nad ním, co se s ním stane a jakou smrtí sejde. – To jsou ty tři babičky – neb tři kmotřičky – též ty rojenice, jenže u nás jména snad jiná měly v pohanské době a je ztratily, a tam se zachovaly. – Jsou to hezké články. – Trstenjak dopisuje Krolmusovi také; musí být velký milovník starožitných bádání. – V těch číslech je také kritika na Düringsfeldovu; myslila jsem, že ta Němkyňa nikdy se nevhlubí v živel slovanský, a kdyby deset tisíc písní přeložila. To je pouhá industrie. – Na ten kámen z toho Landskrone nezapomeňte – a popíš pak, kde a jak byl, a alespoň něco o zámku; a když něco ty páni najdou, ať to pošlou do našeho Museum, ačkoliv to patří myslím lublanskému. No ale, když se jen dostanou do rukou slovanských – vše dobře. – Boženku proved', až tam příjdou, ony ke mně Staňkovy zde také tuze laskavy jsou. Musím tam dvakrát za týden k obědu, a jakkoli mi o to není, ono se u nich skromně jí, přece mne ta jejich srdečnost těší. – To je mi divné, že se Boženka padne z masa. Možná že zapadá, to by ale přece snad cítila a matce psala; matka myslí ale, že žijou jako *bratr a sestra*, Božena to prý vždy chtěla. Já myslím, že nebudou snad takoví prablázni nepřirození, ale možná že si toho až mnoho dávají. – To ovšem staré říct se nesmí. Jede tam Josef, její bratr, na prázdniny, ten ji tedy uvidí. –

9/7. No tedy už mám závdavek, vzpomněla jsem, že má Nebeský ten článek; poslal mi 10 fr. – tedy ještě na několik dní na živobytí. – Kde ale byt dostanu, to nevím. Na 100 –

110–120 žádný není a ty větší vzít nemohu; a co je k dostání, samá díra vlhká. – To bude bída. – Děti Tě líbají, a byly také zarmouceny, že ještě nepřijedeš. Udělej si to tedy, jak rozumíš, a piš mi zase brzy. Pošli mi tedy to vysvědčení chudoby – jestli s těmi hrozny to nepůjde, tedy to nech. – Nějaké ty obrázky a rudy nám tedy přines a nech Ti daj také kousek rukopisu pro mě. Já myslím, že to bude pro budoucnost velmi dobře, žes tam v tom Villachu byl – a trochu je povzbudil, někdy z malých příčin povstávají velké věci. Také na Tvoje zdraví to působilo, když tak dobře vyhlížíš. U mě to nenalezneš. Kdybys tam zůstal byl, byla bych se tam podívala, ale odstěhovat se tam by také pro děti nebylo. –

Tedy sbohem, buď zdrav a těš se, jak můžeš! Pozdravuj známé. Mně se často už zdálo, že jsi přijel a že jsem já ještě spala. – Líbám Tě srdečně.

Tvá upřímná žena

B

9/7 57

Ne každému dáno neobyčejnými činy se vyznamenati, ale
Vlasti prospěšným může být každý člověk. -

Napsala do památníku Ladislavu Staňkovi, mladé to
ratolesti statného kmene českého,

Božena Němcová

V Praze 20/7 857

24/7 57

Milý muži! Právě nyní jsem dočetla Tvůj list a hned Ti odpovídám, aby Tě list zastíhl, což myslím že ano. Já bych myslila, abys ale přece počkal, až budeš mít dovolení v ruce, – já nevím, co je to, že se tak bojím, aby z toho něco nepošlo. – Ale jinak se už na Tebe těším, to mi věř, protože jsem už nějak na mysli všecka kleslá a že si myslím, když tu budeš, že budu přece alespoň někoho mít. – Já tu ovšem mám přátele, Staňkovic jsou tuze hodný ke mně, Hanušovic, Palackých, Lamblovic – Mencl, Šlenkertka, to jsou tak upřímní ke mně, že nemohu slovem ukřivdit jim, ale to víš, abych jim řekla, opravdu jak mi je, to se stydím, oni mne litujou tak dost, a kdybych jim pravdu řekla, zdá se, že by si myslit museli, že na nich žebrám, a to mi je, jako když mne horkou vodou polívá. Když on má každý své starosti. Tenhle měsíc je to zase zlý s námi, činže, a krejcar není v domě; Skřivan mi také dal místo 7 fr. ten měsíc jen 5 f., že více nedostal, – tahle žebrota mne už nejvíc hněte. Budoucí měsíc jede Skřivan na cesty do Vlach, Triestu, Milána, Benátek, a to sotva co dostanu; no snad ale nějak vyjdem, že to nebudu ani víc od něho potřebovat. To dostanu také zase od Šálka pár grošů. – Byla bych ráda vypověděla, skrze to vlhko, ale když nemohu dát ještě hned činži, nemohu vypovědit, a tak budem muset zase v té díře zůstat, mrzí mne to tuze. Tady náramně byty přidražujou, nahoře platí už 300 fr., pomysli, za těch několik pokojíků. – Také skrze Jarouše budu ráda, já sice psala ty dni Danešovi, ale nevím také, jestli dostanu žádanou odpověd. Vinařický je hodný, ten mi psal hned a byl by nás tam vzal oba i Dory, ale on sám nyní odjede a nejspíš se co nejdřív do Prahy dostane, na Krbcovo místo k Sv. Jiří. – Když chceš už tak brzy přijít, to snad Garbu uvidíš, slíbil, že se tu zase stává

z Karlovar, a to on tam přece 6–8 neděl zůstane, jestli chudák neumře. – Teď Ti tam přibylo přátel, když jsi na odchodu. Ba ano, kde by nebyl Čech neb Slovan, ti najde na každém konci světa. – Když je tedy ten inženýr tak horlivý a hodný chlapík, upozorni ho, aby dával pozor, když by se měly nějaké starožitnosti vykopat, aby se nerozšantročily aneb do cizích museí dostaly. – Ať to raději sám koupí a sem odešle do Museum, neb to mnoho nestojí od těch lidí, co to vykopají, zvláště jemu, aneb ať si to dá zde zaplatit. To by ale musel napřed lidé upozornit, aby dávali pozor; popelnice, zbroj a podobné věci se nalézají na takých místech. – Pozdravuj ho, když je hodný krajan, také Cejnekovic a toho kaplana. Řekni mu, ať mi jen spíše ty pověry okolní, pohádky, hry – obyčeje na každý roční svátek, pověra, když je bouřka (co nejvíc ženy vědí) a vítr, – dávají-li také větru nebo Meluzíně mouku na okno jako u nás a na Slovensku? – Mají-li pověry na dni Ondreje, Martina – Lucie? – Chodí-li koledovat a jaké písně zpívají vánoční přitom a jaké o velikonoci? Vynáší-li také smrt ze vsi? – Jak jmenují postní neděle, od první postní až do první po velikonoci. – Pak se zeptej, jak tam říkají (či-li to děti dělají), když chytí berušku, červenou mušku černě kropenatou. U nás a na Slovensku posadí si ji děti na dlaň a ptají se jí holky, kam se vdají, či dolů či hore, či k milému bohu, – a říkají také pánbožkova kravička, slunéčko – Marienkäfer. – Ta byla Ladě zasvěcená a posud se to mezi lidem pamatuje. – Také majka byla posvátný brouček. „Majko, majko, dej masti na bolesti,“ křičí děti u nás. – Kukačka, havran, vlaštovka, holub, labuť, vrána, kohout, straka, kačice, to jsou samé mythologické ptáky – pak hadi, žába, jašterice – majka, beruška a j. též. Bílá koza, černý pes (černoboh), bílý kůň (na němž Svantovit jezdil), tur, to vše se v pověrách posud opakuje. Tak i květiny posud nesou jména těch, jimž byly přidány, aneb že se právě ty a oné obětovaly – na př. *peruník*, *Schwertlilie* – kapradí, svatojánské kvítí (co zastrkují před sv. Janem) a p. To jim všecko řekni, jmenovitě také Majrovi, aby si toho všimli. Nejvíce dovědí

se to mezi ženskými; ty když dětem povídají pohádky a s nimi si hrajou, mají takových rozličných malých písni a her – a říkání, které nejsou bez významu, taktéž ukolíbavky, na př. Spi, děťátko, spi, zavři očka svy, pánbůh bude s tebou [spáti], andělíčky kolébati, spi, děťátko, spi. Slovenský jsou ještě pěknější. Huli beli, usni, přijdu za tebu sny, oj sničky do hlavičky od tvojej mamičky. – To vše je potřeba vědět, a také aby se tomu matky učily a zapomínaly na ty bezvýznamné tlachy, co někdy mluví a jim zpívají, to jest ve vyšší společnosti. Ty ještě umíš, co Ti babička říkala: Když jsem já byl malý chlapec, na housle atd. To je pozůstatek staré nějaké balady historické, které se za starodávna odříkávaly, jako srbské písně posud slepci monotónním hlasem odzpěvují. Tak jsem to vypsala, abys to mohl těm dvěma také dobře říct. Co se těch kamenů týče, tedy nekupuj pro *Museum nic*, Krejčí řekl, že abys to nechal, že nemají teď peněz, že bys musel na to čekat dlouho. Přines jen pro nás, a jestli něco bude, Menclovi. Do toho *Museum* ať to tedy Majer jen slovinčinou napíše, však se to přeloží. Tu Bčolu – nebo Bočelu – vypůjč – pošleme mu ji pak zase, zde bych ji sotva dostala, bude jen v redakcích lebo leda u privátníků, kteří neznáme. Musejník vyšel a v něm kapitální článek od Vinařického proti Marešovi. – Potom Palackého Dějiny, věk Jiříků, to Tě zde čeká. Pražského Posla vyšel 6. svazek, ale pátý je posud zabaven. Dostaneš ho, ale nemají už první svazky. Sbírký pro „české pedagogium“ se od místodržitelství zapověděly, to je krásná věc! Je to proti konkordátu. Ale konsistoř litoměřická to nechce tak nechat, chtějí do Vídně stranu toho, protože se ví, že Mareš na tom vinen a že jsou udaný jako strana panslavistická; z toho ohledu prý se to pedagogium založilo a že naň skládají, a né prý kvůli věci samé. Teď je kněz v tom proti knězi, Mareš se ještě vztekne, dokonce že ve Vídni mu tu jeho politiku pranic neschvalují, ba že je to mrzí. Řezáč ale peníze neodvedl k místodržitelství, nýbrž je uloží do spořitelny na jméno „České pedagogium“ a na opětnou žádost teprv tu knížku tam dá. – To jsou rámusy. Staňkovic by rádi, kdybys

na Celovec jel, abys jim mohl o Boženě podat zprávu. Josef tam letos pojede, stará ale né, oni se ji bojí pustit, aby se nerozstonala na cestě. Doufám, že mi budeš ještě psát, než odjedeš, kdy Tě máme čekat. Kdybys to místo do Prešpurku neb Vídně obdržel, to by prošlo, já ale také nedoufám. Lannovi chceš-li psát, můžeš vždy do Prahy, on má truhlíčku pro listy u svých dveří a každý den se za ním odtud posílají. Jmenuje se *Vojtěch*. Číslo domu nevím, ale naproti Museum. Zde je ovoce dost laciné, ale přece ho málo pojíme. Mám jíst hodně rybíz a jahody, ale ty jsem jen dvakrát okusila. Zde mnoho prší a je draho. – Děti Tě líbají i já. Buď jen zdrav a *dobře* si vše spořádej.

Tvá

B

[Adresa:] Wohlgeboren / Herrn Herrn Josef Němec /
k. k. Amtsoffizial bei dem Hauptzollamte in / Villach /
(Kärnten) /

[---] *Hamleta!!* Josef – Hamlet. Polonius – Sojka. Laertes – Karel. Královna – sleĀ. Rittersbergová. Ophelia – sleĀ. Anna Kavalírova atd. Nejlepší prý hraje *duch*, dokonce když se ztrácí. Chtĕli prý, aby ho dával Rittersberg, ale nemĕli proň kostým; – mohl ho dávat *v negližé!* Bude se ale hrát nĕmecky!!! Ano nĕmecky z pouhé zdvořilosti k sleĀnĕ Rittersbergové. Bude tam také sleĀna Rottová a madame Mužák. – Nové pŕatelství! – Josef dopisuje Svatopluka, ŕtuduje na frašku pro Kašku, z legrace dĕlá ŕprýmy pro kalendáŕ à la Rachejtle – a pak kontroluje sklady ŕpiritusu – ale né co sám vyrobil! – Ale té mystiky se pŕece zbavuje a snad jeŕtĕ z něho bude

„ein neuer Jonas,
ein jämmerlich verschlungener,
doch glücklich ausgespiener
vom Wallfischbauch der Mystik“.

No a ty ostatní noviny se dovíte vŕecky zde, a beztoho ŕe Vám je také Tille poví. – Stanĕk mĕl 21/7 svatbu – a uŕ má Majku svoji doma. Já k němu dávno již nechodím. Dokud jsem okolnosti jeho neznala, tak jsem lecco pŕijmula od něho a na ŕeĀi jeho vĕřila, stranu té neb onĕ podpory, – ponĕvadŕ to vŕdy jako více pro dĕti než pro mne dĕlal, ale co jsem poznala, ŕe mu je tĕŕ o groŕ zle, o nic jsem mu neřekla, a pak neumí drŕet slovo, jakoŕ to vŕbec v módĕ nyní u pánŕ. Mezi sprostou holotou ŕe se jeŕtĕ vyskytne tu a tam hlupák, který, co slíbí, také drŕí, ale to je blázen! Chtĕla jsem Vám psát do Budĕjovic, ale když mi řekl Tille, ŕe tam co nejdŕív pŕijedete a list ŕe by Vás v Budĕjovicích nezaŕtíhl, dávám mu ho s sebou. NeĀette ho nikomu – Ālovĕk neví, jak se někdy slovo roznese, a já jsem nyní tak od svĕta

odloučená jako nikdy a mám pokoj, nerada bych zase byla štípaná. – Jestli je tomu tak, že se bude Jura ženit, řekněte mu, že ho *srdečně pozdravuju a že mu přeju štěstí*. Když by jednou do Prahy se svojí ženou přijel, ať mne navštíví a ukáže mi ji; vyřídte mu to a že zůstanu jeho *starou* přítelkyní. – Nemohu nenávidět, kdo mi jednou byl milým. Potom se ho zeptejte v tajnosti stranu těch listů – ať Vám řekne pravdu, nech je to tak nebo tak, jen jestli nemohou přijít do rukou, kde bych já byla kompromitovaná, – to bych si byla nezasloužila a byl by za to nectný člověk. Já nechci nic nyní než pokoj – pokoj od lidí, pokoj v domácnosti, abych mohla si oddechnout, a zdráva-li zůstanu, pracovat. Ale nevím, bude-li to kdy. – Polda mi dávno nepsal zase. Já mu o Vás psala. Karel mi psal a pozdravuje Vás také. Je zdrav a má se lepší než my. Můj výlet jediný byl letos na Točnick, Valdek a k Svatému Ivanu, byla jsem na tři dni venku. Jsem pozvána do Lobkovic k Palackým na léto i k Riegrovům, ale nevím, jestli na ta místa půjdu. Tedy se těším na brzké shledání a čaj „mit höchsteigener Hand“ udělám, jen abych byla zde. Že bydlíme ještě v našem hnízdě, to víte; v letě máme ovšem hezkou vyhlídečku, ale v zimě to bylo mizerné. – Ale nyní vypovím. – Ještě něco. Hattala překládá „Igora“ do češtiny – to bude něco krásného. On mi to čítává. V ruštině se mi to ani tak nelíbilo, a je to nesrozumitelné. Je to chlapík, ten Hattala, ale kousavý. – Teď se ten náš národek zase trochu tře – svrbí je záda, volk o volka a vůl o buk. No však to uslyšíte. Také Vám musím sdělit, že dr. Čejka na smrt nemocen, měl velmi silné hrkání krve a posud není z nebezpečství. Byla by to zase pro naši literaturu škoda; on psal málo, ale co psal, bylo jako ze soustru, a v nemocnici platil co první inteligencí, pro staříčkou matku jeho největší ztráta a Fingerhut by měl zase naháňku o jednoho soudce na to vypsané dráma. – V Museum uvidíte všelicos nového, dva vozy amerických studií – pak „přepodivné brouky, dobytek i plaz i šelmy taky“. – Pana Dundra tam také ještě najdete, nosí střevice řemínkami přivázané okolo nohy. Až

umře, tak ho vycpou namíste toho vypelichalého jedno-
rožce. Starý Hanka, co mu visí na krku Anka, povídal mi,
že jste prý mu odnesl nějaké ruské knihy, já řekla, že o tom
nevím. – Ať Vám Tille hned přečte „Musejní sezení“ –
to nezapomeňte. – Ještě něco: Frau Ida Düringsfeld obla-
žila zase Prahu svou veleučanou osobou; a chce mermo-
moci překládat Babičku. – Já odmlouvala – ale když to musí
být, spánembohem – dovolení moje má, ale jsem zvědavá,
jak to dopadne. – Co už lidí tu Babičku nebohou překládalo
a rozkládalo! Bellmann to chce vydat s *obrázkami*! Bylo by
to gut, ale přijde na to s jakými! – Vidíte, co já Vám toho
přece naškrábala, a chtěla jsem jen kousek – ale to je proto,
že jsme dnes neměli na oběd a večeri též odbýt musíme
jako svatováclavští strávníci, co nosejí bracelety na nohách!
Ale člověk chudý a mrzutý, to je prý pravá bída! – Já Vás už
vidím v té kutně, jak se Vám plete okolo noh; je to vážná
uniforma, což je o to! Měli byste nosit ještě po straně kropáč
místo kordu. – No, jen duše Vaše když není v kutně, tělo
ať je. Nyní si ji vesele vykasejte a skočte si! – Příroda nech
Vám je chrámem, a když budete klečet před krásným
děvčetem (teď už máte ohebná kolena), myslíte, že klečíte
před oltářem.

„Mit aller Andacht früh und spät
lies in der Schönheit Alkoran,
denn daß ein ander heilig Buch
authentisch sei, das ist en Wahn.

Nur nicht dein *Ich* vergöttern,
doch was du liebst, o bet es an,
denn daß die Liebe Götzendienst
und Ketzerei, das ist ein Wahn!“

povídá apoštol lásky. – Děti Vás pozdravují a těší se na
Vás. Dorinka umí už také třešňovou *bublaninu*, a pak Vám
také musím říci, že bude Vaše hospodyně mluvit francouz-
sky. Ale již dost, sice by nám žádný klep k tomu čaji ne-
zůstal a já bych Vám musela jen samé jeremiády povídat

o sobě, které se mi ale již dočista zhnusily! Buďte zdrav, na
shledanou! Vaše upřímná

B

Pozdravujte p. Kulicha.

Na Hynkův svátek 857

Čekáme na ten slíbený Tvůj list, ale Ty máš dlouhé lhůty, vždy od půl léta do půl léta. Jak se bude tátovi Tvoje rychlá korespondence líbit, nevím. Také se ráda podívám, čím se budeš vymlouvat, žes tak dlouho nepsal; bude Ti velmi těžko Tvoji nešetřnost v tom ohledu chtít omluvit. Myslela jsem si dnes na hřbitově, to že by Hynek nikdy neudělal, aby k rodičům tak malou vážnost měl jako Ty, Karle. – Podle saganských se nespravuj, jestli oni mně píšou neb nepíšou; já to oželím, když to musí být. U Tebe je to zcela něco jiného, Ty nestojíš ve světě ještě tak samostatně, a proto je to od Tebe ta největší nevděčnost. Kdo se Tě má zastat, když budeš něco potřebovat (ku př. nebude to dlouho s vojenským stavem) – anebo kdybys nemocen byl nebo se zmrzačil, – kam chceš pak se obrátit? – Od koho doufáš podpory? – Máš-li takovou duši na světě, která by Tě tak milovala jako já, v každém případě života, tedy se obrať k ní a já zapomenu, že jsem měla nevděčného syna; jestli ale nemáš na koho se spolehnouti, kterak můžeš se k rodičům tak chovat? Či myslíš, že je to také naše povinnost, milovat i dítě nešetřné, lhostejné? – Tátu znáš, když se rozhněvá, a mě-li neznáš, tedy Ti povídám, že dlouho shovívám, že odpouštím, ale kdo jednou cit můj urazil, ten se mi stane lhostejným. Chraň se, Karle, ať to mezi námi tak daleko nepříjde, pak by marné byly Tvoje výmluvy; láska se nevyprosí ani nevyhrozí. Jestli Ti láska k rodičům v srdci zchladla, to pak ovšem smutná věc, a nedivím se, když o ně nedbáš. Kdybys měl k nám upřímný cit, tu by Ti často napadlo, jak jsem nešťastná, ztrápená, a tu bys, třebaš na smrt zemdlený, vzal péro a účastenství jediným pozdravem a poptávkou ukázal. Tobě ale více na mysli daremnosti ležely, takové daremné myšlenky, kterých bys varovat

se měl a né jim dávat úplnou svobodu nad tělem i duší. – Však ty vzpomeneš, Karle, jednou na každé matčino slovo a rád bys se všim se mi svěřil, kdybys mohl. – Mně se zdá, kdyby Tě takhle ten čas, co jsi mi nepsal, bylo došlo psaní, že jsem mrtvá, – že by Ti bylo svědomím zatřáslo! Jen se toho vždy ptej, to Ti dobře poví, a neposlouchej zlého rádce. Dětem neposílej podruhé peníze, třebaš Ti psaly, to je ledabylo. My od Tebe nic nežadáme, buď rád, že máš tolik, abys nemusel se nuzovat, až bude nám lépe, přidáme Ti raději. Otec žádá do pense, přijede domů a bude si hledat privátní službu, je tam už rok a ještě mu nedali žádnou větší službu, ačkoli slibovali; tedy odejde. Já bych to zde déle nevydržela, příspěvků mám jen 12 f. a to nestačí ani na oběd, to ostatní musím si vypsát, a teď jsem tak churavá. Kdepak je ostatní, činže a oděv. To prošení se mne omrzelo už, raději jsme o hladu. Já nemám pomalu v čem chodit, mám jen tu černou sukni a kabát od Marie a ty hedbávné šaty od hraběnky a ty už jsou špatny; košile, všecko mi dochází; Jarouš chudák nemá kusa košil, ty černý kalhoty od Tebe nosí pořád a od táty santiglové a ten modrý kabát sotva už oblékne, je mu malý. Ale on chudák vždycky říká: „Jen, mutrličko, když máš co jíst, copak, to se na mě neohlížej.“ Štěstí že má ty obědy. Musím ho doma jen mýt dvakrát za den, ráno a večer ve škopku se polívá studenou vodou, a chodí na procházky. Chtěla jsem ho poslat ven, ale když jsou ti lidé neužilí, a kde by ho rádi viděli, nemohu ho samotného poslat. Až táta přijede, může s ním do Bydžova. Kdyby byli vzali Doru do Sagan, byla bych také někam ven šla, ale tak nemohu a musím zase v Praze zůstat. Bůhví jak to se mnou bude. – Ten byt jsme měli vlhký, to víš, já ležela v nejvlhčím koutě, postel mi zrovna shnila, a to mi také dělalo zle. Zjara jsem kašlala, pak jsem dostala jako tyfus a potom jsem dostala vyrážku po celém těle a na zádech jsem měla 18 velkých neštovic – a nyní jsem velmi slabá a ustavičně mne hlava bolí. A ven nemohu, a byt také nemohu vypovědit, když nemám na činži peníze ani na druhý byt závdavek. A proto budu ráda, když

táta domů přijede, alespoň, kdybych se rozstonala, někdo tu bude, aby se o ty děti staral. Dora chudák také by potřebovala jít trochu ven, špatně vyhlíží. Učí se pilně francouzsky, paní Palacká jí za to platí; až se dobře vyučí, pak trochu hudbu, a nechť jde za vychovatelku do Uher nebo do Ruska. Já jsem se těšila, že se budu moct snad letos do Sagan podívat, ale myslím, že to nebude už ani do smrti. Peníze na cestu nemám, nemám takový důstatek oděvu, aby se nemuseli naši za mě stydět, a konečně kdoví jestli bych z Tebe radost měla, tedy raději ani se o to nepokouším. Pan dr. Čejka byl na smrt nemocen, třicetkrát plival krev. Posud se nemůže ani pohnout. – Já vydávám Slovenské pověsti, po těch budu překládat srbské a pak české a ruské. Mánes dělá k nim vinětu. Mimo to vydám dva svazky dětských pohádek a pak hry a písně. Také do Školy a života vždy píšu a do Živy; to je můj výdělek; Dorinka si leckdys vyšíváním něco vydělá a Jarouš p. Menclovi kreslí vzory. Uvidíme tedy, jak budeš v slově stát a kdy dostanu od Tebe *list*, a né jen cedulku. Buď s Bohem a polepši se. Pozdravuje Tě Tvá upřímná matka

B

Pozdravuj p. Kodyma a list přiložený dej Gustavu *samotnému*.

Milý muži! Tvůj list mne zarmoutil nemálo a přišel v dobu, kde i já jsem všechna ztrápená. – Tak jsem už po Tobě toužila, ale ono se nikdy nestane to, co bych já přála, to se opravdu opakuje v každé té nejmizernější věci; kdybych se na kousek jídla těšila, zajisté se spálí, nebo to není tak, jak jsem si přála. – Já vím, až přijdeš, že to bude snad ještě horší, že mi domů peněz nepřineseš, abych se na to těšit mohla, ale tak mne ta starost už sklíčuje, že to sotva už sama nesu, a k tomu co den slábnu. S tím chlapcem chudákem je to také tak, léto je hned pryč a on posud tu, psala jsem na kolik míst, ale nikde to nemůže prý být. – Vinařický by ho byl vzal, ale přijde do Prahy, Daneš má hosti; poslali mi 10 fr. K Steidlerovým bojím se ho poslat, do Domažlic také to nejde a jinám bůhví nevím. Píš mi, jestli by mohl k Mazáčovi na pár dní, snad by ho tam nechali? Já ale nevím, kde je. – Přijel sem také včera Bendl, jede domů. Ještě jsem s ním mnoho nemluvila, možná že by mohl s ním, ale kde mu peníze na cestu? Ještě se to ty dny rozhodne, seženu-li to, pošlu ho s ním. On zase nyní sílí, protože ho pravidelně myju a má dobrou stravu, nic nedělá než chodí na procházky, tedy se to lepší s ním, že nekašle. Ale to víš, jak to je s tou nemocí, na podzim, nepůjde-li ven, bude stará mela. – Píš mi adresu Mazáčovu. – Do Bydžova samotného poslat nechci. Už jsem chtěla psát Šafránkovi, ale ty flantáci jsou všickni stejní. Adolf tu byl ty dni, má se prý tuze dobře; je podučitelem v Radnici. Já nebyla doma, děti mu povídaly, jak se nám zle vede, a snad proto už víc nepřišel. Jel do Bydžova na pouť. – Dorinka také špatně vyhlíží. Kdyby se byla Palacká neb Riegrová zmínily, abych tam s Dorou přišla, byla bych ji tam nyní poslala, ale ony chtějí jen mě, a tak nevím také, kam ji poslat as na čtrnácte dní. –

Všecko je to jako zabeďněný letos; že bych já ven mohla, není ani řeči, kde bych vzala peníze, a jsem také celá otrhaná. Ty černý šaty mám ošumělý a hedbávný se špatně slušejí k roztrhaným střevicům. Košile se mi také trhají, a s takovou garderobou nemože člověk mezi cizí lidi. Dorinka nepotřebuje šaty, ale as dvě košile, sukni a střevíce, ta by snáze ven se vypravila. – Jak to s mým zdravím bude, to bůh ví, já se toho bojím; nemám žádné spaní, celou noc mě nejhroznější myšlenky pronásledují, že se div z toho nezblázním, a zbavit se jich nemohu. Ráno když ve čtyři v pět hodin usnu, potím se až hrůza; horečku mám každý den a tělo náramně mne bolí. Ty vředy se mně také ještě ustavičně dělají. Já se už dávno doktora neptám ani; koupat se jít nemohu, silnou stravu také mít nemohu, ven také nemohu a starostí mám co den víc, tedy jaké léčení. – Kdybych ty pohádky nepsala, nevím, jak bychom ty dva měsíce byli živi bývali. – Od Skřivana dostala jsem předešlý měsíc místo 7 f. 5 fr. a tenhle měsíc mi vzkázal, že nemá kdy se o to starat, že jede do Vlach, a že to už ty pány mrzí. Tedy nemám jen tu 5 f. od Palackých. – To jsou ty sliby, že budu dostávat 20 fr. a kdesi cosi. – Já nedám také ani dobrého slova žádnému z těch chlapů. – Bože, a co se vydá u těch Skři . . . za zbytečné věci, ty děti co dostanou drahých daremných hraček a co peněz, ale pěkně se jim za to odsluhují. Ten starší Otokar – má 7 dvojek, nebude dále v reálce přijmut; chce ho dát k Jungmannovic. Tam bude z něho teprv darebák. Až Ti budu povídat, co ten chlapec dělá, strneš. – To snad přece na našich dětech nikdy se nedočkáme. Jaroslav má dobré vysvědčení, vždyť on přece zkoušky dělal. A teď Ti musím psát, jakou starost jsem ty dni měla. – Já předešlou činži nedala, neměla jsem ji; prosila jsem domácí, aby mi počkali, že ji dám, jakmile budu moct. – Neříkali mi celé čtvrtléto nic. Já si myslila, že tu jednu činži dám, na to jsem chystala honorár od Šálka, a druhou že budu prosit, aby mi ještě počkali, a kvůli tomu nemínila jsem ani vypovědít. Ale oni mi neřekli ani slova a zadali po Jakubě ten den žalobu, dali mi právní vypověď

a pak mi teprv řekli, že jestli druhý den nedám obě činže, že budu pfoendovaná a že budu muset 6 f. KM útrat platit. Proboha, kde jsem to měla vzít? Já myslila už, že si musím zoufat. V pět hodin ráno jsem usnula a to ještě jako na trní. Když jsem vstala, nohy se pode mnou třásly; šla jsem k dr. Fričovi, nebyl doma. Šla jsem k Staňkovic. Já beztoho špatně vyhlížím, to se mne lekli. Staněk nemyslel, že to bude tak zlý. V poledne šel sám k Fričovi a ten mu řekl, že je domácí *v právu*, když napřed platím, a že mně může věci zabavit. I povídala jsem jim tedy, jak mi je a že nemám na tu druhou činži, leč bych peřiny prodala. Staňková chudák, jak je energická, vstala, běžela k Fričovi, k Palackým a do 4 hodin měla jsem to pohromadě, ale mně nezbylo na živobytí ani vindry; Frič dal 10 f., Palacký 5 f. a 5 f. příspěvek a Staňková chudák ze svého 5 f. přidala, protože mi Šálek jen 20 fr. dal. – Já jsem to ale ani od Friče ani od Staňkové nepřijmula co darované. Ohéral s paní Düringsfeldovou chtějí překládat Babičku do německého a to chtějí u Bellmanna vydat. Mám dostat za odstoupení práva překladu 60 fr. KM, tedy jim to z toho oplatím. Palacký zrovna byl na odjezdu, kdyby jeho nebylo, nevím, kde bych to byla dostala. Psala jsem hraběnce, ale posud jsem nedostala odpověď; nevím, jestli mi co pošle. Také Taxise chci o něco prosit, vždyť bych já neměla nyní od čeho živa být a musela bych buď knihy, buď peřiny prodat. Když jsem domácím peníze dala, poděkovala jsem se za jejich zdvořilost; tu mě litovali, a že kdybych chtěla, že bych mohla zůstat, že by ceduli strhli, já se jim ale poděkovala. Vždyť děkuju pánubohu, když budu odtud, ale jen kde dostanu byt a zač, a kde závdavek, a odkud potom činži ještě větší, neboť světly a suchý byt nedostanu za 90 f., – a já raději kdovíco postrádám, než bych [byla] zase v takovém vlhku, to by mě i Jarouše pochovalo. – Něco snad dostanu z Koledy, poslala jsem tam překlad srbských pohádek. Kdybych jen mohla pracovat, ale ani nevěříš, jak je to v mé hlavě; sotva že to pracuju. Doma se ovšem polívám. Špott mne tam ustavičně zve, já bych ráda šla, ale lázeň kořtuje 24 kr. KM, jakpak to mohu od něho často žádat? –

Udělal dost pro Dory a Jarouš tam má také ty obědy ještě. Nejvíc mě to bolí na ty saganský, že skrže tu holku pranic nepíšou; vůbec už mi dávno ani nepsali, mimo co Karel a Gustav, a to také je dost dlouho už. – Bože, kdyby ten tatínek nebožtík viděl, jak se mi často s těmi dětmi vede. Kdyby on byl živ, nebylo mi tak zle! – Na Hynků svátek koupila jsem za 5 grošů květin a Jarouš přinesl zeleného listí a udělala jsem věnec. Dory musela do frančtiny, šli jsme tedy spolu a dali jsme vázané. Jarouš povídal u hrobu: „Však je mu tam dobře, kdyby viděl, jak se nám vede, také by ho to trápilo,“ – potom povídal: „No až já budu zahradníkem, to já budu Hynkovi hrob hledět.“ – To je druhý Hynek. To je moje jediná radost, že jsou ty děti tak citelný, ony by mi pomyšlení udělaly a všechno by mi daly, když vidějí, že není groše. Dora uštykovala tři límečky, aby si mohla sukni koupit, a vždy mi peníze, co za ně dostala, zase dala. Jarouš povídal dnes: „Mámo, počkej, já budu malovat do krámu obrázky, za sto obrázků dostal bych 30 kr. KM.“ (Ty černý dělat s barvami.) Povídal, že půjde do krámu Krečmarovi, ale že se stydí, Dora hned: „Nestyď se, já půjdu s tebou.“ – Nechám jim vůli. – Neříkej Cejnekovi nic o Skřivanovi; [– – –]

Liebe Schwester!

Ich habe Dich sehr gebeten, Du möchtest mir bald schreiben und mir wegen der Dory Antwort geben, aber Du hast es nicht getan, und eher bekomme ich von einem Fremden Antwort als von Euch Eigenen. Die Frau Palacky, wie ich Euch schrieb, hat der Dory versprochen, ihr die Reise zu bezahlen, wenn sie nach Sagan könnte, und da sie die Hälfte des Mais wegfährt, muß ich ihr Bescheid geben, ob ja oder nicht, denn sie geht auf Reisen. Ich dringe sie Euch nicht auf, aber es wäre mir eine große Erleichterung, wenn ich sie bei Euch hätte. – Für's erste bin ich ärmer als mancher Bettler, und so wäre mir leichter, wenn ich um eine Sorge weniger hätte. Für's zweite, wäre es ihr nötig, aus der Stadt mehr ins Freie zu kommen, und für's Hauptsache, daß sie auch etwas lernen möchte im Häuslichen und französisch sprechen. Ginge es mir besser, hätte sie genug zu tun zu Hause, aber es ist ein Elend, ich habe nicht so viel, um das Nötige zum Nähen und Stricken zu kaufen, und unsre Küche ist gar zu einfach, daß sie etwas lernt dabei. – Ich gebe sie nicht gerne von mir, sie war nie vom Hause weg, hat so ihren eigenen Charakter, eigene Erziehung, mit der Ihr vielleicht nicht übereinstimmen möchtet, aber ich wünschte es ihr zulieb, damit sie sich bischen erholt, körperlich und geistig, denn wir kränken uns alle-sammt genug. – Über den Sommer muß es entschieden werden, entweder vergehn wir in dem Kummer und Elend, oder wird es uns besser gehn –! Ich war die Tage bei dem Herrn, der die Eisenbahnbauten über sich hat, und der versprach mir einen Dienst für meinen Mann, den er kennt. Mein Mann muß lieber in die Pension gehn, und da bekömmt er 350 fr. – die können sie ihm nicht nehmen, wenn er dazu einen Privatdienst mit nur 400 f. bekömmt, so

können wir mit dem, was *ich* noch verdiene, leben; so geht es nicht länger. Ich soll nur von Kopfarbeit die Familie ernähren, – und in meinem Kopf spuken nur die bleichen Gestalten des Kummers und der Sorgen, wie ein schwerer Nebel liegt es mir auf der Seele, und ich kann nicht die schönen Gestalten, die mir die Phantasie hervorzauberte, ich kann sie nicht finden. Ich soll den Menschen Vergnügen machen, und die Menschen kränken mich dafür zu Tode! – Könntet Ihr in mein Leben hineinsehen, Ihr würdet auch liebevoller gegen mich sein, aber Ihr wüßt gottlob keiner, was es heißt Betteln müssen; als Bettler bekommt die Welt für uns ein ganz anderes Ansehn, meine Freunde! – Ich weiß, Ihr könnt mir nicht helfen, und es tut Euch wehe genug, aber ist der Mensch unglücklich, dann ist ihm ein jedes liebevolle Freundeswort ein Balsamtropfen in die wunde Seele, ein Trost, den er höher schätzt als das Geld, das ihm mit gleichgültigen Herzen geboten wird. Ich habe eine Freundin, die ich jahrelang nicht gesehn habe, sie ist auch arm, kränklich, alle Sorgen liegen an ihr, und um ihre alten Eltern nicht zu kränken, trägt sie stumm eine Liebe im Herzen, die sie ins Grab bringt. Als sie hörte, wie es mir geht, schrieb sie mir gleich, einen herzlichen Brief, und von der Zeit bekomme ich beinahe jedes Monat von ihr ein Briefchen mit einigen herzlichen Worten, und dabei schickt sie mir einen Gulden; das erstemal schrieb sie mir dabei Jean Pauls Worte: „In der Freundschaft muß sein ein roter Heller wie Tausend Gulden, und Tausend Gulden wie ein roter Heller!“ – Dies sind mir liebe Geschenke und liebere noch Worte eines treuen Herzens, das, in eigenen Sorgen begraben, meiner doch stets denkt. Darum tut es mir leid, wenn Ihr mir lange nicht schreibt, und mehr noch kränkt es mich, daß das eigene Kind meiner nicht denkt. Sag es dem Karl, daß ich nie gedacht hätte, er würde so gar keine Rücksicht auf seine Mutter nehmen, das bringt mir eine schlechte Meinung bei von seinem Gefühl. Daß er nicht Zeit hat, ist nicht wahr, hat mir Kodym schon zweimal schreiben können, in

der kürzern Zeit, hätte er auch für seine Mutter *in so vielen Monaten* eine Stunde ersparen können. Ich habe Euch allen vor den Feiertagen geschrieben, auch ihm, aber ich werde ihm jetzt nicht schreiben. Um Liebe bitten werde ich nie jemanden, auch nicht mein eigenes Kind. – Ich bin immer kränklich jetzt und auch der Jaroslav fängt wieder mit seinem Husten an – dabei wächst er sehr und wird mager. Es gibt mir immer einen Stich, wenn ich ihn ansehe, denn es steigt mir immer die trübe Ahnung auf, daß der Opfer noch nicht genug sind! – Also, liebe Schwester, spreche mit der Mutter, berate Euch, und schreib *mir gleich* eine ausführliche Antwort. Ist es Euch möglich Dory hinzunehmen für eine Zeit, bis es mir besser geht, oder könntet Ihr nicht? Wenn ja, dann bestimmt die Zeit, *wann* und unter welchen Bedingungen. – Sollte ich sehen, daß es Euch beschwerlich ist, werde ich sie ja ohnehin nicht schicken. Aber Antwort muß ich haben, denn die Frau Palacký wundert sich ohnehin, daß ich sollte so lange von Euch keinen Brief haben, und glaubt vielleicht, ich ziehe es selbst so hin. Küsse der Mutter von uns die Hand, Euch grüßen wir alle herzlich; auch Deinen Bräutigam grüße und Kodym, und dem sage, ich werde ihm die nächsten Tage antworten auf seinen Brief. Leb recht wohl, und vergesse nicht zu antworten. Deine aufrichtige Schwester

Božena

Prag 5/8 57

9/8 57

Ale prosím Vás, Poldíku, čo robíte, že mi tak dlouho nepíšete? – Snad jste přece dostali Kňahyňu, Háfize, pohádky pro Koledu – a tu báseň? – Vždyť jste mi chtěl hned psát? – Co odkládáte; dělá mi to starost. – Mně lajete, když nepíšu, a sám nejste ani o chlup lepší než já. Vezmou ty pohádky do Koledy, jestli né, hned mi je pošlete, prosím Vás, aby se to tam někde nepohodilo; měla bych zbytečnou práci zase. –

Jsem tuze – tuze mrzutá a věřte mi, že takové živobytí déle vést nemohu. Vy nemáte pojmu, co já zkusím. Teď mi dali právní výpověd, že jsem hned první dni nesložila činži. Já zde platím činži napřed, jak to vůbec v Praze způsob, ale předešlé čtvrtletí o Jiřím nemohla jsem platit, nyní tedy měla jsem dát dvě. Myslíla jsem, když jednu dám, že mi zase počkaj, chtěla jsem, kdyby mi to byli udělali, zase zůstat, ačkoliv je to mizerný byt, vlhký a pro nás pravý jed, ale oni, hrubiáni, ani mi nic neřekli před časem a o Jakobě mi dali hned první dni vypověd a žalovali. To byla shánka, jednu činži dal mi Šálek, ale druhou kde vzít, já měla pár zlatých na živobytí a nic více. Tak mi jeden přítel půjčil 15 f., to ostatní jsem dodala a jsem bez groše. Nyní mám shánět byt, a nemám závdavek a byt na 100 f. – 120 f. ani k vidění, pomyslete moji ouzkost, budu muset snad na ulici bydlet od čtvrtroku – bůhví jestli co dostanem. A nyní nemám v domě groše, ti páni už omrzely ty příspěvky, mimo od Palackého 5 f. nedostávám nic. A k tomu ke všemu jsem tak slabá a churavá, že s velkou jen tíží pracuju; bojím se, že padnu do těžké nemoci, a co si pak ty děti počnou, to bůh ví. – Myslela jsem, že muž už přijede, vzal si dovolení sem a odtud chtěl žádat o pensí. Ale oni mu dovolení nechtějí dát, že by tam museli místo něho jiného dát. Tuze

ho tam chudáka týrají a není naděje, že by mu lepší službu tak brzy dali. Je to hrozná nespravedlnost, co se s námi děje; myslím někdy, že si už musím zoufat. A ta rota vlastenecká, ta mne hněte. Což oni vědí, jak člověku je, na těle i duši sklíčenému. Oni jen když mají břicha plný sami – pak se snadno káže jiným lidem: Pracujte, dělejte! Jim je snadno dělat! – Myslejí, sprostáci, když švec může s hladovým žaludkem botu ušít, že spisovatel může román ukovat. – Ach Poldo, kéž by mne Bůh už těch milostí zprostil! –

Co děláte Vy, co dělají Vaši, děti? – Marie zdráva? – Ráda bych Vám byla poslala Máj, ale nechci, dokud nevím, jak jste dostal ostatní vše? – Nyní budou Máchovy spisy také vycházet. Máchová poesie je pěkná, ale neutěšná, jak mi asi přisvědčíte. – Ale Poldo, profesor Hattala (kousavý to, ale kapitální chlap) vydá nyní na svůj náklad překlad Igora, to bude něco, to se potěšíte. Takový kus poesie člověka oblaží. To jsou obrazy, krásnější mnohdy než v Královodvorském rukopise. Ten bude vycházet v německém překladu s ilustracemi zase – ale jsou to krásné ilustrace! Mánes je dělá. Ta nahota nebude asi mnohým se líbit, ale pozdrav Pánbůh za ni! –

Píšte mi záhy. Buďte zdraví. Líbám vás všechny.

Už jsem zase dvakrát nedostala Noviny? – Ráda bych věděla něco o tom posledním ději v Turecku – a bude-li vojna?

Prosím Tě, Lotinko, nehněvej se, nemohu zase dnes přijít. Mám jen jedny botky letní, a ty jsou špatný, a venku je bláto. To je příčina. – Tobě neostýchám se to říci, ale dále to neříkej. S úctou Tvá

B

14/8 57

Milý příteli!

Bodaj ste zlé ženu dostal! – Cože mi tak dlouho nepíšete? – Já čekám na popis handělčanů, na článek od Vás pro Živu, a hla, ono nič! – Či slavíte líbánky (Flitterwochen)? – Už to veru do poražení s vámi, Slováci; od žádného se nemůžu psaní dočkat! – Vy jste přece ještě byl hodný, ale už se voláko kazíte, co jste ženichem, ale není to pěkné, zapomínat pro lásku na všechny známé. –

Chtěla jsem také nepsat, až by vyšel první svazek pohádek, ale ten Mánes nás zdržuje s vinětou. Bude ale hezká; skupení Slovákův, ženy, muži i děti sedí okolo ohňa a starý Slovák jim rozprává. – Vůkol je les a v pozadí je vidět dvě chyže. Je noc. – Jen hleďte potom, aby to mělo také u vás odbyt, a hlavně mějte ty známé k tomu, aby mi posílali ještě nějaké příspěvky. Od Vás to žádat nechci, máte beztoho mnoho práce, ale pobídnouti jiné, to můžete. – Řekněte panu Ferjenčíkovi, že ho pozdravuju a že ho nechám prosit, aby mi sbíral také nějaké ty pohádky, jemu snad zbývá tolik času a co upřimný horlivý Slovák nebude snad váhat podati mi ruku k takovému dílu. A když by on nemohl, tedy nechť řekne jiným, a tak se snad přece nějaká pohádka i z vašeho okolí shledá. – Pan Chaloupka mi také ještě neodpověděl, a tudy si netroufám ani podruhé mu psát; ale říci byste mu to mohl a srdečně ho pozdravovat i paní Frušku. – A co dělají články, – ten majáles a ty myslivecké figle? – A jak jste byl spokojen s překladem mým Medvědí polovačky? – Ta se líbila nemálo. Jen pište zase brzy. – Slyšela jsem, že jste byl v Bystrici, Plošič mi psal. Dostal jste ten spis o handělčanech? S dychtivostí naň čekám. Jestlipak jste nemohl se podívat do Prahy letos? – Či nejedete nikam? Do Itálie, Chorvátska, nic? – Já si také dělala naději, že budu moct někam ven, ale okolnosti naše jsou posud

tak smutné, že se to stát nemohlo a nevím, kdy se stane. Bylo by mi toho tuze potřeba, neboť ty starosti a rozličné mrzutosti mne velmi tíží a na zdraví moje špatně působí. K tomu je Jaroslav můj churav na prsa a dr. Hamerník radí též jen ven! – Kdybych mohla s ním někam na salaše; – ale marná naděje letos, bude muset jen tu někde se zdržovat, a ačkoliv mu všade na venku lépe bude než zde v Praze, přece by potřeboval nejvíce lesního vzduchu [— — —].

Byla jsem neopatrná a vlila na psaní ingoust místo písku, odpuste tedy, že píšu na dvou listech, nechce se mi přepisovat.

17/8 57

Přiložený list byl právě hotov, když jsem dostala balík od Vás, knihu a list. Děkuju, děkuju velmi, a buďte ubezpečen, že do určité doby ji zase míti budete a beze vší poskvrny. – Ale snad ten pán, co ji měl, neupotřebil *pro veřejnost její obsah* — sice kdyby to byl opsal do novin nebo někam, byla by práce moje nadarmo? – Odpuste, udělala jsem Vám křivdu, že jste nepsal, – Vy chudáku jste zasypán prací. Ubohá Vaše rička – a jak to bude, až se oženíte, – ej bystuže dadě! – Včera když jsem knihu dostala, nemohla jsem již psát, dala jsem se do čtení – a v přiloženém listu vypsala jsem hned (co je červeně podškrtnuto), čemu úplně nerozumím. Ale to jsou zvláštní dialogy co do řeči i smyslu – ach já se srdečně zasmála – jsou to chlapi! – To ostatní dám si přeložit. – Článek od Vás ale myslím že nedám hned do tisku, ale až budu mít to přeložené, poněvadž by jinak to bylo temné, ale pak se to jedno s druhým vysvětlí. – Pan Šťastný se těší už na ty myslivecké *pravdy i lže*. – Polovačka Vaše se líbila velmi. Panu Purkyňovi vyřídím Vaši úctu. Vy si naříkáte na naše úředníci; oh milý Gusto, to já Vám věřím, to my všickni víme, že se do slovanských zemí, Polska, Slovenska, Chorvatska, Dalmácie, vždy nejhorší chlapi dávají, a málokdy se trefí, aby to byl poctivý národovec. – To je, milá brachu, politika, aby totiž vzájemná láska mezi námi nikým se nepovzbuzovala. Tím pak trpí celý národ a jeden proti druhému stává se nedůvěřivým. – Ach ono se děje mnoho, milý příteli, nad čímž abychom zplakali. Pro ty darebáky ale nechtějtež opovrhovati všemi a věřte, že byste se o jiném přesvědčil, kdybyste sem přišel a jádro národu poznal. – Až budete *moct*, tak tu špatu člověčenstva shodte někam do propasti, aby hlavy srazili – – Myslím, že co nejdříve Vám pošlu ty pohádky a ještě něco. Dostanete

také snad obrazy k Živě, okolí Prahy – 24 obrazů za 1 fr., když Živu berete. – Jen mějte k tomu ty hochy, aby mi nějaké příspěvky poslali. P. Chaloupkovi pošlu okolí H. Lehoty a poznamenám, kde má kopat popelnice. Starožitnosti od Reusza vypisuju pro Archeologické památky. Má v tom mnoho zbytečného. – Políbite sestru i matku, Vás pozdravuje srdečně

B

[Adresa:] Wohlgeborn / Herrn, Herrn Gustav Zechentner / k. k. Bergarzt / in / Bries / (Sohler Komitat / in Ungarn) / pr. Neusohl. /

[Příloha:]

čuo by na druhiho prišlo, mala by aj *Katrla*, aj s *husliami robotu*? –

– taki je *nadrštjjeni*, *anyi Djiwjak*.

– Tu len *áu* na Kram do Pánou. (Slabika ta *áu* často přichází?)

– že mu vraj *Czúzéger* málo *šichát* pri *Frúdloch* napísau – „Basom a tyebe vraj *zanjät*?

– ale nám nepokapali anyi jednimu *šichti*.

– tri *Skoke*, na tri *zmatačke* –

– *zavlačovanji* –

– a z našho *Bruotovho* šitko zobralo, ako by si hu vymietau od *Halnyiska*, až po *pred Bezle*. Y len tye *Joche* sme museli novie *válat*. A vietje čuo to tam takie *sparušinj*, museu biť ozaj *zahybel*, keď si kceu aby ty ho nepohybalo –

– bola to *pomora čim* sme mi to len slobodili, a zase do *glaichu* spravili.

dingovnyka: že by stie račej boli šitke tie *Puolepške prežiadali*, čuo nám na tu *lanjšku instanciu* prišli –

– rovučky novy *csapiň* som zlomiu ako som jedon *šampel šikoval* –

– Sekeru som do tretiho razu *vystrbil*?

– tu tyi Breznaň hned na hrdle, *nadávaj na založnice, dye ho veznyeš*, tu ho veznyeš, len sa ty škraab, dye tya anj něsvrbí?
„puorčovina? (punčovina snad?) –

Dialogus II.

– pri tej *gabažiji?* – –
„ale je *zahybel* vaša Milost! – –
– len tak *vreli tye zapače*“
„išlo j<ako>i *srdiečko*, ak *riška zo srvadke?*
„*czibra?* –
„tak *sadiu* od vás ako *pilni klát?*
„rovno na *komoru* – (strelil) – (na srdce?)
„*Mamuna* ma bola za *pätamy?* – no už je to *mamuna?* –
„a šak ste aj do *klina* *pustili kus?* (strachom)
„bolo nás tam šest na tej *odražky.*
„ako sa ti *závidělo?* (zdálo.)“ *luičal?*
„*bursa* *medvedja?* –
– chyba *áu obránku* *otrhou*“
„nakby já mu bol něbou mojimi *Czáni klovi pošparhau...* –
„*Kotiuha?* – (pes suka?) –
„to ste už mali dva *Helpi* na *pobigačkach*
„*Kormaň ty!*“ –
– uchyтім s lavice *tjესličku?*
– Kurnasa. –

Dialog III. –

„nazumadžgala – –
„Bockyna, Slinkula, *Sprglala*“ Murga? (jaké to jména) –
„bursovat“ –
„hore *pendlík* Murga? – ukiaž nohe
– Tu ti *chlapi* pri nás (zbojníci ne?)
máš *jarke*, čuo sa jim *Chrbatj vozia?*
– potom si len zali jedniho *mrđliaka* a jednu *jarku*“ –
– chyba ako *zasipom* *Frudličkovie* *oberám blato*, vykrikně

ti ten stary: Bystuže dadě – moj dušu som viděl, keď si
v pendlíku k chlapovi lahla, takto mi vlasy dubkom stá-
valy – (jak to rozumět?) –

Czvikoti – Prskoty – Glezge – Krivonose – Rybare velké
i malé – Dodoke, které keď dodokaju, zimu znamenaju? –
Bliske – Grlave Penice – ? – jaké jsou ptáci – připište buď
německy, buď latinsky –

Prosím adresu *Ormise*? –

20/8 57

Milý muži! Že jsem Ti *hned* po obdržení Tvého listu a škatulky s vínem nepsala, to je vinen Garba. – Především ráno, právě když jsem Ti chtěla psát, přiběhne sluha z hotel Sachs, že je tam nemocný pán a že mne prosí, abych *hned* k němu přišla. – Myslila jsem si *hned*, že to Garba. Byl to on. Já šla *hned*, ale milý muži, tak jsem se ho lekla, že Ti ani říct nemohu. Dost bídne vyhlížel, když jel do lázní, ale když teď přijel, byl jako mrtvola a všecek vyschlý. Já myslila, že skoná tu chvíli. – Oni ho v Karlovarech nepřijmuli, a musel do Františkových Lázní. Tam ho dr. Cartelieri vyšetřoval a *hned* také nevěděl, co mu je; pro žaludek dělala mu ta voda dobře, ale ono mu vlastně v žaludku nechybělo, a proto přece navzdor tomu, že přestal dávit, dobře nebylo. Za několik dní vyšetřoval ho lékař zase a tu teprv viděl, že je to chyba v měchýři. – On nemohl močit bez bolesti a to žádný nevěděl a on nic neřekl o tom; vzali mu katétrem moč a odebrali půl umyvadla krve s materií smíchaného. Trochu se mu ulehčilo, ale byl velmi slabý, a doktor ho měl k tomu, aby jel domů, musel si koupit katétr a naučili ho to samotného, jak by to měl dělat, aby si moč pouštěl. – Nejspíš viděl Cartelieri, že je nezhojitelný, a nechtěl, aby mu tam umřel, tedy ho, dokud ještě tolik síly měl, domů poslal. – Jel tamodtud ještě s jedním pánem, který se ho ujal (onen Valach zůstal v K. Varech), ten jel ale do Berlína; jel s ním Garba do Lipska, a pak musel chudák zpátky přes Drážďany na Prahu. On nebyl přece nikdy tak hloupý, ale to už tak v té zmatenosti a že nikoho neměl. První jeho bylo, když jsem k němu přišla, že nadával konduktérovi raubířů a zbojníků, že mu nedal ani vody; měl ustavičně žízeň náramnou, protože ho to ukrutně páliło v měchýři. Naříkal si hrozně, jak ho v těch lázních odřeli. –

To ráda věřím; potřeboval 400 fr. KM a zůstalo mu, že sotva domů se dostane, a k tomu nejedl celý čas nic než čistou polívku, kávu a někdy kousek nákypu. – On sotva mluví už, pořád je studený, paměť chvílema zcela ztrácí a peníze ani nezná pořádně; – jak by chudáka neodřeli, když tak bídny sám se potlouká. – Jak jsem k němu přišla, prosil mne hned, abych mu pomohla, že si přiloží katétr. – Když si to udělal, vyšlo mu půl nočníku samé krve a matérie; ale já si hned myslela, že to je zle; on v bolesti tím katétrem sem a tam šmejkal v měchýři, ani pořádně najít to nemohl, ruce se mu třásly – div věru, že si měchýř neprořstouchl. To bylo vinno vlastně, že se nebezpečenství života urychlilo, že byl sám; on to neměl přikládat jen jednou za den, a přitom málo jen pít, a on si to dělal každou chvílku, jak ho křeč chytla, a pil dost a dost. – Potom když se trochu odlevilo, chtěl ject s fiakrem, koupit jí kávový servis, že jí nic nepřinesl, a pořád na svém stál, a hnout se nemohl. Já mu to objednala všecko, poslali mu na výběr porcelán, také mu ho i na dráhu až do Vacova objednali, stálo to na šest osob 30 fr. KM – a že neměl tolik u sebe, aby to mohl zaplatit, odkázal to na expedici dráhy ve Vacově. – Já ovšem musela říct, kdo je a co vše, neboť on mluvit nemohl. Pak jsem mu šla měnit peníze pruské; toлары a fridrichsdór – 33 fr. 30 kr. KM. V Prusku si měnil 50 fr., a to ho ošulili o 11 fr. KM. – Chtěla jsem jí hned psát, ale on dokonce že né. Ráda bych ho byla přemluvila, aby se dal odvézt do nemocnice, bylo by mu to laciněji a lehčeji přišlo, a chtěla jsem jí psát, aby pro něho přijela, ale on ani slyšet né a jen domů a domů, doma že bude hned zdravý; chtěl ještě ten večer odject, ale nemohl vstát, že tedy do rána zůstane. – Měl pokoj až vzadu, veliký, žádný zvonec a dovolat se nikoho nemohl, tedy jsem mu navrhla, že mu na noc někoho pošlu; byl rád. Poslala jsem k němu Chválovou a večer šla jsem domů; řekla jsem jí, co a jak má dělat a aby šla pro doktora, kdyby mu bylo hůř. Já chtěla, aby k němu Lambl šel, ale on žádného nechtěl. – Ráno šla jsem k němu již v pět hodin, Jarouš se mnou. – Byl tam dr. Tieftrunk, Chválová myslila, že jí skoná k ránu, a tak

poslala, kdo nejbliže. Na štěstí znal Tieftrunk tak dalece tu nemoc; hned ale běžel pro svůj katétr, a řekl, že je ten tuze špičatý, co Garba má, a že strach, aby se ním neublížilo. Nebylo to ale Garbovi ani dobře, že prý si ho objednal z Vídně a že stojí 42 fr. KM. – Doktor na to nedbal, přiložil mu svůj, a to byl strach, co tu vyšlo matérie, ale dlouho to trvalo, měl náramnou křeč. – Potom se mu ulehčilo. Stolici také neměl 4 dni, tedy hned mu předepsal lék a zanedlouho dostal dvě stolice; ale zůstal ležet jako mrtvý. – Měly se mu dělat teplé koupele neb obklady, ale kde to v hospodě vzít, oni by ho beztoho byli nechali ležet nebo ho do špitálu přes moc odvezli, kdyby mě nebylo. – Doktor řekl, že nebude moct ject, že umře na cestě, ale on ani slyšet o zůstání, že večer pojede. – Já sedla a psala jí, a neřekla jsem mu nic. Když jsem mu věci pořádala, našla jsem v kapse v kabátě list od ní, kde se těší, že je tak zdráv; on jí ani nepsal, že mu je hůř a hůř, a nic nevědí, jak mu je a co se s ním děje. Myslila jsem, že přece to bude lepší, když to bude vědět a proň přijede, jestli živ do Vacova dojede; psala jsem jí pravdu. – Měl také ještě peníze stříbrné pruské v kapse v kabátě; dala jsem mu je do tobolky a spočítala, mnoho-li má, aby neměl potom na cestě nouzi, a chtěla jsem říct Fingerhutovi, aby zatím půjčil. Měl všeho dohromady 43 fr. a několik krejcarů; tedy jsem neříkala nic. Chtěla jsem mu někoho s sebou zjednat, by s ním jel až do Neuhäuslu, kde se chce u švagrové zdržet, ale on dokonce nechtěl, že pojede už sám. Měla jsem s ním hrozný kříž, to mi věř, a naběhala se jako vlk, že mi hodně na moji hlavu přitížilo, ale ráda byla bych i více udělala, kdyby jen mu to pomohlo; byl divný i na mě, když jsem mu něco domlouvala a na něco se ho ptala. Nevěděl nic, kde co má, ani pas, ani peníze, musela jsem mu to sama srovnat a být při placení. V hospodě musel dát 5 f. a nic nejedl, jen polívku a mléko jednou, doktorovi dal 5 f., Chvátlové 2 f. No ta je ale zasloužila, on si ji chválil také, že celou noc u něho stála. Večer v půl sedmé jsme ho v posteli ustrojily s Ch., já mu všechno uchystala do kapes, nechala jsem zjednat drožku, a tak jsme

ho do vozu dovedly, s podomkem. Na cestě si koupil polštář žíněný pod hlavu, vzduchový pod sebe, pak měl teplé kabáty dva; zima ono mu nebylo. – Doktor mu doporučil pít, koupila jsem tedy zavažené ovoce a celtle ovocné a podobné věci na cestu. – Na dráze vedli jsme ho hned na lavice, já mu vyplatila ceduli až do Prešpurku, když jinak nechtěl, pak jsem mu věci vyplatila, což vlastně málo bylo, ale aby nemusel o nic se starat; a zatím stál u něho Jarouš. – Bylo mnoho lidu, musela jsem se tam protlačovat, a nemohl se mi už dočkat. Potom šla jsem s ním do vartsálu, kde všecek umdlen na židli klesl. – U vozů pak prosila jsem konduktéra proboha, aby vzal na něho ohled, že je tuze nemocen, a on také prosil: „Um Gottes Christi willen, lassen Sie mich liegen!“ – To ovšem je těžko, ale já otevřela jeden vůz, seděly tam jen dvě paní, a tam jsem mu hned pomohla. Paní viděly, že pláču, ptaly se hned, kdo ten pán, a tak jsem jich prosila, aby se ho ujaly, a tu hned ta jedna vstala a on si mohl lehnout. – Když ležel, vzal mne za ruku a začal mi děkovat a slze mu tekly po tvářích. – „Grüßen Sie den Němec,“ šeptal ještě naposled. Já mu udělala kříž a šla jsem dolů. – Bůhví jestli živ domů dojede, já pochybuju; on musel cítit, že se hodina jeho blíží, proto pospíchal jen domů, aby doma umřel. – Kdyby to okolnosti moje dovolovaly, byla bych s ním jela; ale kde na cestu, a on sám tolik ani neměl. – Povídala jsem mu, že kdybys tu byl, že bys jel s ním, tu přikýval hlavou, že by byl rád. – Dvakrát se na Tebe ptal a po těch dětech se tak díval a s nimi se loučil jako otec; děti také plakaly. Jarouš když u něho stál, povídal mu, aby pozdravoval Julu a Jančího, tak prý mu stiskl ruku a dal se do pláče. – Já ho nemohu ani z mysle spustit; chudák, on tuze mnoho musí zkusit. Kdo by si to byl pomyslíl, že mu tak záhy budem moct takovou službu prokázat! – Tak neví člověk nikdy, jak koho a kdy potřebovat může, chudý i bohatý. – Nemohla jsem Ti tedy ani psát ty dni. Hrozny přišly celý, a pěkný, a Čejka měl z nich náramnou radost a pořád si to prý opakoval, že má hrozny až z tak daleka, první snad v Praze. – To mne těší, že jsme

mu tu radost udělali. – On je posud velmi špatný, chystá se do Roztok, ale že tu po několik dní prší, nemůže odejct. Článek jsem dala, druhý opíšu a dám též; podobného cos o tom Boleslavu je ve Varšavském deníku od jednoho Poláka, snad ten malíř? – Je tu Helcelet z Brna na několik dní, byla jsem s nimi (Hanušovic totiž a on) dvakrát na večeři. Také hodně sestár, ale dobře vyhlíží; je to dobrý člověk a milý, ten si také zůstává vždy věren. – Byt, milá brachu, posud nemáme, to je zlý, a také nemáme ani na výživu. – Kříž je to hrozný, jen kdyby to už s Tebou bylo rozhodnuto, tak na to čekám jako na boží smilování. Ze Slovenska dostala jsem ty dni kolik listů, všude mne zvou, dokonce Rárusovic a Plošič, abych přišla i s Jaroušem a třebaš na půl léta. Kdyby to byl člověk všecko zjara věděl byl, byla bych si to jinak zřídila. No až napřesrok se tam jistě podívám, jestli budu živa a zdráva. – Jarouš také na Tebe čeká už; tam u té Vanderky se zeptáme na Mazáče; nevím kam s ním. On sice nevyhlíží špatně, ale také né dobře a má ustavičně rýmu. Adolf přišel z posvícení. – V Bydžově jsou zdraví, Franc zůstává ve fabrice, Josef Vavřinků je doma, Francla je ve Vídni a Nany bydlí s nějakým zámečnickem a bude prý chovat. Bylo tam mnoho cizích na pouti. Je tam prý tak draho jako v Praze. – Zde je též velmi draho. – Heger Tě pozdravuje, řekl, žes měl dávno jíti pryč od toho. Nepomucký už dávno u nás nebyl, nevím, co dělají; na den na dva by tam ovšem Jarouš mohl, ale déle ne; ono je to divno u těch lidí. Mám strach, aby to s Tebou dobře vypadlo. Známi Tě pozdravujou, děti Tě líbají a já též. Kdybys jen už věděl, na čem jsi! Sbohem, buď zdráv!

Tvá

BN

Mého muže čekám co nejdříve do Prahy; celý rok je již v Korutansku, a posud mu nedali službu na 700 f., ač to má písemně, že takovou dostane, a referent ministerní *slovo čestné* mu dal, že první uprázdněné místo na 700 f. on dostane. Obsadili jich pět již, co je tam, a nedali mu žádné. – Ani ta amnestie slavná nic platná nebyla. – Půjde přece tedy jen do pense a nějakou privátní službu k tomu najdeme, neboť ze všeho patrno, že ho nechťí k větší službě připustit. To víte, jistá strana bude vždy přátí si, aby ty Slované čerti vzali; ale když je pánbůh s námi, kdo proti nám? – Máme už k tomu hodně tvrdé lebky, které vydrží pár ran, aniž by se rozdrvily! – Dokud ta věc skončena nebude, ani já nebudu se moct na venek vydat, což mne velmi mrzí, neboť mi toho je z mnohých příčin potřeba. Ale dá bůh zjara, to si zaopatřím pas a nějaké peňazí a hajde do Slováků! – Plošič mi už nabídl, u něho abych se ubytovala na půl roku, že budu jako gazdina vládnout! – Chudák, vzal si na starost stavění oltára Cyril a Metuda, nevím, jak se mu bude dařit, psal mi skrze to a já mu radila, co myslím. Snad bychom mu zde též něco přispěli. – Já bych mu přála, aby si mohl vystavět oltář domácího štěstí a na něj si postavit hodnou, pěknou, milou ženu! – Idea zříditi slovenskú Matici je ovšem výborná a potřebná, pánbůh dej štěstí, ale nechť lepší účinkuje, než může nyní naše, která *nesmí* být, čím by vlastně měla a chtěla být, ale jak se líbí oněm lidem, kteří by rádi všecku osvětu a vzdělanost mezi lidem utlačili. Mnoho, mnoho bych Vám mohla povídat o všelijakých věcích, které se u nás dějí, a jak se jistá strana přičiňuje nás zničit, ale není v psaní k tomu místa –.

Dostala jsem také list od p. Tomášíka, školního rady v Košicách; chce něco v Praze vydat, k čemuž jsem mu

radila, a tudy se budeme starati o nakladatele. – Jestlipak Vy, Gusto, znáte Královodvorský rukopis? – Naši nejstarší a nejvznešenější poesii? – Myslím že ano, neboť je také již do všech evropských nářečí přeložen. – Nyní jej znovu překládá jeden profesor do němčiny a Mánes dělá k tomu obrazy. To je rozkoš, krása, a je to dílo ryze slovanské, přála bych Vám to vidět; škoda že takové dílo drahé bude pro našince ! – Prosím, byste přiložený list odevzdal Ormisonovi, já nevím jeho adresu a snad od Vás jistěji dojde; mohl byste i sám pár slov připsat. – Zdalipak by Bodorovič nemohl také přispěti mi něčím; psala bych mu též, nevím však, kde a čím je? – Co dělají u vás na fare? Jak se má Lojzka? – Nenechala paní ještě mystiky? – Vyřídte moji úctu a Sámkovi domluvte, aby mi psal. A co děláte vy všickni, mamička, Petronka? – Jste zdrávi? – A jakou máte nevestu? – Jen ať je rázná Slovačka tak jako Vy a Vaši. Navěky ste mluvil, že se nebudete ženit, a zrazu Vás láska posedla. – Těším sa, až na Slovensko přijedu, že Vás uvidím kluka kolísať takého silného jako mladého medveda. Len mi brzy píše a pošlete ten opis a něco pro Živu. Také Vás prosím, abyste se přimlouval o ty pohádky; vždyť to nic těžkého, u vás rozprávky sbírat. Jen ať je každý *právě tak* píše, jak je slyší povídat, žádné své rozumování ať do toho nevkládá. Buďte zdráv, pozdravujte srdečně matku i sestru i sebe. Vaše upřímná přítelkyně

B

Du warst so gütig, liebe Lotty, mir den Antrag zu machen, ich soll zum Essen kommen, wenn ich zu Hause nicht viel habe. – Auf Eure liebevolle Freundschaft sündigend, bin ich so frei, mich heute zum Essen zu melden? – Darf ich darum bitten? – Wir haben schon drei Tage kein Fleisch haben können, und heute habe ich auch nur einen Zwanziger, da hätten wir auch wieder wenig, wenn ich mitessen würde. Aber sei nicht böse, und wegen mir mache *nichts mehr*, es ist mir genug, wenn ich bischen von Eurer guten Suppe und Stückchen Fleisch habe.

Mit Achtung

Deine

BN

Prosím Tě, Lotinko, nehněvej se, že Tě obtěžuju, ale to víš, že se nemáme komu obrátit. Půjč jen as 40 kr., já Ti je zítra přinesu, Josef Friců mi vzkázal, že mi přinese zítra 4 fr. Už kolik [dní] nemohu nic vařit než holý brambory, včera měli jsme k večeři za 3 kr. chleba; muž je divný, už ho to mrzí, děti jsou smutný, a jak mně přitom je, to jen bůh ví. - Jarouš si naříká na píchání, chci zítra pana doktora prosit, aby ho prohlídl. Jestli bude pršet, nebudu moct přijít, Lotinko, to mi už odpusť, ale peníze Ti pošlu. - Dobrou noc! -

S úctou Tvá

B

Milý příteli!

Prosím Vás, můžete-li, *půjčte* mi něco, a nezlobte se, já si nemohu pomoci; – my byli ten měsíc beztoho živí hůř než žebráci. – Šálek mně bude muset něco dát, nyní jsme beztoho vyrovnáni, neboť dostanu ty dni 18. korekturu. – Musíte to ale potom sám spořádat, co jste půjčil, když jste dle Vašeho listu Vy a ne on na činži mně dali. –

Jestli můj muž záhy nějakou službu nedostane, abychom mohli být živi jen poněkud pořádně, potom přestane všechno moje psaní. – Já se obrátila již na všechny strany, odkudž by mi mohli pomoci, a odnikud odpovědi nedostávám. To, co bych při nejpilnější práci literaturou vydělala, stačí leda na výživu, kdeže činže, oděv a vše ostatní? – Myslete co chcete o mně, ale já upřímně Vám povídám, že jestli se to s námi záhy nezmění, nevydržím pracovat. Kdo by mne chtěl odsuzovat, musel by se dříve na mé místo posadit. – Kdy bude muž tolik mít, aby mi mohl přispět, to bůh ví; – ze Zdic nevíme ještě nic, Lanna též nyní *prý* nemá proň žádného místa, a z Korutan dostal zprávu včera, kamž si byl pro měsíční plat psal, že ho nedostane, že to již přišlo, že je pensio[ný]rován, ale na třetinu platu. – Nyní musí proti tomu rekurýrovat k ministerstvu, protože ti v Hradci mu nepočítají tolik let služby, co mu patří a co samo ministerstvo mu přiřklo. Zatím ale, než se to srovná, nedostane plat; a tak je to ustavičně, jedna bída druhou stíhá, že by člověk zoufal. – Buďte tak dobrý, pomůžte mi; můžete si to potom vzít zase od Šálka. – Já vím dobře, že potřebujete peníze jako já, ale to vím také, že když potřebujete, spíše

dostanete než já. Kdybyste si to mohl pomyslit, s jakým citem
já koho oč žádám, Vy byste mi to nemohl za zlé pokládat. –
S úctou Vaše přítelkyně

BN

5/10 57

[Adresa:] Blahorodému / pánu, panu Josefu *Fričovi* /
spisovateli na slovo vzatému / *zde.* /

9/10 57

Karle!

Ty to nezasloužíš, abych Ti psala, ale ještě jednou, a *sice naposled*, Ti píšu, abych Ti řekla, že nemáš trochu citu, že všecka Tvoje dětinská láska lichá slova byly – že jsi bezsrdečný, že jsi lhář. Čekala jsem od Tvého ledabylo naškrábaného listu, že budeš tedy psát, že se dovím příčinu Tvého nešetrného mlčení, ale Tys opět neměl tolik času, abys matce chvíli obětoval, a je to drahý čas, co jsi to psal. – Ty dobře víš, jak jsme sklíčený, jak nešťastný, a ono Ti nenapadne, za celičkový měsíc jednou jen, sednout si a zeptati se: „Rodiče, co děláte – pozdravuju Vás a jsem zdráv“ nebo cokoli říct, abys *dokázal*, že na nás vzpomínáš? Kdybys někde v Austrálii byl, bylo by to k odpuštění, když bys nepsal než jednou dvakrát do roka, ale těch několik míl, to není žádné výmluvy. Hanba je to, já se stydím, když se mě někdo na Tě ptá. – Ty mne dobře znáš a víš, že mne nic tak neurazí jako bezcitelnost, a dokonce u osob mně milých, co si mohu myslet, když Ti to ani jedinkrát nenapadlo – že mně děláš Tvou nešetrností žalost? – Že vůbec ani nevzpomeneš na domov; myslíš si: „Eh co mi je už do nich, však já se ve světě protluču, ať si oni dělají, co chtějí!“ – Táta měl pravdu, když říkal, že jsi hrdý, lehkomyšlný a že nemáš pravého citu. Nikdy, nikdy bych si to nebyla pomyslila, že se takového něčeho u Tebe dočkám, – a proto mne to tím více bolí. – Bože, co jsem já pro vás obětí přinesla, srdce bych s vámi byla rozdělila, jen aby z vás byli hodní, rozšafní lidé, nic jsem od vás nežádala než lásku; – pěkně jsi se mi odsloužil. Já pochybuju, že se toho kdy na Jaroslavu a Doře dočkám, ti chudáci se mnou trpí vše zlé a rádi by mi pomohli. Každíčkový krej-

car, který dostanou, mi dají, když je potřeba; nic jim to není zatěžko, že musejí chodit ošumělí, a jen po mně se dívají, abych neplakala a nestonala. – Ony vědí, co je zlé a nouze; vědí, že bych jim duši z těla dala, že mi není nic zatěžko, co dělám pro rodinu, a nedávají mi to cítit, že jim nedávám, co by jim patřilo, neboť mají z toho rozum, že trpíme nevinně a že bych jim ráda dala, kdybych měla. – Tak jako Ty nebyly by v stavu zapomenout – to vím. – Ty si myslíš, že nebudeš rodiče nikdy potřebovat, vid' – Ale jen abys nezmýlil, nebude to trvat ani rok a budou Tě potahovat na vojnu – kdo se Tě ujme? – Či myslíš, že je potom dost času na to, přijít teprv s prosbou? – To se velmi omýlíš, a neznáš v tom ohledu tátu, on říká již nyní, že se nechce k Tobě hlásit; když Ty nedbáš o rodiče, že on není povinen dbáti o Tebe, což je svatá pravda. – Nedoufej, že Ti ten, pro kterého jsi na svoje povinnosti zapomněl, že Ti ten lásku naši nahradí. Až jednou vzpomeneš! – Ty dobře víš, že jsem měla s mnohou Tvoji lehkomyšlností shovívavosti až mnoho, i s Tvými chybami, že můžeš ke mně vždy důvěrně se obrátit, proč tedy, jestli jsi v něčem se provinil, neřekneš: „Matko, tak a tak, poraď mi nebo odpust.“ Tak by se patřilo od hodného dítěte. Řekni mi, když si vše rozpomeneš, co my zde vystojíme, že máme hladu dost, otrhaný že jsme a že schází všude, kam jen patříme, k tomu je Jarouš churav a já též, když si na to chvílemi vzpomeneš, nepoleje Tě var studu, že mi ještě zármutku přidáváš svojí nedbalostí a nešetností? – Lituju toho, že jsem Tě v dobré vůli své poslala na místo, kde jsi ušlechtit se měl na duchu i srdci, a Ty zatím jsi zvlčel; – kdybys býval v cizině, byl bys nezapomněl na domov. – „Kdo nectí matku a otce svého, tomu se dobře na světě nevede“, to je přikázání, které kdo nezachovává, vždy trestu dojde, pamatuj si to. Děti také na Tebe žehrají a divějí se, že můžeš takový být. Nyní víš moje mínění. Já bych se musela stydět, abych Tě měla snad prosit, piš; jednej, jak chceš. – Jestli nemáš citu pro nás a myslíš-li, že nás více potřebovat nebudeš, oželíme Tě i my; – ona přijde přece jednou doba,

kde se z Tvé lehkovážnosti probudíš, to doufám, jen aby
nebylo pozdě, abys pak nemusel jen hroby rodičů hledat. –
Bůh Tě naprav! Pozdravuje Tě Tvá zarmoucená matka. –

Poroučení na Kodyma. –

[Adresa:] Dem / Karl Němec / zu übergeben. /

Milý příteli!

Len se už na mne nehněvejte, že jsem Vám tu knihu skorej neodeslala, teprv nyní jsem dostala, kdo by to byl překládal, – a ten člověk dobrý je Slovák, jistý Mráz, který vystoupiv z theologie – (byl v Banské Bystřici) sem přišel studovat na profesuru. Profesor Hattala mi ho přivedl, že on mi to preloží. To je bída; zde ani ti páni nerozumí té uherské latině, žádnen mi to nechtěl přeložit, že všemu nerozumí. – Tak jsem se na ně hněvala. Dobrý ten Slovák mi to preložil, ale už bylo nakrátko, tedy jen *Dějepis, Sústava handělčanů (a to né vše), Zvěř, Ptactvo, Stromoví, Ryby a Obilí*. Dialogy jsem si opsala sama. Tedy bych Vás velmi prosila, až nebude pan farár tu knihu potřebovat, kdybyste mi to dal někomu preložit, to, co je *červeným olůvkem* znamenáno. Já bych ráda od toho zaplatila. A ono to nemusí být *doslovně*, len vždy obsah, čo to je, a pak jména, a může to byt slovensky psáno. Snad někoho v Brezně najdete? – Já bych to ráda brzy sestavila, přijde to do Živy. – Ach co sme sa nasmáli té Anči a Zuze, a profesor Hattala tomu komodoru? To je kapitální nápad a pravý handělčanský! – A kde vzali ten název! – Hattala se tomu tak smial, až sa za boky chytal. – P. Purkyňovi jsem Vaše pozdravení vyřídila, a měl radost z toho, on má vždy potěšení, když ho mají ti mladí lidé rádi. Syn jeho Emanuel Purkyně, výborný botanik a suplent na gymnasium, oženil se a mají syna Otakara. Ach měl jste vidět toho starého děduška, jakou měl radost; těší se již, jak ho on bude učit, docela podle své metody. – Dostal jste také zeměpisní obrazy Čech, které k Živě patří? – Krejčí není s nimi spojen; nyní byli v Šumavě, Purkyně též, a přinesli tamodtud 30 pěkných skizze krajin rozličných, ovšem vždy ze stanoviska geologického. – Malíř Herold, co s nimi šel, je pryč

ale líný, nechtělo se mu na vrchy. – Vzpomněla jsem opět na Tibelyho a na vaše krásné krajiny, kdybyste tam tak někoho měli. U vás je to hrozná bída, že není žádného střediska a hlavy rázné. Škoda věčná Štúra. Do těch spolků a dědictví katolických, ať se to jmenuje Cyril, Vojtěch nebo Matěj, do všech není nic; ta Maticice kdyby se zrodila, to by přece něco bylo. K tomu ke všemu vás, chudáci, tlačí to němectví a ta podlá úřednická sběh i učitelská. – Chudák Klemens dělal zkoušku z češtiny, u ministerstva se mu to nařídilo, an chtěl na Slovensko. – Udělal zkoušku, přišel do Žiliny na reálku, a oni tam neučí ani slovo česky ani slovensky, jen německy. – Tak Slováci nic neumí a snad ani do školy chodit nebudou, protože tomu nerozumí, a jen prý židi chodí. – Klemens sám, chudák, německy neumí, jak má učit? – Tak je to jen libovůle školních direktorů, tak to je v Baňské Bystřici také, kde je chlapec trestán, když promluví *slovensky*! – Ale pročpak se proti tomu neozve někdo? – K čemu máte noviny? – To, vidíte, je přece u nás líp, neboť se musí česky učit všude, kde není už oddávna německá škola, a proti tomu, kde by si učitel dovolil jinak jednat, veřejně se hned hlasy ozvou v novinách. Vláda neřekne nic, poněvadž je to zákon. Jen si vypůjčte od pana faráře poslední a předposlední číslo Musejníka, uvidíte, co se píše o školním vyučování a nač mají kněží a učitelé hledět. Vy sami, Slováci, jste vinní, že je u vás tolik neřádného cizinstva, proč je nekáráte a proti nim veřejně se neozvete; ta holota zkazí vám všecku mládež. Lépe by vám bylo, kdybyste nesli jho maďarismu, neboť byste v něm nikdy tak neutonuli jak v tom germanismu. Ty slovenské Noviny jsou také naničhodný. Takový články se mají přijímat; Škola a život, to je jiný, rázný směr, a já radila bych každému s takovou stížností k němu se obrátit, vždyť máme stejné zákony, co tedy u nás nesmí být, nemá být též u vás. Jen, kde takovou nešvaru uvidíte, dejte jim záušok. – Můj muž žije nyní zde, šel do pense. Má službu privátní slíbenou, jenže posud ji nemá, ale doufáme, že se to ten měsíc rozhodne. O pensí se také musí drát, chtěli ho

odbyt třetinou, kdežto mu patří polovic, a to také jen úředníci v Štyrském Hradci, a nikoli ministerstvo. To dalo mu dávno písemně, že slouží přes 25 let, poněvadž přestoupil od vojenského stavu bezprostředně ku kamerálu, a ti oslové v Štyrsku nepočítali mu 8 let vojenských. Musel tedy skrže to psát do Vídně. Zůstat v službě nechtěl a nemohl, leč by ho byli dali do Vídně, kde by samo ministerstvo o něm přesvědčiti se mohlo. Všude jinde ho měli za trestance a ty páni presidenti mysleli, že s ním mohou strkati, kam chtějí; myslel si tedy, aby ho bozkali pěkně v řit, a odešel. Měl služby 700 f. – a z toho musel 100 f. dát na kaucí každý rok – no to sám žít nemohl; a kde já a rodina. Z literatury člověk málo vydělá, na lidskou milost je těžká věc – a o peníze je nyní nouze, že vypůjčit zlatý nemožno. Tedy se musel udělat nějaký konec. – Když tu službu dostane, bude mít 500 f., k tomu pensí 300 f., já také něco vydělám, tedy budem přece skrovně moct žíti. Jsem ustanovená, jestli jen poněkud budu moct, přijíti na jaro na Slovensko, dříve ale postarám se o dobrý pas. Já jsem letos velmi churavá a uslablá, Jarouš také s jeho prsami se zde zotavit nemůže, myslím tedy, že se tam uzdravíme a přitom budu já moct hodně vytěžiti. Plošič, ten dobrý chlap, mi nabídl, abych u něho byla, – nuž ale to by na delší čas být nemohlo, leč bych tam Jarouška nechala, poněvadž bych já se ráda více po Slovensku ohlídlá. S těmi pověstmi je to už k zlosti; vytačeno je již 10 archů a ten obrázek ještě není hotov. – Dali to do Lipska (Leipzig) rýt, a tak dlouho to nedělají. Jak to přijde, hned Vám je pošlu. – Z těch starožitností, co mi dal dr. Reusz a co jste mi potom poslal, udělala jsem výtah a dala do Archeologických památek: Posud nevím, jestli to sbor přijmul, ale myslím, že ano; to byla ale práce, raději bych novelu psala. Neříkejte to dále – ale raději chci Vašich článků dvacet překládat než jeho jeden. – S těmi pověstmi je to kříž, jediná Pepa mi poslala několik malých rozprávek; – a odjinud nemohu nic dostat. Reuszovci mi ani nepsali, ani Francisci, od něhož list nejvíce očekávám. Sládkovič mi

psal, ale raději by, aby se byly vydaly v slovenském nářečí. – Ono by to bylo všecko hezky a já bych to byla také ráda udělala, kdyby to jen šlo. A vždyť nejsou ztraceny; já je přeložila, a rukopisy pošlu zase Reuszovcům zpátky, a tedy když by to jednou mohlo být, aby se u vás vydaly, dobře, ale do té doby můžem je číst takto, a kdyby se měly ztratit, přece byla by menší škoda, když budou v češtině alespoň vydané, než aby ani nebyly vydané. A proto bych ráda bývala, kdyby mně byl každý ze svého okolí alespoň dvě tři rozprávky poslal, to není tak mnoho, a všude najde se někdo, který umí rozprávět a kdo by je uměl napsat, tak jak se rozpráví, beze všech preludií. – Psala jsem také p. Tomašíkovi, školnímu radovi, do Košic, stranu jeho románu *Obchodníci*, radila jsem mu, aby ho po druhé vydal, protože vyšel jen první svazek. Tedy mi odepsal, že mi pošle rukopis a abych se tedy postarala o nakládatele, což ráda udělám. Píše mi také, že hodlá psát romány *Matěj z Trenčína*, *Ctibor z Cimburka* a *Jiskra z Brandejsa*. Jestli tomu tak, tedy by o jednoho spisovatele slovenského bylo více, a věřte, co se beletristiky týká, že byste se ním všude chlubit mohli. Jeho *Obchodníci* velmi Havlíček nebožtík pochválil. – Také jsem Loučkovi psala do Píly, aby udělal mi seznam svých [knih], rádi by tu koupili staré některé knihy, ale také nedostávám odpovědi, a tak to máte, lenoši ti Slováci, a kdyby nebyli tak dobří hoši, už bych se na ně rozhněvala. A co Vy robíte a co Petronka a staruška Vaše? – Zdrávi jste? – A či jste svobodný? – Eh až se oženíte a k tomu budete muset ještě tolik jezdit na koni, eh to ver z Vaší r.... nič nezůstane – Ach ver stě něborák! – Pozdravujte aj pana farára balogského – dobrá to duše, musím se aj o ňom zmínit, jak dobře obsluhuje nemocných. Také na fare brezenské prosím moji úctu; či nemá Luisa volačo malého? – A co robí Chalupkovic v Lehotě? Ráda bysom mu poslala výkres, kde by měl na Hrádku kopat, – ale aj bysom ráda, čo by ma on dříve psal, vždyť ani nevím, jestli by rád, abych mu psala? – Do Musejníka ty balady také neposílá, a já to slíbila; – ani ten slovníček, vždyť bych

já mu rukopis hned zase odeslala. – Vidíte, oni ma přeci nemají tak rádi jako já je; ale Vy, Gustiku, jste hodný! – Kdybych měla hezkou a bohatou dceru, věru bych Vám ji hned dala; – ale ta moje Dora není velmi pekná, má jen to, co umí, a k tomu dobré srdce! – A věru je ten svět taký nyní, že je lepší být svobodným. Je zde krásných děvčat i bohatých, i vzdělaných, a přece málo takových, s kterými by muži šťastní a spokojení býti mohli! – To nynější vychování děvčat nestojí za čerta! –

Za vysvětlení slov, co jsem od Vás dostala, děkuju a přiloženě máte těch komisí zase rejstřík, ale že se toho nelekejte, a jen když budete mít v čas, to napíšte, vždyť já to nemusím hned míti. – Pan Špatný těší se zase na některé myslivecké lži – ten Dialogus II by se tam dobře hodil, ale je škoda, je tam dlouhý. – Dát ho tam i s komodorem – veru by měli z toho myslivci naši radost! – Pozdravujte aj Ferjenčíka. A či by on neveděl napsati voláku rozprávku? – Že ho nechám prosit.

Já doufám, že kniha pozdě nepříjde? Bude-li možno nechati mi to opsat, tedy Vás žadám o to, a ráda i zaplatím, ale nemůže-li to být, nuž to musí zůstat tak. – Co dělá Tibelyi? – A co dělá Vaše umění malířské – – co jste robil? –

Polibte mi Petronku aj mamušku! Od muže mám vyřídit pozdrav. Já též Vás srdečně pozdravuju a zůstávám
vždy Vaše upřimná přítelkyně

Božena

V Praze 19/10 57

[Příloha:]

1. Je *fludre* a *fládor* jedno? *fládrovo* drevo; je to jasaň? – Čo je *Griecpal*? *Rištanga*? *Zokle*? *Želban šplojsať*. *Zingholc*? – *Luon*? *Cuok*?

Mläky, *žumpy*, *traseniska*? –

2. Prosím, kterak je to o těch Medvedách, otec Medved, syn Medved a pak medved (zvíře). Já to sice vím, ale Vy jste to povídal jako hádku nějakou, a to jsem nepa-

matovala dobře? – Dobře bych to mohla použít u popisu handělčanů. –

3. Pak napište asi dvě *krátké* jen zjevy z Vašeho lékařského života, co by ukazovaly ráz lidu. Ku př. jak jste mi povídal, že se Vám jednou handělčan opřel a nechtěl Vás poslechnouti, – až jste si naň zahřměl! – Potom jak jste mi také povídal, jak nemají žádný respekt před malými lidmi, a uváděl jste mi za příklad, že Vašeho předchůdce, který nebyl velký, poslouchat nechtěli. – Nyní nevím ale, zdali jsem se neomýlila v něčem, protož buďte tak laskav a opravte mne. –
4. V krátkosti opět mi povězte, na jaké nemoce handělci nejvíc trpí, ženy i muži, a jaké mají líky jejich domácí, když nechtí zavolati Vás. – Že se napíjrou děchtě proti choleře, to vím! –

Naše adresa od I/II – je jiná, Fleischhauergasse. Nr 1360/II, 3. Stock. Ten týden se budem stěhovat. –

Vašnosti!

Nemohu opomenouti, abych sama nepsala a za připovědku se nepoděkovala. – Učinil jste mi s nimi velikú radost. Přeložila jsem je již do pedagogického časopisu Škola a život. – Ani my Češi, ani pokud vím Moravané a Slováci nemáme podobných připovědek, jako jsou ty, co jste mně poslali. Jak podivný a jak krásný, ušlechtilý je tu pojem přírody!

Tu o *jahodách* (smokvice) a o *hromu* jsem poněkud rozvedla, aby pro děti tklivější se stala. Slepírič stál mne dlouhého rozmyslu. – V rukopisu stojí: – „Ko slepírič strupene kače vidi, se tudi on močno razgerne a reče: Jaz budem pa takohud, da budem *skočil skoz i skoz človeka!*“ – Skočiti (springen) máme i my v řeči, ale to by nebyl pravý smysl býval. Přeložila jsem to tedy následovně: „Když slepejš jedovaté hady spatřil, nadul se mocně řka: Já budu nyní tak zlým, že *projedu* člověka skrz a skrz,“ – (projela ho dyka /Dolch/, jehla projela mu prst, – bolest ho projela atd.). Nevím ale přece, jestli jsem smysl dobře trefila; račte sám rozsouditi? Je také u nás známa, ale jinak se povídá. – Proč ptáckové jen do krěsu pějou je velmi hlubokomyslná a líbí se mně nejvíce. Také ty hry jsou pěkné a podobnou jako „Železen most“ máme též, jenže se trochu jinak hraje. Přeložila jsem také ze Bčely „Kačia králica“ a z Novic „O fašenku in Vuzemu“ též do Školy a života. – Jestli si, Vašnosti, časopis ten nedržíte, pošlu, až vyjde, alespoň zábavnou část. Ráda bych přeložila více připovědek, co jsem ve Bče četla, ale chybí mně slovník, mám jen *Murko od r. 1833* a ten není dostatečný. – O rojenicách četla jsem v Novicech a podivila se, jak zachovalá je posud tato pověra u vás, kdežto ji málokde již nalezne. – U nás se pamatují Sibylly prorokyně a posud jsou oblíbené báby hadačky,

keré o ztracených věcech lidem hádají, nemoce zařikávají a p. Pak myslím, že ty babičky a kmotřičky v našich pohádkách, které při porodu dítěte bývají, štěstí a krásu mu udílí a život jeho chrání, též nic jiného není než vaše rojenice. Na Slovensku ale jsou doposud *věštice*, bydlejí obyčejně v lese a lid má před nimi velikou úctu.

Já nyní pracuji na pohádkách slovenských, z nichž některá vzlaštší ráz má a na velkou starobylost okazuje. Až vyjde první svazek, budu tak smělá Vašnosti ho poslati. –

Pravila od Vašnosti sepsaná, jichž můj muž dva exempláry mi přinesl, nechala jsem jeden sobě, jeden dala jsem panu profesoru *Hattalovi*, který si jich míti přál. – Vydal nyní „Slovo o p[ol]ku Igorově“ s původním textem a překlad s vysvětlivkami; je to práce velmi důkladná. Řekl mi, že pošle též několik exemplárů Vašnosti. Jsou v Pravidlech prirečia, poslovice a izreky jen *slovenské*? – Či jste jich překládali také z jiného slovanského nářečia? – Měli byste, Vašnosti, nějakou mluvnici sestaviti pro školy, zvláště menší, a čítanky sestaviti? – Školy je nyní hlavní věc, na ty se jedině zřetel obrací, mládež naše aby jiná byla, – v ní spočívá všecka naše naděje. Těším se velmi, až obohatíte, Vašnosti, literaturu slovanskou se sbírkou národních písní, pověstí, obyčejů a zvyků zilského kraje; zvláště na slavnost *krěsu* se těším. U nás se ten večer též slavně slavíval, mnoho pověr při něm bylo a pálily se ohně, nyní se to dílem zapovídá a dílem zapomíná; jen v horách ještě tu a tam se slaví (*Jan*, pálení Jana). Na Slovensku ale zhusta ještě se slaví, mají i zvláštní zpěvy při tom. Chci také vydati malou sbírku dětských pohádek, hry a malé písňe – ráda bych, aby alespoň z několika slovanských nářečí pozůstávaly; prosím, jestli, Vašnosti, ještě některou připovědku neb hru neb píseň máte, abyste na mne pro tuto sbírku pamatovali. My Slované bychom se měli více poznávati, málo je mezi námi pravé vzájemné lásky; kdybychom se lépe znali, snad bychom se více milovali. Kde láska, tam Bůh, a když Bůh s námi, kdo proti nám! – To je i moje nejvroucnější přání, bychom byli všickni *jedno*, ale nedočkám se toho, to mne

však neodstraší alespoň dle mé slabé síly k tomu napomáhati. –

Již ale musím list ukončiti; nevím, zdali písmo to přečtete. Já se málo v cyrilice cvičila, mimo když se učím trochu v srbštině neb ruštině. Abyste písmu mému lépe porozuměl, vzala jsem k ruce Vaši azbuku – ale vidím, že z toho povstala hodná směsice. Přála bych, abychom každý azbuku znali, co se mne týče, já, jestli to jen přečtete, vždy chci tak psát a doufám, že čím dále, tím lépe to půjde. –

S upřimným přátelským pozdravem poroučím se do Vaší přízně a zůstávám

Vaše přítelkyně

Božena

Nech nás všech Bůh živí!

V zlatné Praze 21/10 57

Vašnosti!

Nebylo by divu, kdyby mne Vašnost co nezdvořačku, né-li co nevděčnici jste považovali, an tak dlouho opomím díky za dvojnásobný dar Vašnosti vzdáti. –

Příčina, která mne od toho zdržovala, byla pověst zde roztroušená, že, Vašnosti, hodláte Prahu navštívit. – Velmi bylo by mne těšilo Vašnosti osobně poklonu svoji složití a ústně se poděkovati, i s mojí synem. – Než teprv ty dni mně řečeno, že to byla lichá jen pověst o Vašnostinu příjezdu. Prosím tedy, neračtež ve zlé vykládati moje dlouhé pomlčení a račtež býti ubezpečen, že se nedostalo dobrodiní Vašnostino do rukou nehodných. Vroucně děkuju za prokázané mi dobrodiní a vždy budu s vděčným citem vzpomínati si na Vašnostinu ušlechtilou a dobrotivou mysl. –

Žehnejž Bůh mocnému duchu Vašemu, na dlouhá ještě léta, to přeje se mnou každý upřimný národomil! Líbám Vašnostinu ruku za články, jichž rázný hlas duše naše posilnil, ač snad mnohým nelibě zněl! –

Ráčtež přiložené laskavě přijmouti poděkování mého synka. – Nyní zdá se, že mu lépe s jeho neduhem; nekašle a nenaříká si na píchání, též má zdravější barvu. Na venku byl jen týden a pozdě již, ale já oň pečuji, seč jsem. – Dle rady lékaře neposílám jej do školy, ale aby se příliš nezanedbal, chodí do přednášek průmyslové školy české a do kreslení na reálce. Páni učitelové na naší české reálce jsou hodní muži, oni mu poskytnou, kde jen mohou, poučení; také z ohledu toho, že byl jeden z nejlepších žáků a vždy se mravně choval, začož Bohu díky! Mimo to posílám ho do německé průmyslné školy do modelování, dvakrát za týho-den. Má vůbec k takovým věcím a ku kreslení vlohy, a myslím, že byť i tomu se nevěnoval, nepřijde nazmar, čemu se člověk naučí. – Prání moje bylo, kvůli zdraví jeho, aby k hos-

podářství šel, ale ty rolnické školy mnoho stojí; nechť tedy jiné zaměstnání volí, až dá-li mu Bůh sílu a zdraví. –

Též od mého muže slušnou mám vyříditi Vašnosti úctu. Nemoha se dočkati v Korutansku slíbené vyšší služby, zadal o pensí a přišel zpět do Prahy, aby si tu našel k pensí nějakou službu privátní. Dobrotivostí p. dr. Friče, který mého muže mnohá léta již zná, dostal se záhy do cukrovny ve Zdičích, kdežto má dostati 400 fr. Pensí za 33letou službu měla by obnášeti 350 fr., nevíme však ještě, jak se to rozsoudí. – „Člověk míní, a páni mění!“ – Je to ovšem nejistá naděje, než doufám v Boha, že nám přece jednou již trochu ulehčeno bude; byla to škola velmi trpkého utrpení, kterou jsme prošli ta poslední léta. Ale co Bůh dělá, vše k dobrému dělá; zdá se někdy trápení člověku nesnesitelným, až reptá, ale přetrpě to, shledá, že v bolestech těch zárodek ležel neocenitelných radostí! – –

Přejíc Vašnosti stálého zdraví, poroučím se laskavé přízni Vaší, zůstávajíc s uctivou poklonou Vašnostina
oddaná ctitelkyně

Božena Němcová

V Praze 25/II 57

5/12 57

Milý muži!

Posílám Ti přiloženě malou výslužku od svátku. Myslila jsem, že snad přece milé Ti to přijde, třeba jsi měl dobrou stravu. Ten rum koupila jsem od Fingerhuta, ale on nebyl tam, a tak dali Jaroušovi za 15 kr. tenhle, kdežto já dobrý chtěla a zadarmo. Ale on Ferda vaří bavorské a není celé dni doma, sice by mně byl lepší dal; nemohli jsme ho k čaji potřebovat. Na štěstí měla jsem ještě půl láhve, co jsem od Friče jednou dostala. Ten byl dobrý. Co s tímhle? Posílám Ti ho, snad samotný, někdy zrána lok, bude k pití. Šlenkrka poslala mi zajíce, Mencl přinesl mi čaj a poslal pro bok k Primasovům, dostala jsem také suchary na talíř, a co nejhlavnějšího, ten cukr od Tebe. Ale nebyla bych přece mohla buchty upéct, kdyby mně nebyl přinesl od někoho k svátku 3 f., neboť od Bellmanna nemám posud ty peníze. To je zatracené už, já mám zlost, že bych je sprala. To víš, děti o čaj nestojí, a zajíček také nevydá nic pro všechny, tak jsem udělala pár buchet, ten kousek máme také nyní doma a mouka a mazání též draho nepříjde. Kdybych nebyla cukr měla, špatně by se mi bylo vedlo, neboť Mencl i Šlenkrka pili každý šest šálků čaje. K čaji udělala jsem Menclovi sardelové máslo na housky a velmi mu to chutnalo, i zajíc; takového s omáčkou prý dávno nejedl. Ba i kousek koláče snědl. Byli jsme do 10 hodin pohromadě; také slečna Němečkova byla odpoledne u nás, ale večer záhy odešla. Přinesla mi hezký papírový košíček. – Tolik o hostině; následuje o nás samých. Ráno přišly mi děti přát, jen oustně přály mi pár slov, a Dora dala mi velmi hezkou necovanou šálu na krk z vlny a hedbáví (vypůjčila si na ni od Dorinky Hanuš.) a Jarouš velmi krásný obraz, co dělal ve škole, a Manka na pěkném papíře přání a bílý hrnek na smetanu, který jsem si jednou přálá. Překvapilo mne to

velmi, nic jsem o tom nevěděla. Vzpomněla jsem ovšem na jednoho, kterého více neuhlídám, a na druhého, který jako by zapomněl. Tu za malou chvíli, jak děti byly přály, přijde listonoš a nese tři listy, od Karla, od Bendla a od Vorlíčka. Bendl se sice k své vině zná, a čím se vymlouvá, je alespoň víře podobno. Vorlíček mimo přání sděluje mi s přiloženým parte úmrtí Jana Černého; po dlouhé nemoci umřel na krvotok plicní v stáří 49. Škoda takového muže! Nad Karlovým listem jsem se ovšem potěšila a celý den mi to okrášlilo, ačkoli je v něm mnoho, co rmoutí. Posílám Ti ho, ale zase mi ho hned pošli. Za jedno je v něm vidět, že je Karel sice dobrý hoch, ale přece velmi lehkomyšlný a odklada. On si dělá ustavičně předhůzky, a přece se ani za stéblo nezmění. Podivný je ten sen o Hynkovi; je znát z toho, že si často myslívá naň a jak ho Hynek vždy napomínal v nemoci: Poslouchej mámu! Líbí se mi to, že se k svým chybám přiznává; kdo chybu svoji uzná, ten není nikdy ztracen. Vidím ale patrně, že on přece jen tu Aidu má rád, a proto bych myslila, aby šel pryč ze Sagan. Chci mu to psát a zeptám se Fialy, kam by radil, aby šel, aneb jestli by o nějakém dobrém místě zde v Čechách neb jinde sám věděl. – Jakpak je to s rekrutýrkou a s tou knížkou; zjara mu vyjde čas, ne? S těmi věcmi mám strach, abych nemusela platit pokutu; smí-li se to poslat, měl se dříve zeptat. Bojím se toho věru. Piš mi, prosím Tě, stranu toho. Nám to přijde k dobrému, ale kdyby to mělo mnoho stát, nebylo by nám spomožino, a naposled nebudu ještě ani mít peníze, abych ho vyplatila. Platí také naše peníze papírové v Prusku? Marie Tě pozdravuje, psala mi také, ale pár řádků jako obyčejně. Babička že je propuštěna z dohledu na prádlo a že má jen 8 Tl. Gnadengehalt a v zámku nezůstává. Proč, mi nepíše, jen že to závist lidu, osočování a že se to týká nejvíc dětí. Špatně prý babička vyhlíží a Aida také stůně. Víc nepíše, až prý dále. Jacq je zase s kněžnou pryč na 7 měsíců. Pánbůh tedy sám ví, co se to tam děje; ta zámecká spřež je samá intriga, není to žádný div, že matku vyštvali. Nyní ovšem Karlovi také odpadlo, když

si musí i prádlo platit; myslím tedy, že tam viděl zatím dost a že by se snad mohl jinám podívat. Kdoví jaké má známosti se šlechtici a vojáky, že dostal tak drahou knihu. Po pondělí budu mu psát tedy.

Jarouš mi udělal obraz, a sice hlavu mladého vojína v oděvu wallensteinských bojovníků. Je to velmi krásná hlava, vodovými barvami (akvarel) dělaná, a já se divila, kde to ten kluk tak hned pochopil. Mužák, jak jsem Ti psala, vzal ho do školních hodin na kreslení, a sice s II. třídou chodí. Dal mu několik vzorů, ale on vybíral nejtěžší a tak je vyvedl, že se Mužák divil, to prý je Hynek. Řekl mu tedy, že by mohl býti kreslířem, nabídl se mu, že mu ukáže malování akvarel, krajiny, hlavy a j. a j. a že ho naučí barvy míchat, a také ho začal již tomu učit. Jarouš ale, sotva mu to ukázal, už si vybral tu hlavu za vzor, a než se Mužák nadál, měl to hotové i barvami. Ani prý si ho nevšiml a jen mu potom na stínu něco vystavil; teď dělá krajinu. Dr. Staněk také chválil ten obrázek, a i Mencl, kterému se máloco líbí. Nyní ho vzal Mužák i do měřictví školního a dal mu k ruce jednoho chlapce, který mu má povědět předešlé přednášky. Domlouvá mu, aby se toho chopil. On je učí také takové vzory dělat, co paní k vyšívání potřebuje, což se ciframi vypočítává a znamená, a pak vzory na látky kartounu a r. Je prý to dle francouzského způsobu, kde jsou pro to velké etablissement. Povídal mu, že by mohl být pak ve fabrice někde kreslířem, a když by se jen trochu naučil, že i zde by si tam mnoho vydělal. Až by se trochu prý vyučil, že by se mohl u malíře Herolda docvičit a pak že by mohl být v některé fabrice na porculán, kde se dobře platí. Když by i v modelování se znal, že by mu tím lépe prospělo. Já tomu tak dobře nerozumím, ale myslím, když je příležitost naučiti se tomu, aby jí použil, to nebude nikdy nazmar, a schopnost k tomu má velikou. V modelování též prospívá; poslední model, rožeň, má lejt do sádry, řekl mu profesor a akademik jeden, který tam dlouho už dělá; dává mu za něj 15 kr.; Jarouš ale ne, ani za 30 kr. že ho nedá, že si ho raději uleje a nechá v ústavu. Pozdravuje

Tě a líbá, i pana Bekla, a máte to brzo poslat, aby prý měl čas si to okreslit. Beklův bratr, co je zde, dělá překrásné fotografie; stojí prý si dobře, a zůstává v domě co Lambl. – Lamblovi je zase trochu lépe, také Čejkovi. Slovenské pověsti – vyšel první svazeček. Mám nyní co posílat. Ani nevím, co se o tom mimo Pražských novin [píše]. To je pravda, hloupě to udělali dost. Ten obrázek ho mnoho stál v Lipsku, a nyní ho [dává] na obálku a na tolik svazečků. Kdyby ho byl dal jen k prvnímu, ale dovnitř, byl by na bílém papíře krásněji vyhlížel a nebyl by ho tolik stál. Že jsou svazečky nedokončené, je též pro naše obecnstvo nemilé, to je ale jeho vina; já jsem mu také řekla, že neměl vyjednávat skrze druhou, třetí ruku, ale přímo se mnou, že by to lépe bylo bývalo. Má prý odbyt na ně. Ještě něco o Menclovi. – Byl u něho předešlý týden žandarm a vyptával se ho, jak je starý, jak jeho žena, jak se jmenuje a p. Když se ho ptal, proč to, vymluvil se, že prý skrze konskripci, a marné tlachy bez podstaty. Ale hlásil prý se u okres. úřadu, kde Mencl bydlí, jiného prý tam ale nevědí, co tím chtěl. Za dva za tři dni přišel k němu jeden od polic. úřadu (dle zevnějšku mu známý) a velmi tajemně a ve vší důvěře se ho vyptával, neví-li nic o tom, že má být v Karlíně kdesi ukryta zbraň, a že to v nynějších [dobách] je daremné, a kdo to má, že by to měl raději uklidit atd. Mencl nevěděl, co si o tom má pomyslit, drží-li ho za udavače, či ho chce chytit v něčem, či co. To se rozumí, že mu nemohl ani čeho povědět, co se beztoho jen v nějaké policajtské kotrbě vylihlo. Je to [banda]. Já myslím skoro, abys na tu slavnost nejezdil, Mencl by to ovšem rád viděl, povídal, že to sotva jaké spojení s tím má, neboť ten článek v Pražských novinách že pochází vlastně od samého úřadu hořovického. Ale čert jim věř, že tam nikdo nebude pozor dávat; třeba hned jen kostelní slavnost to byla, oni přece ve všem něco hledají. Kdyby Tě tam viděli a jestli se jim Mencl zdá podezřelý a vědí, že jste známí, kdoví jestli nebudou myslet, že tam chcete nějakou propagandu zřídit; snad jich tam bude víc a dovíš se o tom také tolik, abys o tom psát mohl

a nemusel se tam blýskat. Mohl bys potom Menclovi se omluvit.

V neděli byl „Svatopluk a Rostislav“ od Friče. Kdo tomu dobře rozumí, povídá, že jsou v tom jednotlivé scény hezké, ale celek je nepodařen, že není v tom žádná souvislost, že je to velmi rozvláčné a zběžné studium. Někteří to chválí. Byl dvakrát vyvolán. No, já jemu i starému tu radost přeju, přece lépe, než aby se to nebylo stalo. – Psaní nepřišlo žádné, ani z Korutan. Mencl, Šlenkrta, Šumavský, dr. Čejka a Lambl též pozdravují Tě. Co se zdraví mého týče, myslím, že to bude od nastuzení, neboť to cítím v celém těle. Měla jsem také křeče zase; divím se, že nevyhlížím špatněji. – Dnes tu byla ševcová; ona ty boty nemůže přece dělat bez míry. Máš si nechat vzít od nějakého ševce tam míru; můžeš říct, že máš tu u jednoho peníze a že si musíš nechat něco udělat. Dobře přes nárt a také jak vysoko chceš lýtko a jak v objemu. Potom Ti je hned udělá. Babičku Ti pošlu na druhou cestu; byla špatná cesta, nechtělo se nám na Malou Stranu. Líbáme Tě všichni. Buď zdrav.

Tvá

B

Posílám Ti tři povlaky na polštáře, aby se košík vyplnil, a budeš je dost záhy potřebovat.

7/12 57

Mrzelo mne to sice hodně, že jste nás, Václave, nenavštívil a že jsem Vám nemohla ani čaj udělat, ale odpustila jsem Vám to dávno. – Myslila jsem si, že jste našel milejší společnost a pohostění, a přála Vám to. Že jste u nás třikrát marně byl, je mi divno, neboť já věru málokdy vyjdu z domu. – Ten lístek ve dveřích našla Manka, ale ona myslila, že to někdo „špásem“ udělal, a schovala si ho, až jí jednou napadlo ukázat ho. – S Jaroušem jsem si to věru ani nerozmyslila; já se tehdaž leckde ohlížela, ale chudák nebyl jen as 14 dní venku u jednoho sedláka, všude mi zmešlo. To víte, „na ubohého Makara všude kape“. – Ale chválabohu, já ho hleděla, co jsem mohla, a tak mu alespoň není hůř. – Studenou vodou se posud ráno i večer myje, což je vlastně nejlepší medicína. – Do reálky nechodí, ale do průmyslové školy české do kreslení, lučby, strojnictví a j., pak do modelování k prof. Poppeovi, k Sv. Havlu, všechno zadarmo. Mužák ho vzal mimo to do školních hodin kreslicích a do měřictví. Velmi hezky kreslí, začíná také vodovými barvami malovat a v modelování ho profesor chválí. Nevím ještě, co z něho bude, a prozatím nechávám mu vůli; ať se učí, co chce. – Vymaloval mi k svátku velmi hezký obraz. – Dory chodí pilně do franciny a dělá prý pokroky, ale stydí se mluvit; již umí hodně vařit a hraje si na moudrou. Karel mi k svátku psal, po dlouhém čase. Přiznává se, že byl nedbalý, že ale na mámu nezapomínal –. Poslal mi k svátku Georgs Frauenbilder – a od Dorinky dostala jsem síťovanou šálu kolem hrdla a od muže kus cukru, abych si ten mizerný život osladila. On je kontrolorem ve fabrice na cukr, ve Zdicích, za Berounem. Posud ale nedostal plat, má jen byt, teplo, světlo a stravu na kredit. Cukr se posílá jen ustavičně do Prahy, ale peníze přijdou

teprv o nový rok domů. – Pensí ještě také nemá; chtěli ho v Štyrském Hradci ošulit, a tudy musel bezprostředně k ministerstvu, odkudž odpověď posud nepřišla. – Jsme tedy ustavičně ještě *na holičkách*; – já již šedivím starostí, milý Václave! – Také nejsem zdráva, nevím sama, co mi vlastně chybí; je toho mnoho. O stěhování jsem musela ke všemu ještě hodně nastydnout, neboť od té doby zkusím mnoho bolením hlavy a křečmi. – Na štěstí máme světlý, teplý byt, i jinak pěknější, až na to, že jsme v třetím poschodí. Vyhlídku máme na půl Prahy, slunce od rána do večera. Domácí paní je ta samá, co byl Vyšín u nich vychovatelem, „Frau von Bundschuh“! – Bože, kterak poetické jméno to je! – Nyní o jiném. – Přiloženě vidíte nejnovější plod mého péra; obrázek ten stojí mnoho, a není to na něm vidět. Mánes ho ovšem pěkně vyvedl, ale v Drážďanech ho zfackovali, až všem huby otekly. – A nebylo by to tak dopadlo, kdyby mne byli poslechli; já chtěla pěknou rytinu z toho a dát ji jen k prvnímu [svazečku] co titulní obrázek; bylo by to pěknější a nestálo ani tolik. Jinak je to skupení velmi podařené. Vytíštěno je již 10 archů, a budou tudy moci rychle vycházet. – Já nebyla věru k jiné práci, a ráda jsem, že se to s tím Šálkem nahodilo. – Napsala jsem také dlouhý článek pro Památky archeologické – a právě mám v práci malou povídku pro Posla – a článek pro Živu: „Drevorubáři v pralesích gemerských“. Mimo to jsem zase mnoho drobností napsala pro Školu a život – že jich ještě na kolik čísel pro budoucí rok míti bude. – K Ženě z lidu nemám doposud pravou chuť, dílem jsem mrzutá, že té naší bídě žádného konce není, dílem mně ta bolest hlavy vadí. Jak hodinu, dvě píšu, začne mi v hlavě hučet jako ve mlýně a potom jsem všecka pitomá. – Ale nechali chyb ještě v revizí, že se podívíte; dvě korektury mi posílali a revizí jsem nemohla dostat, až pak mi poslali tři archy najednou. Slovenčinu mi jednou vždy Hattala koregoval, ale nechali také řádně chyb, navzdor tomu, že je pokaždé vyklesl. Já mám nyní tolik co dělat, že nemohu ani k čtení se dostat, až se mi věru stýská; po delší čas byla jedinou lektýrou mojí – Palackého

Historie, a to se člověk zmlsá, že se nechce číst nic jiného, třebaš to i od Rittersberka bylo. – Známostí nových nemám, jen že u Palackých často zvána bývám, kamž i ráda jdu, tam člověk přece vždy něco moudrého slyší. – Josef Frič je zase ženat, to asi víte? – Nu, Anna Kavalírova je ovšem lepší partie – a jsou prý také oba nadmíru blažení. Já ji neviděla asi šest let, nebo osm, jak se dostali hoši do Komárna, a to mi zůstala v mysli bujná, čerstvé tváře – ale po svatbě když jsem ji viděla u Fričů, jsem se podivila – ona má prošedivělé vlasy – a je hodně stará. – No to nic neškodí, jen když jim poesie zůstane. Ullmannová je posud u nich, nevím, jak dlouho to bude dělat dobrotu. – Předešlou neděli se dával Svatopluk, byl dvakrát vyvolán. Někteří to chválí, ale někteří haní. Nesouvislost, rozvláčnost a povrchnost mu vytýkají, já to neviděla. Bude vydávat od Nového roku časopis Svět a domov – Školu i Život máme – ještě nějakou „Smrt“. – Ale to až naposled. – Budete také psát do Světa? – Četl jste již od Sabiny román? Budou v Bibliotéce snad také Cikáni od Máchy? – Kdy Máchovy spisy vyjdou, posud nevím. S Koubkem je také komedie, nechce tisknout čtvrtý svazek, an prý nevyjednali jen tři. Bude to dlouho trvat. Čejka řekl, že konečně tak zle není, jen když je to nejlepší vytištěno, ve čtvrtém že je beztoho nepatrná drobotina a překlady. Vorlíček Vám nepíše? – Poslal mi na Barunku parte Jana Černýho. Stonal dlouho a umřel na krvotok plicní. Škoda ho. Vorlovi se poštěstilo. Když se konkurs vypsal, přišel se poradit se mnou, má-li žádat a u koho hledat protekci. Já mu řekla, aby šel k Štulcovi, že je přítel děkanů, že mu jeho rekomandace bude nejplatnější. Sama jsem mu dala list dr. Dlabačovi a Janu Černýmu. Štulc ho examinýroval stranu des römisch-christkatholischen, potom mu dal mravné naučení, list děkanovi a Vorel „spánembohem“ odejel do Nymburka. Tam byl ovšem všude vlídně přijat, dílem co katolík a mravný člověk, dílem co Čech a překládatel Koubka! – Byl zván k lékárníkovům, u měšťanosty, líbal paním ruce, poslouchal jejich klepy, poklony dělal na vše strany, glacé ani nesvlékl,

navštívil Černohouze a vikáře a s veselou přijel do Prahy. Netrvalo to dlouho a poslal mi listek: „Jsem zvolen, vivat Nymburk!“ – A Hink také konkuroval! Ale „komu pánbůh, tomu všickni svatí!“ – A o kom mám ještě psát; já ty hochy málo vidím. Štrauch snad patří do komptoáru redakce Pražských novin, a je pán? Gross zase sedává v budoáru pana Petříka! Pan Kolář je snad tím učitelem u Klamů ještě, dojíždí Kounicom, zkrátka „nur nobl“, a proti Vaclíkovi a Še[bkovi] jsou Palmerston a Girardin hadr! – [– – –]d řekl, nechtěla jsem psát do Pou[tníka – – –] Posla je příjemný co do oso[by – – – se] mi líbí; je praktický, [– – –]ý plnou bednu románů! Pan profesor Staněk je ženat, ale tuším, že přitom neztlostne. Riegrovic mají syna Bohuslava. Pan Mencl buší a dlabe a tlostne od čaje a piva. Paní Šlenkertka je stará, huba jí chválabohu nezamrzla, ale poctivá duše. Povídala nejednou o Vás. Mnoho řečí tu nadělala pomocí knížete Taxise, ale ještě více jeho svatba. Bude-li šťasten s jeho miss Jenny Staendler – přeju mu to, jestli je ale opravdu koketa a jen z marnosti se ho držela, tedy lituju jeho a více matku. Patří mnoho lásky k tomu, když taková aristokratka dítěti vše tak dovolí a před světem ani to nezapírá. Ona jediná z celé aristokracie i rodiny byla na promoci i na svatbě. Ale co se tomu Rudolfovi jen líbilo! – Ona není prý vzdělaná, starší než on o mnoho, koketa, a k tomu ani krásná a má čtyry sestry na vdání, mimo nejmladší všechny nehezké a chudé! – Jen zpívat prý umí! – Vystačí to? – On je pro všecko ztracen – přece to byla jen hloupost; možná že to sám záhy dost uzná. – Babičku překládá Ohéral do Erinnerungen, – čte mi vždy, když kus přeloží. No, ještě to projde. Kde napadne slovo neb sadu, že se to nedá přeložit, obejde to – ale vcelku to bude pěkný. Ilustrace k tomu dělá Quido Mánes, jsou pěkné, ale jak zase ty dřevotisky vypadnou, bůhví[. Chtějí také do pře]du moje poltré přidat, ale já se [malovat nedám, ti] by mne pokřtili! – A tedy k[oupejte se, koupej]te, mejte si krk hodně s[tudenou vodou, abyste nebyl] choulostiv, to je uni[versální lék proti všem] ne[mocem. Za přá]ní poníženě

děkuju, to já vím, kdyby přání hned skutkem byly, – byl by z Vás geniální abbé, já držela bych salón – a chodil byste ke mně, na čaj a cigára, ze všech čajů a cigár nejčajocigárovatější! – Již jsem Vám toho napsala zrovna dost, a z toho vidíte, že se na Vás nehněvám, neboť na koho se mrzím, tomu píšu málo nebo nic. – Ale ještě něco. – Polda mi dávno nepsal – neposílají pořádně List a on je ustavičně po komisích. – Je zase něco na cestě, nějaká Olga – nebo Olgar –; – toť je hůř než anglická královna. Kdyby měli na ně Velkou Británii, no hols der Fuchs, třeba nasadili trochu ancikristů, – ale to je chyba lávky! – Noviny budou od Nového roku větší vycházet, dá-li pámbůh a policie a Winiker! – Apropos! Je Honda Jurenkoic ženat? – Ublížil mi dost ten Honzík, ale já bych mu přece přála, aby dostal hodnou ženu a šťasten byl. On je přece jen poctivá dobrá duše – a věru i velmi poetická, ale takové okamžení jsou u něho výroční svátky, ale ostatní dni je jako ježek, kde se ho dotkne, tam píchá. Kdybyste mu jednou psal, pozdravujte ho. – Manky je posud u mě. Chtěla jsem, aby si hledala lepší službu, a zůstat bez služky; našla si tedy na Malé Straně dobrou službu. V pátek šla předešlý měsíc, a třetí den zase přišla s pláčem, že se jí stýská a že nemůže bez nás být, že vypověděla. Co jsem měla s ní dělat. Přišla tedy čtvrtý den ráno zase zpátky, a zůstalo to při starém. – „Stoße nie Liebe von dir, die Welt ist zu arm daran!“ – myslila jsem si –

Ano, ano, také jsem se přesvědčila o tom divu, že Pospíšil zase již první svazky pohádek nemá. Ostatně se nebojím, že se dočkám třetího vydání, leda by umřel.

A nyní sbohem! Buďte zdrav! Děti Vás pozdravují. – Píšte brzy! – Vaše upřímná

stará přítelkyně

Bož.

V Praze 7/12 57
Velká Řeznická ulice
číslo 1360

Velevážený pane a příteli milý!

Přiloženě odesílám tři exempláry Slovenských pověstí. Dva račte odevzdat oněm mým dobrodincům neznámým a jeden přijmete Vy, příteli šlechtný! –

Nevím, jak budete s těmi pověstmi spokojen; mnoho je ovšem, co by se jim právem vytknouti dalo. Již ta tiskařská úprava; papír není dosti čistý ani tisk. Obrázek kreslil Josef Mánes, velmi čistě byl vyveden, v Drážďanech řezali ho do dřeva, též pěkně, ale zde ho při tisku hodně zamazali, jako obyčejně. Moje mínění bylo dáti slušnou obálku beze všech okras a obrázek ten jen k prvnímu svažečku dovnitř co titulní dáti. Ale Šálek nechtěl tomu rozuměti, a nyní sám to uznává, že by to bylo úhlednější a méně stálo jako takto. – Že jsou svažečky neukončené, není též namístě, a snad jen tím se to opraví, že to bude rychle po sobě vycházeti. Chyb tisku je také dost a omylů; já měla dvě korektury, ale revisí mi někdy dříve neposlali, až byly dva tři archy načisto již vytištěny a revisí nic platná. Tak se stalo, že zůstalo mnoho chyb. An byla v těch slovenských rukopisech kolikerá ortografie, prosila jsem profesora Hattalu, aby to přehlídl, což on ochotně udělal; ale na korektory poslal nejednou „sto paromů“ – Měla jsem to vůbec chodění a mluvení, než jsem našla nakládatele. Já mínila vydati je v čisté slovenčině, ale na to se nechtěl nikdo vzíti; čistě česky psány byly by ztratily všechen pak původní ráz. Hleděla jsem tedy vyhověti oběma stranám, ponechajíc alespoň všechny zvláštnosti v řeči a původní mluvu v dialogu. Račte mi říci, jak jste s nimi spokojen. –

Mně se zde mnozí smějí se slovákismem; necht' se smějí, myslím si, to mne neodstraší. – Není to zjištnost ani přepjatost, ale upřímná láska vzájemná. – Já poznala Slováky a vím, že jsou hodni, abychom si jich všímali. Tam je po-

kladů neocenitelných, a nikdo si jich nevšímá; příčiny toho jsou mnohé, a nemohu zde mluvit o nich. Však i Vy račte dobře znáti poměry, jenž na ně neblaze působí. „Co nám je do nich, my jich nepotřebujem, oni nás ale!“ – mluví mnozí. Eh, jsou to hrdé myšlenky těch pánů, my potřebujem jeden druhého; dobře tedy, abychom se poznávali, jeden druhého laskavě podporovali a k vzájemnému cíli pracovali. – Takovouto vynášivostí urážíme jich sebecit a pracujem do rukou té straně, která beztoho obchází jako lev řvoucí, číhající, kde by nás pohltila; která by ráda propast viděla mezi námi nepřestupnou! –

Přiloženě posílám ještě poznamenavky nářečí domažlického, které mně vždy ještě není dosti známé ve všech podrobnostech. Mám holku tamodtud, k níž otec dochází, a tu slýchám začasť cizé mi výrazy. – V Pohorské vesnici provedla jsem to lépe než v *Karle*, ale přece né úplně, což jsem schválně udělala; – však mnozí říkali, že i toho dosti. –

Vím, že podílu břete na našem osudu, musím tedy dodat, že se nám o málo lépe vede. Ministerstvo slíbilo sice mužovi, když do Korutan šel, že první místo se 700 f. dostane, jakž víte. Ale za ten rok, co tam byl, obsadili pět míst, o něž žádal, a na privátní list, co psal Neuwallovi, na vlastní jeho nabídnutí, nepřišla také naděje žádná, ba štyrská direkce mu dokonce řekla, že nemá právo žádati o 700 fr., když má 400 fr., že musí po stu zvyšovat. – Co dělat tedy? Měl tam zůstat ještě asi rok o 300 fr. (poněvadž se mu na kaucí 100 fr. ročně stahovalo, měl vždy o 100 fr. méně) a pak snad teprv byl by dostal 500 fr. a bůhví za jaký čas 700 fr. Zadal tedy raději do pense, aby, dokud ještě trochu při zdraví, službu si vyhledal. – Lanna mu sice slíbil, ale nedržel slovo, nemá prý nyní nic, až dále, to je těžko čekat. Nahodilo se mu přičiněním dr. Friče dostati místo za kontrolora cukrárny ve Zdicích, prozatím na 400 fr., byt, teplo a světlo. Je to za Berounem. Bylo by to snad dobré, jenže posud nedostal ani krejcaru. Nyní se v cukrárnách vaří a posílá kupcům, ale peníze až o nový rok; v hotovosti tam kapitálu není, a tak musejí úředníci čekat. – To jediné, že může brát

stravu na kredit; ale chudák potřebuje také na sebe, neboť musí jezdit po dvořích a celý den býti na nohou po fabrice. Mně chtěl dát pensí, abych alespoň něco měla s těmi dětmi, ale bohužel přišlo mu sice zpátky rozhodnutí od štyrské direkce, ale jen třetina že mu patří, že se mu vojenská léta nepočítají. Pomyslete, on bezprostředně vstoupil, ještě byl vojákem a už praktikóval u kamerálu, ministerstvo mu vždy již ty léta počítalo, totiž 8 let u vojenství a 25 u kamerálu – tedy 33, – a ti trulanti byrokratičtí to nenahlíží! – Bože, bože, kdybych jen o té rotě už neslyšela; lépe každému jezdit s kolečkem než býti pode jhem takových ztuchlých, zdřevenatělých byrokratů! – Musel tedy chudák zase zadati k ministerstvu; ale posud nemáme odpověd, a čekám na ni jako na boží smilování. Jestli to zase tak dopadne, nevím, co si počneme. Těch pár grošů honoráru nikam nestačí – dám-li je na oděv, není strava, a kdy činže přijde, je teprv bída. Dory chodí do frančtiny a doma ji učím trochu literní a práce, a potřebovala by nyní právě mnoho. Jarouše chtěla jsem v letě ven poslat, je velmi slabý na prsa a lékař radil ani do školy ho neposílat. Roste velmi a je beztoho tuberkulosní. Lonský rok měli jsme špatný byt vlhký, to nám všem dodalo, ale nebylo bytu k dostání za lacinější peníz. Předešlé čtvrtletí bylo tu 150 rodin bez bytu! Najdete nyní po bytech po pěti – i šesti rodinách pohromadě v jedné světnici! Židi dostanuvše dovolení v městě se ubydliti, opustili Josefskou třídu a všecko se to do města vehnalo, přeplácějíce i o 100 fr. KM větší byty. – To způsobilo tu drahotu náhlou, ačkoliv se málo děje v tom ohledu vždy. Náhodou dostala jsem byt, v třetím poschodí sice, ale jasný, suchý, čemuž jsem hlavně skrze Jarouše ráda. Nechodí do reálky, ale do hodin průmyslové české školy, do kreslení a pak do hodin modelování, což učí profesor Poppe. – Jarouš má hlavně ku kreslení a modelování vloh; nevím, jestli by s tím vyžil, leč v fabrikách, ale přes tu zimu nechť se tomu učí, nazmar to není. Já jsem též velmi slabá a trpím – neobyčejná mi bolest – na hlavu. Musím být velmi nastuzena, jak se domnívá lékař; starosti a nedůstatek

přispívá k tomu ovšem nejvíce. Těžce pracuju, jako nikdy; snad to jaro zase spraví. Karel je v Prusku posud, v Zahani, a živí se již sám. —

Děkuju Vám ještě jednou srdečně za vypomoc, přišlo mi to jako boží seslání, v největší potřebě. Těším se z toho, že jste i s rodinou Vaší zdrávi. Povídal nám Josef Staňků, jak milé jsou Vaše děti. — Moji srdečnou úctu Vám i Vaší choti a pozdrav dítkám. S úctou

Vaše upřímná

Božena

Velká Řeznická ulice čís. 1360.

Milý příteli!

Přiloženě posílám dva exempláry „Slovenských pověstí“, jeden pro Vás, druhý pro p. Sámka Chaloupku do Lehoty; mimo to přiložen obraz Prahy, který prosím abyste přijmul ode mě k milému upamatování. – Je to jeden z nejpěknějších pohledů na tu naši zlatnou Prahu (v které ale málo zlata!). Vlevo nahoře vidíte Hradčany, královský hrad, v pozadí věž svatovítskou. – Pod ním rozprostírá se Malá Strana dolů k Vltavě. Na Malé Straně pod Hradem viděti černý kostel sv. Mikuláše v slohu byzantinském. Malá Strana táhne se nahoru k lesnatému vrchu sv. Vavřince, jehož kostel na vršku stojí. Pod vrchem dole vidět Loretu, klášter, kde kapucíni jsou a onen známý poklad diamantový. – Vrch na pravé straně je Petřín, pod ním viděti skalnatý vršek, a to je starý Vyšehrad; nedaleko za ním Karlov, kde krásný kostel sv. Karla. – Od Vyšehradu dolů teče Vltava, dělíc Malou Stranu od Starého a Nového Města. Viděti dva mosty, Řetězový a slavný Kamenný, u něhož za branou, která na Staré Město vede, – socha stojí Karla IV. Hned za ní je klášter křižovníků a vedle něho universita, veliké to, nádherné stavení. Trochu více v pozadí celé skupení věží, od kostelů nazvíce staroměstských. Nejvýše ční věže tejniské, v němž jsou krásné památky ze starších dob; nádherná to stavba gotická. Stranou Řetězového mostu je ostrov Žofínský a uprostřed rozkošný ostrov Střelecký atd. Na Malé Straně je viděti mnoho starožitných velkých domů, to jsou domy staročeských rodin šlechtických, Švarcenberků, Černínů a j. – V průčelí hradu je viděti okno široké velmi, s kamenným piliřem, starodávné, které se od ostatních patrně liší; to je ono okno, z něhož r. 1618 – 23/5 Matyáš hrabě Thurn a Vilém z Lobkovic (kalvinisté a národovci) vyhodili dolů do hradního příkopa pány Martinice,

Slavatu a císařského sekretáře Fabriciusa, katolíci a chlapy jezuitský. – Byl to tehdejší dobu císařský kancelář. – (To je nejlepší a nejkratší proces!) Zde v té naší Praze věru každý kámen svou historií má, mnohdy velmi krvavou; ale krásná je Praha, to je pravda, dokonce zjara, když se vrchy okolo ní zelenají. – No, až přijdu k vám zase, pak Vám to lépe ukážu, kde co je, neboť myslím, že znáte Palackého Dějiny? Ale ještě lépe bylo by, kdybyste se přijel jednou sem podívat sám.

Nuž tedy přece jednou ty pověsti a pohádky vyšly, už to bylo k zlosti; a nyní ještě s nimi nemám radost. – Mánes tak krásně a čistě ten obrázek nakreslil a v Drážďanech řezali ho do dřeva, ale při tisku to zase tuze začernili a nečistě udělali; mají ústa jako opuchlá ty děvčata i šuhajci. – Já jsem chtěla zpočátku, aby se dala dělat ocelorytina a jen k prvnímu svazečku dala, obálka pak jen čistá, to ale nakládatel nechtěl, že by to přišlo příliš vysoko; a zatím ho to nyní též tolik, né-li více stojí. – Také to nedokončení mne mrzí, ale nemohu též za to, neboť to není spisovatelova starost; on myslí vydávatel, že si to lidé budou tím spíše kupovat, že budou *muset vzít* druhý svazeček, když první vezmou. Chyb tisku mi mnoho nadělali v tiskárně, vždy opravovali slovenčinu jako češtinu; a přece jsem měla dvě korektury. Profesor Hattala byl tak ochoten a převzal korekturu slovenčiny; ten zná tiskaře prohánět, hned jim sto paromů do materi pošle, ale i jemu udělají chyby. – Píšte mi, jste-li spokojen s těmi pověstmi? Nešlo to ale jinak, bračeku, mělo-li to vyjít! – Já pošlu ty dni Reuszovcům rukopis zpátky, aby to měli, když by to chtěli někdy později v čisté slovenčině vydat. Kdyby mi jen někdo chtěl ještě rukopis poslat, chybí mi ještě na dva svazečky. Co nejdřív vyjde druhý svazeček, mají deset archů vytíštěných, mohou tedy rychle pokračovat. Čekám s toužebností na Váš dopis, stranu toho překladu ještě z historie balogské; prof. Krejčímu jsem řekla, že dostane článek o handělcích, a on nyní ustavičně běhá, abych mu to již dala, a Purkyňovi, když ho mám potkat, vyhnu se na deset honů, ten by mně

teprv vyhřešil. Běda spisovateli, jak slíbí něco redaktorovi a záhy mu to nedá, to sedí člověku neustále na hrdle jako zimnice. Ty mají nenasytný žaludek. Prosím Vás tedy pěkně, je-li přeloženo, oč jsem žádala, kdybyste mi to záhy odeslal *nefrankované*; dejte mi také vědět, mnoho-li povinna budu za ten překlad, já Vám to odešlu. Já si dělám mnohdy předhůzky, že Vás s tolikerými věcmi obtěžuju, kdežto jste beztoho dosti týrán svou prací, ale za jedno spolehám na Vaši dobrotu a za druhé na upřímnost. Já vím, že byste mi to řekl, když bych Vás již byla omrzela. Přiložený rejstřík *otázek* prosím zodpovězte jen krátce a dle pohodlí. A co děláte u vás? Jsou matinka a Petronka zdravý? – A co Vy, máte mnoho pacientů? Chudáku, zkusíte zase nyní, nastávají Vám rozkošné exkurse na Bacúch, do Balogu atd. – A či jste ještě šuhaj svobodný? – A co dělají známí? Chaloupkové? – Ferjenčík? – V Lehotě? – Eh veru ako by to všecko pomrelo, ani vidu ani chyru není o nich. Dejte tam svazeček těch pověstí; že je všickni srdečně pozdravuju, vyřidte, a že začasť na ně vzpomínám. Pan Sámko slíbil článek do Musejníku, o té staré baladě, slíbil tam dát úsudek, a kde nic tu nic, nemá se k tomu. Snad je chorý na oči? – A Ferjenčík, či nezná žádnou rozprávku? –

Jenom hleďte, aby se ty pověsti také trochu po Slovensku odbíraly; slovenský almanach Konkordii musím si vypůjčit, mají ho zde též.

Vaše *Polovačka* v Živě se tak líbila, že v jiném českém časopise, Poslu z Prahy, ji chválili, „jak hezký a zajímavě psaný to článek“. – Purkyně se mne onehdy ptal: „No cožpak dělá váš Slovák, co umí ty medvědy střílet?“ (Myslel Vás totiž.) –

Co se našeho postavení [týče], je to posud s malou změnou při starém. Pensí sice můj muž dostal, ale štejerská direkce upírala mu léta, že slouží 25 let a né 33, a na to dávali mu jen třetinu pensí, 200 fr. a několik zlatých. S tím ovšem nemohl být Němec spokojen, neboť on byl osm let vojákem, a poněvadž od vojenského stavu přestoupil do služby kamerální, a sice co praktikant, počítala se mu vždy

ta léta, a právě také nebyl praktikantem ani rok a dali ho na hranice za Einnehmra. – Ještě v rozsudku, po tom vyšetřování posledním, píše ministeriální referent z Vídně „in Anbetracht Ihrer dreiunddreißigjährigen Dienstzeit“ – a ti hulváci tam v Hradci by ho chtěli tak odbýt! Tahle byrokratická rota a ta k...ská, to je ta největší špata na světě! – Musil tedy zase žádat k samému ministrovi; a to máte tak. – Odpověď ještě nemáme. Zatím je muž v jedné cukrárně, šest hodin od Prahy, na zkoušku. – Bude-li se jemu líbit a on jim, tedy tam zůstane. Dostával by 500 fr. KM, byt, teplo i světlo a snad i sladivo. – Jarouše [neposílám] do školy, poněvadž zdraví jeho přece jen slabé; chodí do přednášek průmyslové školy, do kreslení a modelování. Má velikou schopnost k modelování a malování krajin; nedávno dělal mi velmi pěknou hlavu a krajinu s vodovými barvami (akvarel). Purkyně je direktor té školy a nechybí v žádné hodině, velikou mu dělá radost. – Máť ta škola také mnoho žáků, učenici, tovaryši i staří mistři tam chodí do přednášek. Přednáší se jim česká i německá řeč i česká literatura, strojnictví (mechanika), fysika, měřictví, stavitelství, zeměpis, lučba, kreslení i krasopis; směnkářství (Wechselkunde), počtářství, hlavně pro kupecké.

Profesor Krejčí přednáší mineralogii, ohledem na průmysl a hospodářství, přičemž jim i rozličné ty kovy, rudy i rostliny in natura ukazuje. – Dr. Grégr zase v ústavu Purkyněho přednáší pro ty řemeslníky „o zvířatech a zvířecích látkách“ – zoologii, též ohledem na průmysl a hospodářství. V ústavu tom je nejlepší příležitost; tu jsou mikroskopy, tu krásné preparáty lidských i zvířecích těl, dílem z vosku, dílem v líhu složených, tu vycpaná zvířata, kostry a sbírka krásných obrazů i kněh. Co nejlepší, že se vše v české řeči přednáší. – Je to opravdu velmi důležitá škola pro naše řemeslnictvo. – Však to také Němcům dost v oči píchá a kněžstvu. Ti by rádi, aby přírodopis docela ze škol se vymýtil, že se prý z dětí stávají neznabohy! – Slyšela jsem, a to z jistých úst, že se ucházeli kněži u vlády o to, aby anatomické ústavy při nemocnicích zrušeny byly. –

Jestli se takového cos povolí, pak bude klesat jedno za druhým, až všechna přírodověda se vymýtí. Ale já doufám, že se to nestane, tak se vláda přece blamírovat nebude, ačkoliv se člověk u nás všeho nadíti může. –

Ale již jsem Vám toho napsala až dost. Prosím Vás jen, pište mi záhy; však ani nevím, jestli jste tu knihu dobře dostali, nic jste mi nepsali! Je to již kolik týdnů! –

Uctivý pozdrav panu i paní Chaloupkové (v Brezně), p. Ferjenčíkovi, a kdybyste se někdy shledal s respicientem Dvořákem od financů, řekněte, že ho pozdravujem. To je hodný chlap, poctivý, je Čech, ale né z těch darebáků. Študoval techniku, byl odveden k dělostřelcům a byl s sebou v Uhřích, kde zůstal. Po revoluci nemoha dále študovat, dal se k financům. Můj muž přijímal ho, tuším v Miškovci, potom šel za ním do Ďarmot; vůbec on mu pomohl k vrchnímu dohlížitelství, protože byl šikovný a hodný. Již je respicientem a je prý v Brezně, jak mému muži psal. –

Přesídlili jsme se, měli jsme vlhký byt. Nyní bydlíme sice až v třetím poschodí, ale máme dva světlý, jasný pokojíky a teplé. Ale náhodou jsem ho dostala. Zde je taková nouze o byty, že bylo toto čtvrtletí v čas stěhování 200 lidí bez bytu! Mezi nimi řemeslníci a pořádní lidé, né samá chudina. Najdete nyní v Praze byty o jedné světnici, že v ní 5–6 i 8 rodin bydlí, děti i staří, vše pohromadě. Je hrozná nouze o peníze, velké daně; nikdo nechce stavět, a k tomu ještě dovolilo se židům zůstávati v městě. Tuť se všecko to židovstvo vyhrnulo z jejich Žid. Města (Josefstadt) a přepláceli byty až o 100 fr. KM, jen aby se mohli dívat z oken na Roßmarkt – když drží vojáci parádu, a domácí páni nic nedbali na to, že jim židi zaneřádí byty, vypovídali nájemníkům dávným a brali židy napořád. Tak se strhl ten nedůstatek. Je to všude hůř a hůř. Polibte ručku Vaší starušce, Petronku i Vás líbám. Vaše

Božena

[Příloha:]

Píšete v popisu handělčanů beňušských, že se najdou jich obřady, totiž *krsty, pohraby, svatby*, „na Jana, na Jakuba

slavnosti, vjanoc a velkonoc i svátky rusalné“ – že to v Kolláro-
rových Zpěvánkách; ale v Kolláru není mimo písní a některé
hry nic bližšího o těch pověrách, a to, co je, není udáno od-
kud. Nevím tedy, co mohu handělčanům přičísti, abych
nechybila. Nežádám, abyste mi snad vše popisoval aneb
sbíral, ale jen mi tak zběžně udejte, mají-li některé zcela
zvláštní slavnosti neb obyčeje, aneb-li stejné, jako jsou
v Gemeru neb Zvoleni? – Slaví-li při pohřbu kar – dávají-li
mrtvému do ruky peněz neb za hlavu chléb? – Slaví-li svatbu
jako v Horní Lehotě? – Co na Jakuba atd. – Bylo by to
k popisu tomu velmi důležité – zmíniti se alespoň zběžně
o tom. Potom bych ráda věděla, kterak znamenají čas, an
zajisté hodiny míti nebudou, nahoře v hore. – Ovšem dle
slunce, myslím si, ale jakou mají pro to terminologii? –

Zdali pak hvězdy jmenují též dle svého názvosloví?

Jaký mají barometr? Či oblaka, či hory, či co?

V Historii domus jsou poznamenány dva druhy brestu.
Ulmus sativa, *ulmus campestris*. Poslední má Presl v Rostli-
nopisu, ale první né. Je v tom jaký rozdíl, či jsou pro jediný
druh obě speciální názvy? –

Salix helix (vrba zlatoličia) též Presl nemá. V Balogské
kníže poznamenána *salix caprea* (vrba devča) jmenuje Presl
dle Linné – *vrba rakyta*. V Balogské kníže je *vrba rakyta*
též, ale je latinským speciálním jménem *acuniata* pozna-
menána. – Dle toho byste tam měli dva zvláštní druhy
vrb, *vrbu devču a zlatoličiu*. Je-li tomu tak a znáte-li je,
pošlete nám jednou při příležitosti až zjara z každé prútík
a květ, a máte-li dva druhy brestu, tedy z *ulmus sativa* též.
Né pro mě, ale pro botanickou sbírku musejní. –

Jaká to bylina lopačina?

Zdali jmenuje se i u vás cynoglossum, Hundszunge, čes.
užanka, – somhla?

rudné cesty? (v rozprávkách přichází – „šli rudnými
cestami“) –

Príslop, hora vraj v Orave, ale i jinde že jsou příslopy, či
jsú u vás? A co je to?

sokorce, vrchole hor; či to pravda? –

kuzeň (kovárna vřaj)? –

opariska, bahna v zimě nezamrzají. Kde jsou takové u vás?

mraznica, na níž drevotáři kláty dolů spouštějí, či to pravda? –

maša, jak by se to dalo nejlépe vysvětlit? – (veliký stroj na vodě?)

mosor, jaké je to drevo? Robí se vřaj z něho rozličné věci? –

Kiar. Tak se prý jmenuje vrch nad Jelšavou, kde se kope (Brauneisenstein) křevel. Rudu tu nazývá prý tamější lid *kiarnica*? – Já jsem o tom neslyšela tam ani zmínky. Snad to je *Železník*, né? –

Königsnase, vrch blízko Kriváně v Tatrách; jak se jmenuje slovensky? – Je na straně, co jsou lázně Šmekš. Mám hezkou pověst o něm a nerada bych ho německým jménem zvala. – Kde jsou *Šutrikovské hory*? –

Jamežna, Povrazník jsou *dvě hory* nebo *dědiny*? Či *dědiny* i *hory*?

Goldwaschwerkshalden? U nás rejžoviska. – (Zlato se rejžovalo; das Gold wurde gewaschen.) Hromady písku nedaleko břehů, kde se zlato rýžovalo, nazývají u nás *halně*. – Jak u vás? –

oprátka? Kus lesa k vystínání prodaný; naozaj? –

14/12 57. -

Velectěný pane!

Račte mile přijmouti pohádky tyto Vám známé; ráda bych je byla vydala zcela v slovenčině, ale nešlo to, a na radu profesora Hattaly psala jsem je konečně tak, jak jsou. Tiskaři udělali nám mnoho chyb v tisku; ačkoliv pan profesor Hattala, který mi slovenčinu koregoval, dost na ně hřešil. Mnohé slovo na jedné stránce dobře, na druhé špatně; mysleli totiž někdy, že to [může] jako v češtině býti, a libovolně si opravovali. Vůbec se staly mnohé chyby, neboť vydávatel Šálek byl dříve jen kněhkupec, a není zběhlý v tiskařských věcech, o čem jsem nevěděla, sice bych sama byla dohlížela. - Tím se stalo také, že jsou svazčky nedokončené, poněvadž jim na kolik archů rukopis dal, a neřekl, že budou malé svazčky. - Tedy tiskli napořád a potom se to již roztrždit nemohlo; - ale budou rychle vycházet. S obrazem též byla mýlka. Já chtěla ocelorytinu na bílém papíru jen k prvnímu svazku a dovnitř, a on mysle, že to bude mnohem více stát, dal dřevotisk a na obálku. Dřevotisk ten stál přes 100 fr. KM, nevypadl tak pěkně, jak by ocelorytina byla vypadla, a že ho nyní musí dát na každou obálku, bude ho to více stát. - Ku konci dám doslov a udám spisovatele slovenští jménem, i co mi dodalo pohnůtku k překladu. - Rukopisy těch dvanácti pověstí poslala jsem Reuszovi zpátky, aby je měli, kdyby někdy v čisté slovenčině je vydati chtěli. - Po slovenských vydám srbské Vuka Karadžiče. Ráda bych měla ještě některé slovenské rozprávky, a nemohu nikde dostat; - jediná Pepa Szablakova mi dvě poslala. Prosím Vašnosti, jestli snad nějaké máte, kdybyste mi zapůjčil, já pošlu rukopis zase nazpět. „O Kovladu“ od Vašnosti je také ve sbírce, a o Vítazkovi, co mi stará Katkula povídala. -

Jak, Vašnosti, s tou baladou do Musejníka? - Aneb jiný

některý článek z bohaté Vaší sbírky? – Já to již tehdaž redaktorovi oznámila a on mne často upomíná, doposud. – V literatuře naší vyšlo poslední čas několik zajímavých a vzácných díl. Nákladem Matice jmenovitě Dějiny Palackého, dílu IV. částka I., *Blahoslava Gramatika česká* – ve Vídni vydaná dle originálu ze čtrnáctého století. Profesor Hattala vydal *Slovo o p[ol]ku Igorovu* v překladu i s původním textem a vysvětlívkami. – To je krása, ty obrazy a ta řeč! Šumavský vydává slovník všeslovanský, na němž dlouhá léta již pracuje; vyšel druhý svazek. – Rukopis královodvorský vydává se s krásnými ilustracemi našeho znamenitého malíře Mánesa, ve třech řečích, původní, německé a francouzské. – Veliká je také nyní otázka o to, zdali sv. Cyril psal kyrilici nebo glagolici? – Již o tom vyšla brožurka od profesora Hanuše a pan Šafarik též o tom píše. – Kdybyste si přáli mítí některou z nadzmněných kněh, prosím, račte mne považovati za svoji jednatelku zde; pošlu Vám to na p. dr. Zechentnera. – Mohla bych ještě mnoho zajímavého psát, nevím však, zdali bych i Vašnosti tím vděk přišla. Dalajsem do Památek archeologických některé popisy starožitností, co mi dr. Reusz poslal, a k tomu jsem napsala také o Hrádku hornolehotským. Není to ještě vytištěno. – Mluvila jsem také stranu toho s Krolmusem, který vlastně do praktičnosti náš nejprvnější starožitník. – On má oko v tom ohledu tak bystré, že jak na krajinu se podívá, pozná, kde jsou popelnice; o tom se již přesvědčili lidé, i Vocol sám i jiní. Když kam vyjede ven, tu se nejdřív ptá, jak se která studánka, který vrch a pole jmenuje a kde máta. Pak si obhlídne krajinu a již jdou najisto; venkovští lidé mu také věří, ačkoliv se diví, jak on to může vědět. – Já mu ukazovala výkres, co mi poslal dr. Reusz o Hrádku, ale není dobrý. Jestli byste, Vašnosti, chtěl dáti si Hrádek vykresliti, ale pěkně znale a okolo něho aby byly všechny vrchy, pole, potoky a zvláštními jmény vyznačená od lidu místa poznamenaná, pak by Vám Krolmus navlas poznamenal na tom výkresu, kde máte kopat. Vezměte okolí Hrádku na půl neb 3/4 hodiny cesty v okruhu, kde vše

poznamenejte. – On nemyslí, že nahoře kopat, ale dole. – Jestli, Vašnosti, líbo, učíňte tak, pošlete, a já Vám to potom odešlu. Čtouce onehdy *Památky jelšavské*, z nichž jsem si cosi poznamenávala, našla jsem v připojených artikulech muraňských, v kapitole IV., „*svěcení a zaklínání kdejakých, jakožto sól, oves, oheň, svíce hromničné, voda, víno, zelina lopačina*“? –

Kapitola V. „*V pátek velikonoční nechat žádný a nikde dreveného špalku k podobenství člověčí tváře vyrytého neklade, ani at se po žitech a oziminách na rolích netoulají, ani žádné obchody nech nezachovávají.*“

IX. „*Jestli něco farář proti některému sousedovi učinil, tedy nemá před právem městským anebo dědinským obžalován býti, než před ešprytom? Aníž se má právní znamení na faru a na školu dávat?*“ –

Jestli Vám toto vše vědomo, prosila bych velice, kdybyste si neobtěžovali mně to vysvětliti. Ještě i to slovo *biršágem*, myslím maďarské, a pak co znamená *po turecku volati*? –

Jak se daří se zdravím, zvláště oči? – A co paní Vaše robí! Nesčíslnikráte vzpomněla jsem již na její milou úslužnost a přívětivost. – A Katuška je u Vás? – A stará Vaše služkyňa, žije? A Katkula? – Dá-li mi Bůh zdraví, však se zase k Vám podívám někdy. Pozdravujte všechny mnohokráte. S nejsrdečnějším přáním, abyste byli zdraví, zůstávám

Vaše upřimná

Božena

Bož. Němec. Fleischhauergasse, Nr. 1360/II, moje adresa, kdyby jí Vašnosti třeba bylo.

I

Vyšla hvězda na kraj něba,
 zasvítla do pou sveta,
 nebola to hvězda jasná,
 ale bola paní krásná.
 Postretla se tam s anjely.
 „Čo stě smutní, něveselí?“ –
 „My sme smutní, něveselí,
 čo sme Krista něviděli.
 Neviděli, neviděli,
 ak vo čtvrtok pri večeri,
 kod chlieb lámam
 a nám dávam,
 i svatú krú nám pít dávam.
 „Tot chlieb jezťe a krú píte
 a na Krista pamatujťe.“ –
 Kod to Židé zaslyšeli,
 Pána Krista ulapili.
 Robili mu ťažké muke.
 Privedli ho kroz tri ruke,
 svatú krú mu vycezali
 a na kríž ho pribíjali.
 „Něboj ty se, matka, dábla škaredého,
 a já těbe pošlem anděla svatého,
 dvanást apoštoluov, já buděm trinácty,
 buděš mezi námi
 ako ten mesiačok
 mezi hvezdičkami.“ –

Píseň tuto slyšela jsem od jedné ženy, rodičky z Dobšiny, v Gemeru, a doslova jsem ji opsala. – Nezdá se být celá?

Zdá se mi, že ji Kollár nemá ve sbírce. – Bude-li Vám s ní posloužino, nevím, jinou nemohu naléztí.

II

Následující píseň slyšela jsem od téže Gemerčanky. Zpívala ji monotónním hlasem velmi zvolna – jako by ji odříkávala. –

Viem já jednu horičku* veľmi vysokú
a v tej horičce sú tam tri hrobe.
V jednom hrobe Panna Maria leží,
v druhom hrobe svatý Ján leží
a v treťom hrobe Kristus Pán leží.
Pred Pannou Mariú sviece horia,
pred svatým Jánom orkony hraja,
pred Pánom Kristom rúža vykvätá.
Z tej rúžičky klášter vystavený
a z toho kláštiera ftáček vyletuje. –
Nie je to ftáček, je to syn boží. –

Zcela tak zpíval mně ji i jeden Trenčan, jinde jsem ji ne-slyšela a Kollár ji také nemá. Podobnou ale našla jsem v Rus-kých národních písních Sacharova, díl I, str. 133–134. – Mezi *obrjadnými* je následující píseň maloruská:

A u pana Ivana, da na jeho dvore,
stojalo drevo tonke, vysoke,
tonke, vysoke – listom široke.
Iz toho dreva cerkovka rublena;
a v toj cerkovčě stojat tri prestoly:
na pervom prestolě – svjateje Rozdvo,
na drugom prestolě – svjatogo Vasilja,
na tretem prestolě – Ivan Krestitel'.
Svjateje Rozdvo – nam radost' prineslo,

* Vyrozumívá se les.

svjatyj Vasil' – novyj god prines –
Ivan Krestitel' – vodu perekrestiv. –

III

Pojníky. Vyrabovali Turci r. 1678, jak to protokol městečka dosvědčuje. Tehda či jiný čas odnesli i jedno dítě. – Matka dítěte po letech nevědomo či volně či nevolně dostala se do služby důstojníka tureckého v Sěčanech, jež Turci v držení měli, za chůvu. Kolísajíc nemluvně pána svého, které se velice na ztracené její dítě ponášelo, počala mu takto žalostně zpívati:

Hajaj, buvaj, mladuo Turča,
aždaj si ty moja vnouča.
Keď Pojníky rabovali,
moje dieťa s sebou vzali.
Albert, Albert, miluo dieťa,
či eště kdy uvidím ťa,
mal na čielci kalinuočku
a na buočku malinuočku.

Pán její, mladý Turek, slyše tu píseň, vzchytil se ze sedadla a ukázal jí nadzmníněné znaky. Jiné okolnosti dosvědčily, že to její oplakávaný syn. –

Mezi Ruskými národními písněmi od Sacharova v dílku 4, str. 398 až 401, v písních *kolibelních* se jedna zcela s touto slovenskou pověstí srovnává, s tím jedině rozdílem, že v ruské písni dcera matce unešena byla. –

Po goram, goram,
po vysokym,
po razdol'icam,
po širokym,
tut ogni gorjat
negasimije,

zly Tatarove
tut polon děljat.
Dostavalasja
tešča zjatju v plěn;
on otvez jeje
k molodoj ženě.
„Ach i vot tebě,
moloda žena,
polonjanočka
s Rusi Russkaja!
Ty zastav' jeje
tri děla delat':
čto i pervoje,
to ditja kačat',
a drugoje-to
tonkij kužel' priast',
čto i tretije,
to cypljat pasti.“ –
„Ty baju, baju,
moje ditjatko!
Ty po batjuškě
zloj Tatarčenok,
ty po matušķě
mil vnučenoček:
věď tvoja-to mať,
mně rodnaja doč';
semi lět ona
vo polon vzjata.
Na pravoj rukě
nět mizinčika.
Ty baju, baju,
moje ditjatko!“ –
Kak uslyšala
tut Tataročka,
ona kinulas',
ona brosilas'
na běly ruki,

k svojej matuške:
„Ach, rodimaja
moja matuška!
Vybiraj sebe
konja lučšago:
my běžim s toboj
na svjatuju Rus',
na svjatuju Rus',
našu rodinu!“ –

IV

Balada O krásné Katarině v Kollárových Písních a tatěž pověst ve sbírce pověstí od B. N. z Gemeru srovnává se s ruskou baladou ve sbírce Sacharově, díl pátý i str. 312–314 – v oddělení písní *bylinních*, pode jménem *Roman*, s tím jedině rozdílem, že v slovenské baladě otec dceru Turkům prodá, aby se z vězení vysvobodil, a v ruské bratr sestru. –

Na zelenym carinočku
pili Turki gorěločku,
pili, pili, podpivali
a Romana podmavljali:
„Oj Romane, Romanočku,
prodaj sestru Olenočku;
za koniki voronyi
i za sědla serebnyi,
za uzděla šovkovyi
i za stanli zoloty,
za talery nesměrenny.“ –

Prijšov Roman do domočku,
skloniv na stol golovočku,
daj gadaje si dumočku,
či prodati Olenočku. – – –

„Oj Olěno, sestro moja!
Pomoj dvory mostovyi,

} doslovně
jako v slo-
venské.

zastel' stoly kedrovyi,
 pomoj miski serebnyi
 i ložočky zoloty. –
 Vyšla ona na poddvor'e
 i divit'sja v čiste pole:
 „Oj Romane, Romanočku,
 ščo to v polě za dymove,
 či to vorly kryl'jami sja b'jat',
 či ovčari z turmy gonjat' –?“ –
 „Oj Oleno, sestro moja!
 Ni to vorly kryl'jami sja b'jat',
 ni ovčari z turmy gonjat':
 leš to Turki i Tatary,
 a vsi tvoi suť bojary.“ –
 Do světlicě chutko vpala:
 meč vchopila, šuju stjala. – –
 „Oj Oleno, sestro moja!
 Na ščo ty sja urodila,
 na ščo sobě šuju stjala?“
 „Lučše tutka pogibati
 než s Tatarmi probuvati!“ –

V

V Ruských národních pěsních od Sacharova v oddělení
Pěsni udalya, str. 148–149, sv. 4, je píseň o děvici, jedoucí
 na loďce po řece Volze s bratrem esaulem, atamanem
 svým poljubcem a dobrými molodci. – Sen její podobá se snu
 děvice v písni *Růže v Královorském rukopisu*. –

„Po sredi lodki krasna děvica,
 jesaulova rodnaja sestrica,
 atamanova poljubovnica;
 ona plačet, kak řeka l'jetsja,
 v vozrydan'í slovo molvila:
 „Ne choroš-to mně son prividělsja,

už kak by u menja, krasnoj děvicy,
na pravoj rukě, na mizinčekě,
raspajalsja moj zolot persten',
vykatilsja dorogoj kamen' –“ atd. –

VI

V Ruských národních písniích Sacharova, sv. I, str. 129 a 130, mezi *koledními*, jedna je, která poukazuje na pověsti slovenské *Král času* a *O dvanácti měsíčkách* ve sbírce B. N. – Zní následovně:

Za rěkoju, za bystroju, oj Kaljudka!
Lěsa stojat' dremučije,
vo těch lěsach ogni gorjat',
ogni gorjat' velikije,
vokrug ognej skam'i stojat',
skam'i stojat' dubovyja;
na těch skam'jach dobry molodcy,
dobry molodcy, krasny děvicy
pojut pěsni kaljudušķě;
v sredině ich starik sedit,
on točit svoj bulatnoj nož;
vozlě jeho kozel stojit.“ –

To je celá a poukazuje na nějakou slavnost. Srovnejte ji s těmi svrchu podotknutými pověstmi. –